Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet- és művelődés-
történeti tudományok besorolású
doktori iskola

Tibay Zoltán (1910-1989) A prágai gordon-iskola hatása munkásságára. Kapcsolata a kortársakkal, életművének továbbélése

CZIGLÉNYI ÁKOS

DLA DOKTORI ÉRTEKEZÉS
2011

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék 2

Bevezetés 3

I. A Prágai Nagybőgőiskola hatása Tibay Zoltán művészetére 4

1. A nagybőgő kialakulása, illetve fejlődése 4
2. A prágai nagybőgőiskola kialakulásának közvetlen előzményei. 8
3. A prágai nagybőgőiskola 10
4. A prágai iskola közvetlen hatása a magyarországi nagybőgőoktatásra. 15
5. A magyarországi nagybőgőoktatás 19
   5.1. A Nemzeti Zenede 19
   5.2. A Zeneakadémia 20

II. Tibay Zoltán, a koncertező gordonművész. 28

1. Családi háttér, gyermekkor 28
2. Tanulóévek, pályájának kezdete. 30
3. Tanári pályafutása. 35
4. Hangversenyei kronológiai sorrendben 39

III. Tibay Zoltán kapcsolata a XX. század másik nagy gordonművészével, Montag Lajossal 63

1. Montag Lajos életrajza 63
2. Tibay Zoltán és Montag Lajos kapcsolata. 67
3. A Debreceni Nemzetközi Nagybőgős Találkozók 69

IV. Tanári életműve egykori és jelenleg is élő nagybőgősök tevékenységének tükrében 75

1. Közép- és felsőfokon oktató növendékei 75
2. Tibay Zoltán, a tanár 78
3. Metodikájának alapja. 81
4. Tibay Zoltán életművének továbbélése 84
   4.1. Emlékhangverseny Tokióban 84
   4.2. Az I. Tibay Zoltán Emlékverseny 85
   4.3. A Tatai Országos Nagybőgőtábor 87
   4.4. Tibay Zoltán születésének Centenáriumi Ünnepsége 89

Bibliográfia 90

Bevezetés

Tibay Zoltán a Zeneakadémia 1890-ben alapított gordon tanszakának – Gianicelli Károly, Tinter Bertalan és Schwalm Ferenc utáni – negyedik tanára volt.

A 13 éves korától rendszeresen szóló hangversenyeket adó későbbi művész valóságos missziójának tekintette szeretett hangszere – a nagybőgő – bemutatását, népszerűsítését.

Az ő nevéhez fűződik Budapesten az első olyan koncert, amelyen a nagybőgő, mint szólóhangszer hallathatta hangját magyar művész kezében. Ez a hangverseny 1934. augusztus 1-én került megrendezésre, melyet a rádió élő adásban közvetített. A korabeli dokumentumok egyértelműen alátámasztják, hogy ez a fellépés hatalmas sikert hozott számára.

Tibayra nemcsak koncertező művészre, hanem mint kitűnő tanárra és elismert operaházi szólamvezetőre tekintettek kortársai. Joggal mondhatjuk, hogy a XX. századi nagybőgős társadalom kiemelkedő alakjaként vonult be a zenetörténetbe. Külön zenetörténeti érdekesség, hogy a múlt század másik géniuszának – Montag Lajosnak – nemcsak kortársa, hanem kollégája is lehetett. Életét, munkásságát, legendás szakmai tudását eddig még senki nem dolgozta fel. Ezt a hiányt hivatott kitölteni doktori értekezésem.

Személyes kötődésem is van a témával és Tibay professzorral kapcsolatban, mivel zeneakadémistaként az 1988/89-es tanévben – két szemeszteren keresztül – növendéke lehettem. Hangszertanítása, szakmai alapossága és alázata, növendékeihez való bensőséges és szeretetteljes viszonya még ma is élénken él bennem, s – főiskolai tanárként ma is egyértelmű példaként szolgál számomra.

Sajnos, koromnál fogva nem hallhattam legendás szólókoncertjeit, azonban az 1985-ben, a Zeneakadémia Nagytermében – 75. születésnapja tiszteletére – rendezett hangversenyen jelen lehettem. Akkor egy éve tanultam a győri Zeneművészeti Szakközépiskola gordon tanszakán, és a fent említett koncerten fellépő egykori Tibay tanítványok nagy hatással voltak rám. Azt a tényt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a győri középfokon akkor oktató Tárnai Antal is egykoron Tibay Zoltán növendéke volt.

I. A Prágai Nagybőgőiskola hatása Tibay Zoltán művészetére

Mielőtt összevetnénk a XIX. századi cseh és magyar nagybőgőoktatás kezdeteinek jellegzetességeit, meg szükséges vizsgálnunk a hangszer kialakulásának, fejlődésének történetét.

1. A nagybőgő kialakulása, illetve fejlődése

A nagybőgő – más néven gordon – kialakulásának története a XVI. századig nyúlik vissza. A gordon a vonós hangszerek családjának azon tagja, amely a legmélyebb zenei hangok képzésére alkalmas. A kontrabasszus regiszter használata a hangszeres együttesek létrejöttével, illetve a basszus szólamnak a barokk kor kezdetétől kivételes hangsúlyt kapó szerepével függött össze. Azok a hangszerek, amelyeket ezt a korszakot megelőzően készítettek, formájukat és méretüket tekintve rendkívüli sokszínűséget mutattak. Míg a hegedűféle instrumentumok méretei, formái a XVII. század folyamán nagymértékben szabványosodtak, a nagybőgőhöz hasonlító hangszerek alakja a XVIII. századig jóval változékonyabb maradt, és mind a mai napig nem rögzült teljesen egyértelműen. A manapság használatos nagybőgők formája arra utal, hogy a hangszer a hegedűfélék mellett a vonósok másik csoportjával, a violákkal is rokon. A violák teste nagyobb volt, szélesebb kávájuk csúcsosan kapcsolódott a lapos, rövid nyakhoz. Faanyaguk vékony, hátlapjuk lapos volt, a tető alig domborodott.

A hegedűféle hangszerek ezzel szemben vastagabb faanyagból készültek, keskenyebb kávájuk és domborúbb fogólapjuk volt, és érintők nélkül játszottak rajtuk. Hangjuk nyíltabban, élesebben szólt.. A viola-család legmélyebb tagjain, a viola da gambákon úgy játszottak, hogy azokat a térd között tartották, illetőleg nagyobb méretű hangszerek esetén a földre a földre állították azokat. A legkorábbi időkből fennmaradt hangszer, amelyet a nagybőgő elődjének tekinthetünk, a velencei Francesco Linarolo által 1548-ban készített basszusgamba.

A XVI. századból már több nagybőgő-ábrázolás ismert. Több fennmaradt hangszeren is megfigyelhető, hogyan változott a hangszerek építése, hogyan kezdtek a basszusgambák nagybőgővé alakulni. Hans Vogel 1563-ban készített hangszere formailag még nagyon emlékeztet a viola da gambákra, azonban a fogólapja már hosszabb és nincsenek rajta érintők.

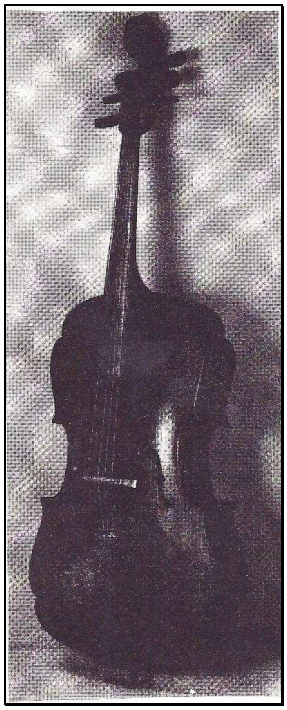

Kontrabasszus viola da gamba. 1563-ban készítette Hans Vogel
(Germanisches National Museum, Nürnberg)

Ventura Linarolo 1585-ben épült kontrabasszus-gambájának alakja már szinte teljesen azonos a mai nagybőgőkével.

Kontrabasszus-gamba. 1585-ben készítette Ventura Linarolo
(Kunsthistorisches Museum, Bécs)

Gasparo da Salò Bertolotti[1] (1540-1609) a XVI. század utolsó évtizedeiben már mai szemmel nézve is valódi nagybőgőket épített, öt-, négy- és háromhúros változatban. A keskeny fogólap egyben hosszabb is lett, s így elérte a 85 centimétert. Az elődök közül ilyen hosszú fogólapot még senki nem készített vonós basszushangszerre. A nagybőgőkészítés történetében Gasparo da Salò a kiindulópont. Hangszerei ma is, jelentős változtatások nélkül használhatóak.

A XVII. században a nagybőgőépítés már a da Salò-féle modell alapján folytatódott. A kezdeti stádiumban a nagybőgő húrjainak száma négy, öt vagy hat lehetett: napjainkban négy- és öthúros hangszerek használatosak. A későbbi fejlődést megalapozó, fontos lépésnek tekinthetjük, hogy 1650 körül az akkori hangszerkészítők befont húrokat kezdtek alkalmazni. Eme technikai újítás megnyitotta az utat a jól csengő, valóban mély hangok irányába.

A XVIII. században kisalakú, három húrral ellátott hangszereket is építettek (Halbbass, Halbviolon). E hangszerek hangterjedelme ugyan megrövidült egy kvarttal, viszont hangjuk erőteljesebb és világosabb volt. Koppenhágában a Claudius-gyűjteményben látható Antonio Stradivari egy bassett-je, amelynek a hossza mindössze 148 cm. A hármas húrozatot nagy alakú bőgőkön is szívesen alkalmazták. Giovanni Bottesini, a nagybőgőzés történetének egyik legnagyobb alakja, szólójátékra a háromhúros gordont tartotta a legalkalmasabbnak. Azt állította, hogy nem érdemes a szebb, zengőbb hangot egy kvartnyi hangterjedelemért feláldozni.

[1] Észak Itáliában, a Garda tó partján fekvő Salò városában született, ezért kapta a „da Salò” előnevet.

Giovanni Bottesini (1821-1889)

A háromhúros nagybőgők Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban és Angliában terjedtek el leginkább, ám mivel a zeneszerzők egyre mélyebb hangokat írtak a nagybőgőszólamokba, szükségessé vált a negyedik húr alkalmazása. Németországban a XVIII. században, Franciaországban a XIX. század közepére terjedt el általánosan a kvarthangolású, négyhúros nagybőgő. A háromhúros hangszerek a XX. század elején végleg eltűntek, ma már csak múzeumokban láthatóak.

Természetesen Prágában is éltek híres hangszerkészítők. Többek között Josef Antonin Laške (1738-1805), aki olasz minták alapján dolgozott. Az egyik ilyen, általa – 1767-ben – épített hangszer ma is megtekinthető a prágai Narodni Museum-ban. Még két nevezetes készített 1770-ben, illetve 1791-ben, azonban ezek sorsa ma már ismeretlen. A maga korában szintén ismert mester volt a Prágában élő Sebastian Rauch (1676-1724), aki ugyan formailag nem épített olyan szép hangszereket, mint Laške, ám nagybőgői dús, szépen zengő hangúak voltak. Az egyik, 1713-ban készített hangszerét sokáig a Keresztesek templomában őrizték.

Említésre méltó még Jan Kulik (1800-1872), hangszerkészítő neve aki szintén Prágában működött. Kulik a hát- és fedőlapokat olykor egy darabból faragta ki, erősen domborítva. Az „F”-nyílások gyakran párhuzamos voltak. Természetesen, az itt felsorolt hangszerkészítő mesterek nem csak nagybőgőket, hanem egyéb vonós hangszereket is készítettek. Nagy valószínűséggel megállapítható, hogy a Prágai Konzervatóriumban tanuló diákok is használhatták ezeket a hangszereket.

2. A prágai nagybőgőiskola kialakulásának közvetlen előzményei.

A prágai nagybőgőoktatás 1811 előtti időszakáról sajnos nem maradt fent írásos emlék, ezért csak négy, igen jelentős nagybőgős életrajzának rövid bemutatásával tudunk képet kapni a XVIII. század végének, és a XIX. század elejének zenei életéről.

Natter, Josef. (1723 -1782) . Natter volt a legrégebben ismertté vált nagybőgős Prágában. Pályafutását színházi muzsikusként kezdte, de később koncertező művészként is bemutatkozott. Három-, négy- és öthúros hangszereken való játékkal is kísérletezett, ám végül a négyhúros változatnál állapodott meg. Leghíresebb tanítványai Fridrich Holdfeld és Antonin Grams voltak.

Holfeld, Fridrich (1738-1807). Számos hangversenyt adott Hollandiában, azután 1765-től Párizsban az Operaház zenekarának tagja lett. 1775-ben visszatért Prágába, majd 1797-től Bécsben volt zenekari tag, és ott is halt meg 1807-ben.

Grams, Antonin (1752-1823). A „vetélytárs nélküli nagybőgős" Prágában és szerte a régióban kitűnő muzsikus volt. 1774-ben filozófiát is végzett a prágai egyetemen. Kezdetben ő is, – akárcsak mestere, Natter – Prágában a Lobkowitz-féle zenekarban játszott. 1801-ben Bécsben telepedett le, majd 1810-től Esterházy herceg zenekarának tagja lett.

Gregora, Franz (František) (1819-1887). 1819-ben született morvaországi Netolicichben. Első zenetanára a helybeli kántor volt, akitől hegedülni és zongorázni tanult. Tizenhat éves korától České Budejovicében folytatta tanulmányait, melyeket összhangzattannal és ellenponttannal egészített ki. 1843-ban felvették a bécsi konzervatóriumba, ott A. Slàma tanítványa lett, akitől nagybőgőt és harsonát tanult. 1847-ben fejezte be tanulmányait, melyet Beethoven-ezüstéremmel honoráltak. Életének legnagyobb részét Pišekben töltötte, ahol a dóm orgonistája és karmestere volt. . Komponálással is foglalkozott, valamint zenetanárként működött.

Rogyion Mihajlovics Azarhin[2] szerint virtuóz nagybőgősnek számított. Széles körű zeneszerzői tevékenységének legnagyobb része az egyházi zene területére esett, de írt színházi zenét, kamarazenét és kórusműveket is. Kitűnő nagybőgősként e hangszer irodalmát is gyarapította. Hét etűdje – Simandl átdolgozásában – ma is a gordonoktatás alapjaihoz tartozik. Nagybőgőre írt műveit ugyanis eredetileg mind A-D-G-C hangolású hangszerre írta, minthogy feltehetőleg Housè példája nyomán ő is ezt tarthatta legalkalmasabbnak a nagybőgő virtuóz megszólaltatására. E művek nagy részét Simandl normál hangolású nagybőgőre (E–A–D–G) alkalmazta, s így manapság ebben a formában használatosak. Gregora néhány zeneelméleti munkát és tankönyvet is írt. 1887-ben hunyt el.

[2] Virtuóz szovjet nagybőgős. 1978-ban Moszkvában kiadták „Nagybőgő” című könyvét, mely az oktatást szolgálja.

3. A prágai nagybőgőiskola

A Prágai Konzervatóriumban – mely egyben a magyar nagybőgőiskola bölcsőjének is tekinthető –, másik nevén a Rudolfinumban 1811-ben indult meg a rendszeres gordonoktatás, egy kiváló tanár, Václav Housè irányításával. A nagybőgő oktatása iránti igényt jól mutatja, hogy a hangszer tanítása az alapítás évében elkezdődött.

A konzervatórium tanárai voltak:

Václav Housè	Josef Hrabè
Josef?) Sládek	Vandelin Sládek
František Černý	Oldřich Sorejs
František HertI	František Pošta
Zdeněk Benda	Václav Fuka
Jiři Valenta	Kvetoslav Borovička
Karel Vondráček	Tomás Vybíral

A képzés kezdettől fogva a kvarthangolású, négyhúros nagybőgőn zajlott, alsó – úgynevezett Dragonetti[3] – vonófogással továbbá a Housè által megállapított és rendszerbe foglalt fekvések és ujjrendek alkalmazásával, melyek ma is a nagybőgőtanítás alapjait képezik.

Domenico Dragonetti

A Prágai Konzervatórium a nagybőgő tanításának történetében a legjelentősebb iskola volt, hatása széles körben meghatározónak bizonyult. A kiváló pedagógusok

[3] Domenico Dragonetti (1763-1846) olasz nagybőgővirtuóz, zeneszerző, tanár. A velencei Szent Márk templom zenekarában is játszott.

nagyszámú tehetséges tanítványt képeztek ki, akik aztán ugyancsak kitűnő tanárként Európa számos oktatási intézményében adták tovább a prágai konzervatórium eredményeit, hagyományait.

Az itt végzett nagybőgősek közül a legjelentősebbek voltak:

Anton Slàma	1822 -ben (Bécs)
Josef Hrabé:	1831-ben (Prága)
Karl Trautsch:	1849 -ben (Pest-Buda)
Josef Wranè:	1849 -ben (Bécs)
Franz Simandl:	1861- ben (Bécs)
Josef Emanuel Storch :	1861- ben (Lipcse)
Josef(?) Sládek:	1864- ben (Prága)
Josef Rambousek:	1867- ben (Moszkva)
Mathias Pekarek:	1870- ben (Kijev)
Vandelin Sládek:	1870- ben (Prága)
Johann Geissel:	1879- ben (Strassbourg)
František Černý:	1882- ben (Prága)
Josef' Schmidt:	1885- ben (Salzburg)
Václav Bech:	1897- ben (Szentpétervár)
František HertI:	1926 -ban (Prága)

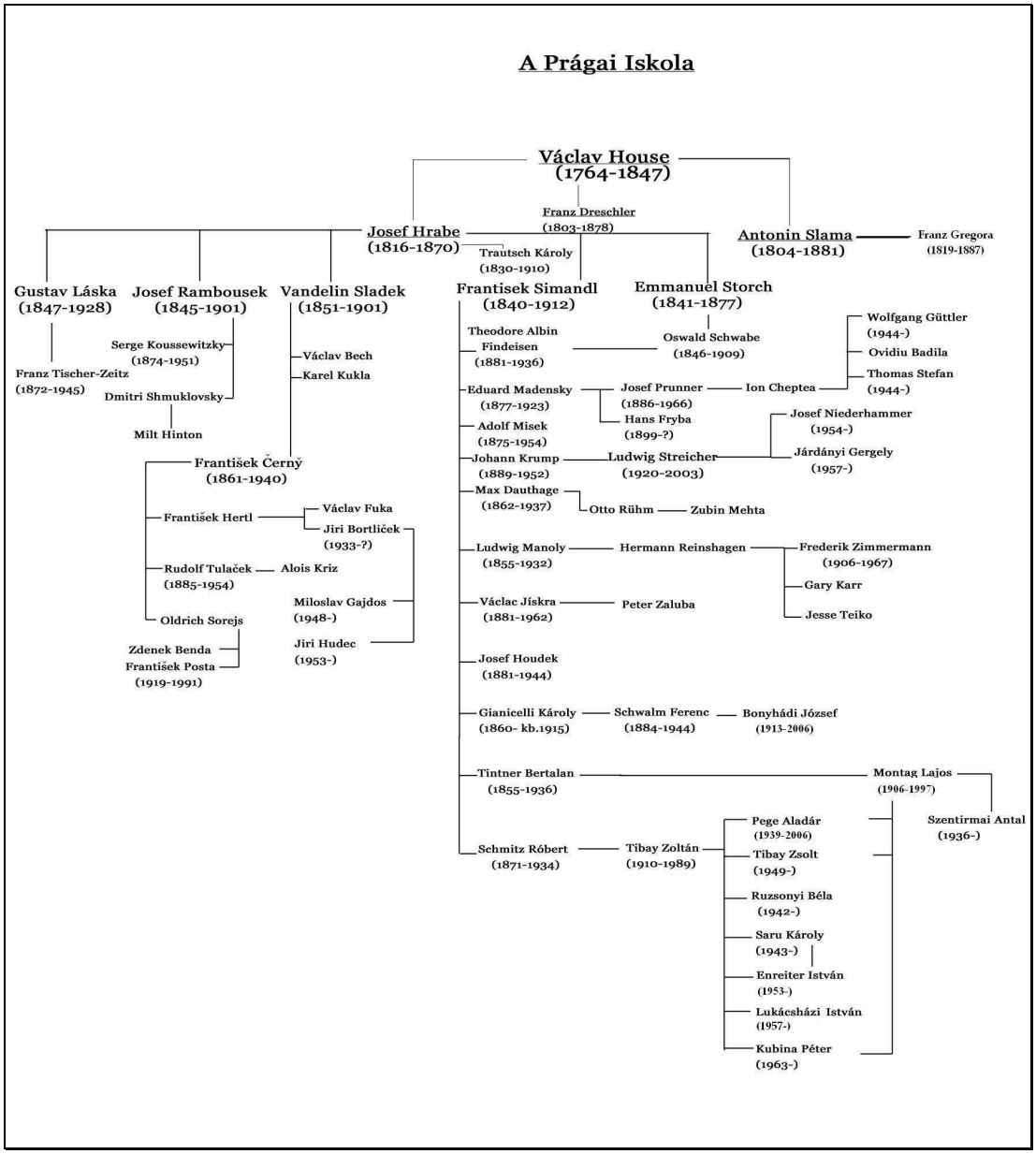

1. **ábra**

Housè, Václav (1764-1847).

A Prágai Konzervatórium első tanára volt, aki. volt, aki a szakirodalomban Wenzel House néven is szerepel. 1764-ben csehországi Rovaničében született. Kezdetben segédtanító volt, majd Lobkowitz herceg kamarazenekarában játszott, még hegedűsként. Nem tudjuk, hogy mikor kezdett a hangszeren játszani, és azt sem, hogy kinél tanult nagybőgőzni. Housè maga is említést tesz Natterről, aki azonban 1780-ban meghalt. Housè azonban ekkor még csak tizenhat esztendős volt és még hegedűt tanult. Ez idő tájt Grams volt a legnevesebb nagybőgős Prágában, de arról sincs adat, hogy ő lett volna Housè mestere. A legvalószínűbb feltevés, hogy

autodidakta volt, ami abban az időben nem számított ritkaságnak. Életművéből legfontosabb pedagógiai tevékenysége. Hosszú – több mint harminc évig tartó – munkássága során nagy számban bocsátott útjukra kitűnő muzsikusokat. 1828-ban adta ki iskolájának két kötetét Drezdában. Ez volt az első, igazán szakszerű nagybőgőiskola. A benne foglalt módszertani elvek lényegében máig érvényesek. E művében Housè lefektette a nagybőgő tanításának alapjait és rögzítette a Dragonetti által meghatározott, illetve neki tulajdonított, azonban korábban le nem írt szabályokat.

Ezek a következők:

1. A képzés alapja a négyhúros nagybőgő.
2. Uralkodó a kvarthangolás: E–A–D–G.
3. Az ujjazati rendszer felépítése: 1–2–4. Egy fekvés terjedelmét (a mély fekvésekben) egy egész hangban jelöli meg, és ezzel rendet teremt az eddig e téren uralkodó összevisszaságban.
4. A vonót az alsó, német fogás szerint kell tartani. Housè átfogó iskolája alapos tanácsokat ad a legato, a staccato, a vibrato tekintetében is. Foglalkozik az üveghang-technikával és annak zenekari alkalmazásával. Ő volt az első tanár, aki a hüvelykfekvést is tanította.

1844-ben, nyolcvanéves korában adta ki iskolájának harmadik kötetét, melyet az úgynevezett Bassbariton-nak szentelt. Ezt a hangszert szemelte ki és szánta a szólójátékra A–D–G–C hangolásban, illetve egy hanggal magasabb scodraturával: H–E–A–D. Ebben alkalmazta a „művészi ujjazatot”, ahol minden ujjra egy félhang jut, vagyis a bal kéz ujjai egy-egy kistercet fognak át. E tervezett hangszer és ujjazati rendszer nem terjedt el, alkalmazására általánosan nem került sor. Később is akadtak, akik ezzel a metódussal próbálkoztak, követőkre azonban nem igazán találtak,, így ez a hangszer és ujjazati rendszer csupán hangszertörténeti kísérletnek tekinthető. Mégis, az általa kezdeményezett művészi ujjazat a későbbiek során felbukkanó változataiban ritkán ugyan, de alkalmazásra került. A hangszer irodalmát Housè több, mint 300 etűddel gyarapította.

Legkiválóbb tanítványa és utóda Josef Hrabè volt. Másik kitűnő növendéke Franz Drechsler (1803-1878), aki miután végzett, különböző zenekarokban játszott. Szólóműveket komponált a nagybőgő számára, továbbá 15 misét, és más egyházi műveket is alkotott. Václav Hausè fellépése és működése mérföldkő a nagybőgő történetében. Munkásságával elévülhetetlen és felbecsülhetetlen érdemeket szerzett a

hangszer és a játéktechnika fejlesztésében. 1847-ben bekövetkezett haláláig teljes odaadással szolgálta eme nemes ügyet.

Slàma, Anton (1804-1881)

Tizenkét éves korában már a prágai konzervatórium növendéke volt és 1822-ben Housènál végzett. A nagybőgővel párhuzamosan harsonát is tanult. 1822-től egy prágai, 1824-től egy budai színházban, 1829-től pedig Bécsben az Operaházban, valamint a Stephansdom zenekarában dolgozott, rendszerint mint szólamvezető. Az 1833 és 1865 közötti években a bécsi konzervatórium tanára volt. 1836-ban nagybőgőiskolát adott ki. Etűdöket is szerkesztett a „mély hangszerek", azaz a gordon és a harsona számára.

Hrabè, Josef (1816-1870)

1816-ban Bubenschben született, és a prágai konzervatóriumban Housènál végzett 1837-ben, majd mestere utóda lett a tanári székben. Ő is sikeres pedagógus és virtuóz nagybőgős volt. Következetesen folytatta nagy elődjének munkáját és számos kitűnő nagybőgőst nevelt fel. Ezek közül is a legjelentősebbek Trautsch Károly, Franz SimandI és Josef Emanuel Storch voltak. Iskolát és mintegy 120 etűdöt, továbbá egy versenyművet írt a nagybőgő számára. 86 etűdje ma is a leginkább oktatott etűdök közé tartozik. Hrabè 1870-ben hunyt el.

4. A prágai iskola közvetlen hatása a magyarországi nagybőgőoktatásra.

Ahhoz, hogy megértsük, milyen hatással volt a csehországi oktatás a magyarországi nagybőgőoktatás kialakulására, érdemes egy pillantást vetnünk az alábbi ábrára.

A prágai iskola hatása.

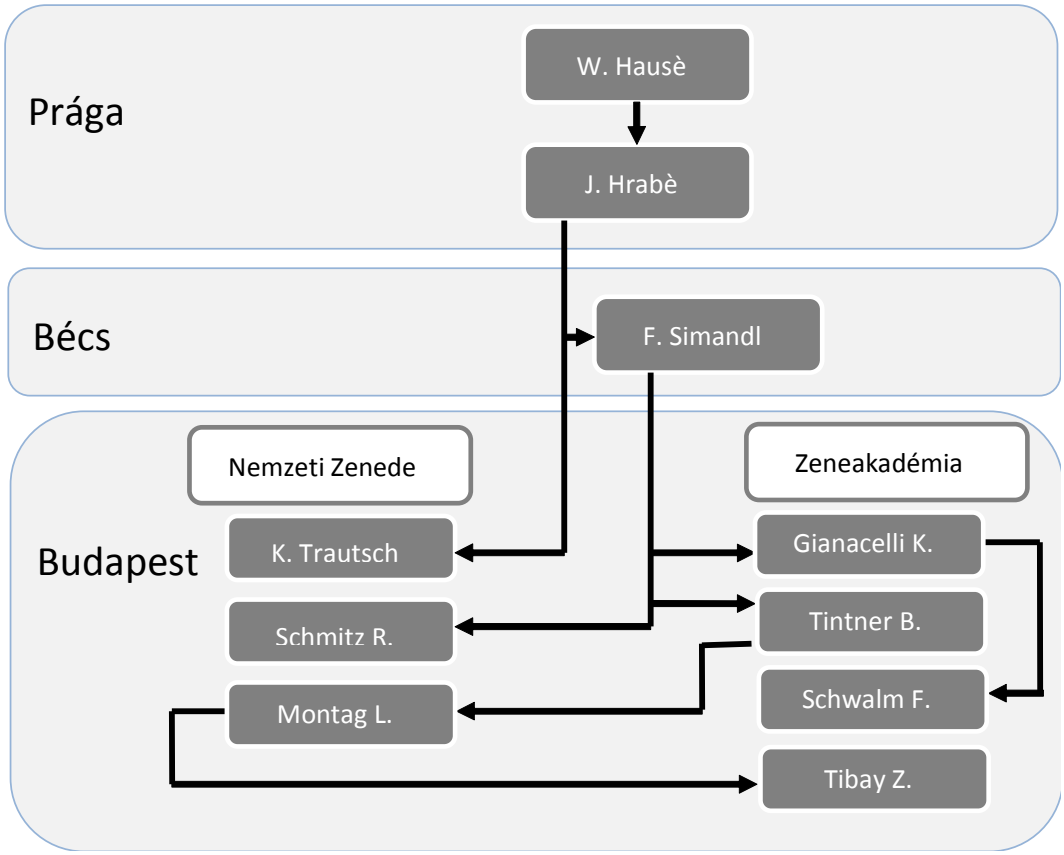

2. ábra

A fenti táblázat alapján egyértelmű, hogy a prágai iskola hatása a bécsi nagybőgőoktatás közvetítésével jutott el a budapesti Zeneakadémiára. Ebből kifolyólag szükséges, hogy részletesen megvizsgálnunk az osztrák fővárosban működő nagybőgős-képzés akkori helyzetét.

A méltán híressé vált bécsi konzervatóriumot 1817-ben alapították. A bécsi nagybőgőoktatás kezdete az 1831-es évre vezethető vissza. Az első tanárt Franz Gögglnek hívták. Gögglt a szakirodalom eredetileg harsonásként tartja számon, ám ma már bizonyított tény, hogy – 1831 és 1833 között – óradíjas státuszban ő volt a bécsi konzervatórium első gordon tanára. Az első szakirányú végzettséggel rendelkező tanár az előzőekben már bemutatott, – egykori Housè növendék – Anton Slàma volt. Az 1831 és 1910 közötti időszak tanárait érdemes név szerint is

megemlítenünk, különös tekintettel arra, hogy ezalatt a közel nyolcvan esztendő alatt egyetlen osztályban folyt az oktatás.

A bécsi konzervatórium tanárai voltak:

Franz Göggl	1831-től
Anton Slàma	1833-tól
Josef Wranè	1865-től
Franz Simandl	1910-től

1910-ben Simandl – betegsége miatt – nyugdíjba vonult. Tanári örökségét két nagyszerű tanítványa, Eduard Madenski[4] és Max Dautaghe[5] (1862-1939) vette át. Madenski és Dautaghe állandó rivalizálása miatt azonban az eladdig egységes nagybőgőoktatás két irányzatra szakadt. Nevezzük őket „A” és „B” osztálynak

Az „A” osztály tanárai voltak:

Max Dautaghe	1910-től
Johann Krump[6]	1931-től
Karl Schreizer[7]	1938 és 1950 között

A „B” osztály tanárai voltak:

Eduard Madenski	1910-től
Johann Krump	1946 és 1952 között.

1952-től ismét egy osztály működött.

---

[4] Eduard Madenski (1877-1923). Alapos előképzés után tizennégy évesen kezdte meg zenei tanulmányait a bécsi konzervatóriumban hegedűn, , azonban 1892-től már nagybőgőt tanult Simandlnál. Kitüntetéssel végzett 1898-ban. A következő évben – próbajáték alapján – huszonkét jelentkező közül őt vették fel a bécsi Operaház zenekarába, ahol 1909-től szólamvezető nagybőgős lett.

[5] Max Dautaghe (1862-1939). Simandlnál végzett. Szintén a bécsi Operaház zenekarában játszott, *Der Kontrabass und seine Geschichte* című munkája sajnos nyomtatásban nem látott napvilágot. Másik zenetörténeti írását, a *Der Kontrabass und seine Mannen* című kötetét számos fényképpel illusztrálta, melyek a kor legjelesebb nagybőgőseit ábrázolták. E E munkája is kéziratban maradt, és elveszett.

[6] Johann Krump (1889-1974). Hosszú időn keresztül a Wiener Symphoniker, valamint a bécsi Operaház zenekarának szólistájaként tevékenykedett. Tagja volt a Wiener Oktett kamaraegyüttesnek. Rudolf Malariccsal közösen iskolát adtak ki.

[7] Karl Schreizer (1880-1960) Hosszú éveken keresztül az Operaház szólistájakén, a Wiener Symphoniker tagjaként tevékenykedett. Szenvedélyesen kutatta a régi mesterek nagybőgőit. Ezekről ragyogó minőségű felvételeket készített, és legfontosabb méreteiket, adataikat is feljegyezte. Ez a világon egyedülálló adattár Nürnbergben, a Germanisches Nationalmuseumban található.

A bécsi konzervatórium a prágai konzervatórium nemes hagyományait és eredményeit vette át és fejlesztette tovább. A Bécsben tanító első tanárok mind a prágai konzervatóriumban végeztek Housènál, illetve Hrabènál, s ekképp a kor színvonalának megfelelő legmodernebb metodikáját tudhatták magukénak. A bécsi konzervatórium jelentőségében hamarosan felzárkózott a prágai mellé. A tetőpontot Franz Simandl korszakalkotó működése jelentette. Simandl munkásságával értekezésemben még részletesen foglalkozom a továbbiakban.

A fent látható 2. ábra tanulmányozásakor két igen fontos dolog is a szemünkbe tűnhet.

Az első az a közvetlen kapcsolat, ami Josef Hrabè tanítványa, Trautsch Károly révén lineárisan következett be Prága és a Nemzeti Zenede között. Ennek ékes bizonyítéka a már említett Dragonetti-féle vonófogás és a négyhúros (E–A–D–G) hangolású nagybőgő magyarországi alkalmazása.

A második a Zeneakadémia első tanárának, Gianicelli Károlynak – Simandl révén – a bécsi iskolához való kötődése.

Megállapíthatjuk továbbá, hogy amíg a XX. század egyik legnagyobb formátumú nagybőgőse, Montag Lajos a Zeneakadémián Tintner Bertalannál kezdte tanulmányait, végül a Nemzeti Zenede és annak jogutódjaiban ért el kitűnő tanári eredményeket, addig a másik nagy egyéniség, Tibay Zoltán, éppen ellenkezőleg, Schmitz Róbert növendékeként a Nemzeti Zenedében tanult, és a Zeneakadémián vált európai hírű tanárrá.

A prágai hatás lezárásaként álljon itt két olyan nagybőgős bemutatása, akik már közvetlen kapcsolatba hozhatóak a magyar nagybőgőoktatás hajnalával.

Simandl, Franz (1840-1912).

1840. augusztus 1-jén született Blatnán, Csehországban. Apja szegény sorsú muzsikus volt. Simandl a Prágai Konzervatóriumban végzett 1861-ben, Hrabè-nál. A prágai nagybőgőtanszak abban az időben hat évfolyamból állt, amely magába foglalta az alsó-, közép- és felsőfokú oktatást. Ennek sikeres elvégzése után a hallgatók oklevelet kaptak. Simandl a konzervatórium elvégzése után – nyolc évig – katonai szolgálatra kötelezték, azonban ez idő alatt is elsősorban zenei tevékenységet folytathatott, mint kórusvezető, komponista és nagybőgős. 1869-ben, a bécsi Operaházban a hetedik nagybőgős állását szerezte meg, de még ugyanezen évben, a

Bécsi Konzervatóriumban ő nyerte el a tanári állást. Ettől kezdve hatalmas és sokoldalú zenei tevékenységbe kezdett. Az Operaházban hamarosan szólamvezetővé nevezték ki, és nemsokára a Hofkapelle zenekarának is tagja lett. Évekig játszott a Bécsi Filharmonikusok zenekarában is. A Concordia Verein énekkarának pedig az 1869 és 1910 közötti években karvezetője volt. Wagner működése idején, – 1876 és 1882 között – első nagybőgősként állandó vendége volt a Bayreuthi Ünnepi Játékoknak. Huszonöt éven keresztül a bécsi Slawischer Sängerbundot is vezette. Cseh származása okán széles körű tevékenységet fejtett ki a Bécsben élő csehek kulturális életében. Ő írta például a cseh nemzeti himnuszt is, 1886-ban.

Mindezeken túl, mint nagybőgős szólista is jelentős volt, és több hangversenykörutat tett. Életművéből pedagógiai és zeneszerzői tevékenysége a legjelentősebb. Negyven évig tartó tanári működése alatt nagy számban képezte ki a jobbnál jobb muzsikusokat, akik Budapesttől Bostonig mindenütt megtalálhatók voltak, ahol csak jó nagybőgősökre volt szükség. Jellemző, hogy 1913-ban a bécsi Operaház mind a tíz nagybőgőse egykori Simandl-tanítvány volt. Simandl jelentősége a nagybőgőjáték történetében csak Housèval mérhető össze. Eredményekben gazdag, szorgalmas élete kétévi betegeskedés után 1912. december 13-án ért véget.

Trautsch Károly (1830-1910).

Személye az első közvetlen kapcsolat a Prágai Konzervatórium és a budapesti Nemzeti Zenede között.

A csehországi Tuchomeritzben, született 1830-ban. A Prágai Konzervatóriumban végzett 1849-ben, Hrabè tanítványaként. Ő volt az első kitűnő szakember a nagybőgőoktatás hazai történetében. A Nemzeti Zenedében 1859-től ötven éven keresztül tanított. Több mint fél évszázados pedagógiai tevékenységével, aktívan hozzájárult, a XIX. és XX. század fordulóján a kialakulóban lévő magyar zenei élet kibontakozásához. Negyed századon át kezelte az intézmény kottatárát. 1909-ben, nyugdíjba vonulása alkalmából munkásságát kormánykitüntetéssel honorálták. Szakmai szempontból is eseménydús pályáján az 1855-1888-as években az Operaház, valamint 1903-tól a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának tagja volt. Nevéhez fűződik az első magyar nagybőgőiskola szerkesztése1860-ban, ez azonban sajnos csak kéziratban maradt fent.

Mosonyi Mihály – rövid ideig – Trautsch tanítványa is volt. Sajnálatos, hogy az utókor csupán Trautsch néhány kisebb szerzeményét ismerhette. 1910-ben hunyt el.

5. A magyarországi nagybőgőoktatás

A mai Magyarország területéről a nagybőgő oktatására vonatkozó legrégebbi eddig ismert adat 1836-ból való, amikor is Joksch Anasztáz – Pest város tanácsától – nyilvános zeneiskola megnyitására kért engedélyt.

Beadványa szerint éneket, hegedűt, csellót, nagybőgőt, és egyéb tárgyakat kívánt tanítani. A tanítás négy-, illetve hatéves tanfolyamokra szerveződött: a negyedik év után bizonyítványt, a hatodik év végén pedig diplomát kaptak a növendékek. Az engedélyt még ugyanebben az évben meg is kapta, és a tanítás azonnal meg is kezdődött. Hogy terveiből mit valósított meg, arról megbízható adatok nem ismeretesek. Tény, hogy az intézet majd két évtizedig virágzóan működött, és 1853-ban szűnt meg.

Bécsben Simandl növendéke volt három tehetséges fiatal magyar nagybőgős. Hazatérve ők kezdték meg a hangszer szakszerű, magas szintű oktatását, méghozzá az akkor legkorszerűbbnek számító metódus alapján. Név szerint Gianicelli Károly, Tintner Bertalan és Schmitz Róbert. Az ő növendékeik közül kerültek ki a későbbiekben a magyar nagybőgőoktatás meghatározó személyiségei.

5.1. A Nemzeti Zenede

Pest-Buda – és egyben az ország – egyik legrégebbi zenei intézete: múltja 1836-ig vezethető vissza, amikor Hangászegyesület néven alakult meg. 1851-ben vette fel a Pest-Budai Hangászegyesületi Zenede nevet, amely az alsófokú zeneoktatásnak nyújtott keretet. Korabeli dokumentumok szerint – 1851 körül – ennek az iskolának a legelső növendékei közé tartozott Langer Viktor tehetséges ifjú, aki a hegedű és gordon kissé szokatlan párosítású osztályait látogatta. Később karmesterként és zeneszerzőként található róla adat.

Az intézmény 1867-ben vette fel a Nemzeti Zenede nevet. Ettől kezdve középfokon, azaz konzervatóriumi szinten is működött, 1877-től pedig felső, vagyis „akadémiai fok” is csatlakozott hozzá. Az iskola – az 1948-ban bekövetkezett

átszervezése után – később a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola (majd Szakközépiskola) néven működött tovább.

A nagybőgő rendszeres tanítása itt az 1858-59-es tanévben kezdődött meg, Trautsch Károly vezetésével. Az első évben három növendéke volt: Horn Antal, Kirschner József és Werner András. 1860-ban tanulóinak száma öt, 1861-ben hat, 1862-ben újra öt, 1863-ban pedig csupán három fő volt. Ezután a tanszak létszáma meglehetősen ingadozó volt, és csak jóval később erősödött meg.

A tanszak eleinte három, 1877-től pedig hat évfolyamból állt. Ez két alsó-, két közép- és két felsőfokú évfolyamra tagozódott.

A Nemzeti Zenede tanárai voltak:

Trautsch Károly:	1858-1910
Schmitz Róbert:	1910-1931
Montag Lajos:	1931-1964

Trautsch Károly (1830-1910)

A Nemzeti Zenede első tanárának életrajzával dolgozatom *A prágai iskola közvetlen hatása a magyarországi nagybőgőoktatásra* című részében fentebb már foglalkoztam.

Schmitz Róbert: (1871-1934)

1871-ben született. Bécsbe ment tovább képezni magát, és Simandl növendékeként végzett 1891-ben. Hazatérve a budapesti Operaház tagja lett 1895-1930-ig. A Filharmóniai Társaság zenekarának tagja is volt, hosszú évtizedeken keresztül. Tanítani 1910-ben kezdett el a Nemzeti Zenedében, amit 1931-ig folytatott. Kiemelkedő tanítványa volt Tibay Zoltán. 1934-ben halt meg.

5.2. A Zeneakadémia

A Budai Zeneakadémiát 1867-ben alapították. Itt volt ugyan alapfokú nagybőgőtanítás, de azonban ez nem volt rendszeres és folyamatos, hanem inkább csak alkalomszerű.

A hangszer rendszerszerű oktatására 1890-től került sor. Kezdetben a tanszak két előkészítő és három akadémiai, 1897-től három előkészítő és három akadémiai, 1940-től négy főiskolai osztályra, és végül 1971-től öt egyetemi osztályra tagozódott.

A Zeneakadémiai tanárok névsora 1890-től napjainkig:

Gianicelli Károly:	1890 –től
Tintner Bertalan:	1912 –től
Schwalm Ferenc:	1924 –től
Tibay Zoltán:	1945 –től
Tibay Zsolt:	1976 –tól
Pege Aladár:	1978 –tól
Kubina Péter:	1987 –től
Ruzsonyi Béla:	1994 –től
Járdányi Gergely:	2008-tól

Gianicelli Károly (1860- 1915?)

1860-ban született az alsó-ausztriai Gamingban, de gyermekkorát Tolnán töltötte. Tanulmányit Bécsben kezdte el, ahol 1877-től a konzervatórium növendéke lett. 1881-ben kapta meg diplomáját Simandl osztályában. 1881 és 1884 között a hannoveri Operaházban dolgozott, majd Erkel Sándor, az Operaház akkori igazgatója 1884-ben Pestre szerződtette. 1888-ban szólamvezető lett, később egy éven keresztül az alelnöki posztot is betöltötte. Baráti viszonyt alakított ki a Wagner családdal, ennek köszönhetően 1886-tól részt vett a Bayreuthi Ünnepi Játékokon, mint szólamvezető. Hogy milyen szoros kötelékek fűzték e híres családhoz, azt csak sejteni lehet, de a Budapesti Filharmóniai Társaság az *Ötven Év Emlékei* című könyve ekképpen szól Gianicelliről: *„Ez utóbbinak köszönhető ama éveknek nagy művészi sikere, mikor Erkel Sándor helyetteseiként a világ legjelesebb karnagyai ide sereglettek egy-egy filharmóniai hangverseny dirigálására.*

Ez évek művészi programjának egybeállítása és keresztülvitele Gianicelli Károly volt alelnökünk érdeme.” Valószínűsíthető Liszt Ferenccel való kapcsolata is. Az viszont tény, hogy a győri kötődésű Richter Jánossal és családjával kitűnő kapcsolatokat ápolt. A Zeneakadémia 1890-ben alapított nagybőgő-tanszakának első tanára volt. Huszonkét évi tanári működés után 1912-ben vonult vissza, s későbbi éveit Bayreuthban töltötte.

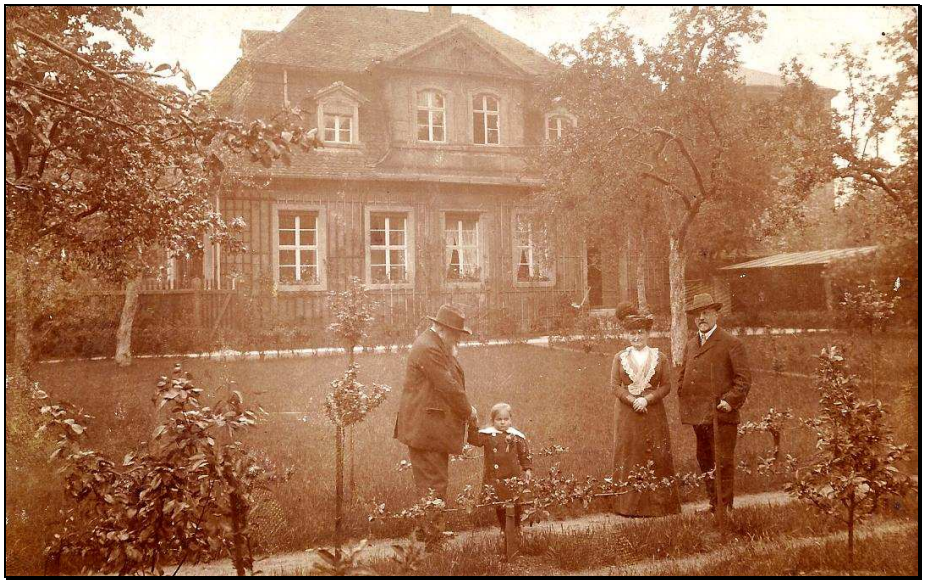

Gianicelli Károly a Richter családdal Bayreuthban.
A képen balról-jobbra Hans Richter, unokája Eleonore , felesége és Gianicelli

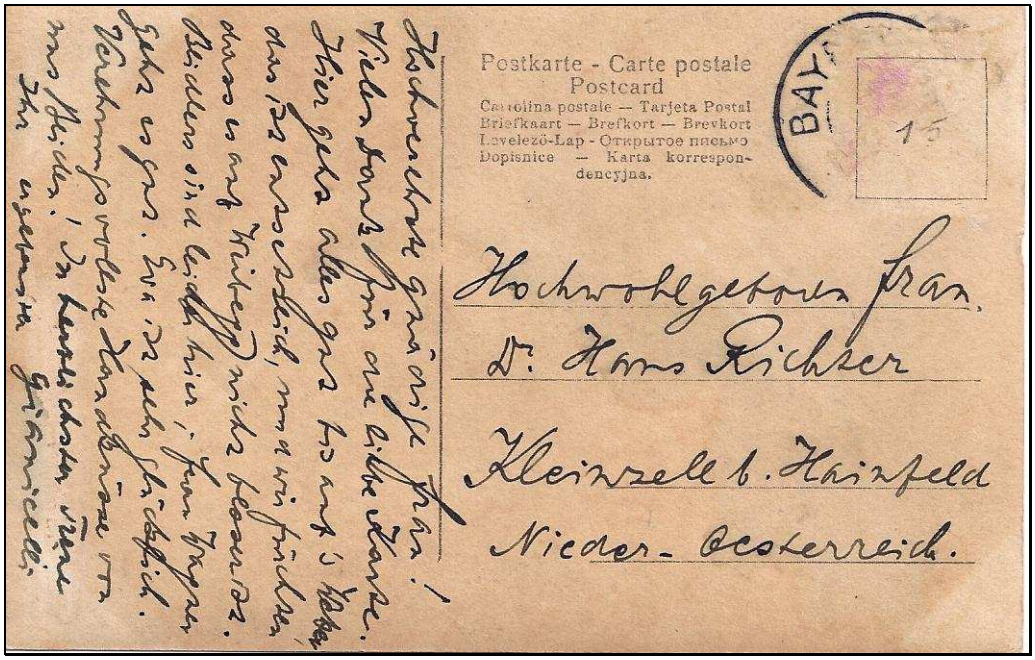

Gianicelli levele Richter feleségéhez

Tintner Bertalan (1855-1936)

1855-ben született, majd Bécsben végzett Simandlnál. 1879 és 1914 között a budapesti Operaház, valamint a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának tagja volt. 1912-ben Gianicelli visszavonulásakor mindenben megörökölte az ő feladatait. Nagyszerű hangszeres művész és kiváló pedagógus, akinek kiemelkedő tanítványa Montag Lajos volt. 1936-ban halt meg.

Schwalm Ferenc (1884-1944)

1884-ben született. A Zeneakadémián végzett Gianicellinél 1908-ban. Ugyanezen évtől kezdve – akárcsak elődei – az Operaház, valamint 1928-tól a Filharmóniai Társaság zenekarának tagja lett, s az is maradt egészen haláláig. 1924-től tanított a Zeneakadémián. 1944-ben halt meg.

Tibay Zsolt (1949-)

1949. szeptember 25-én született Budapesten.

Gyermekkorában zongorázni tanult, majd tizenkét évesen édesapja vezetésével kezdett el nagybőgőzni. Tanulmányait a szakközépiskolában Montag Lajosnál folytatta. A Zeneművészeti Főiskolán édesapja tanítványa volt, majd 1972-ben művész-tanári diplomát szerzett. 1970-ben sikeres próbajátékot játszott, s így felvették a budapesti Operaház zenekarába, ahol 1976-tól szólamvezetőként működött, s tagja lett a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának is. A Zeneművészeti Főiskolán 1976-ban kezdett tanítani, 1978-tól kamarazenét és zenekari gyakorlatot is oktatott. Kedvenc területe a zenekari irodalom legnehezebb anyagainak tanítása volt. Tibay Zsolt igen hamar felismerte a zenekari repertoár-ismeret gyakorlati értékét. Ezt tárgyat hazánkban abban időben máshol nem oktatták. 1979 és 1983 között a Magyar Rádióban előadás-sorozatot tartott a nagybőgő népszerűsítése, ismertetése érdekében. Ezeket az előadásait hangszerszólókkal illusztrálta. Így többek között előadta Király István *Variációk*, illetve Maros Rudolf *Albumlapok* című műveit. 1983-ban Tibay Zsolt csatlakozott a Budapesti Fúvósegyütteshez. Ez a nagybőgővel kiegészített fúvós formáció egy nálunk már szinte elfeledett hagyományt élesztett fel. Ilyen apparátusra igen sok művet írtak, amelyek nem túl gyakran kerültek bemutatásra, mert az ilyen összetételű együttes igen ritka. Számos koncertet adtak Magyarországon és külföldön. Felléptek

Ausztriában, Svájcban, Angliában és Írországban. Rádiófelvételük volt az Osztrák Rádióban, a Süddeutscher Rundfunk stuttgarti stúdiójában, valamint több esetben készítettek felvételeket az angliai BBC részére. Tibay 1983-ban a Budapesti Fesztiválzenekar alapító tagja volt, majd tíz évig játszott ott, mint szólamvezető. 1988-tól az eisenstadti Osztrák-Magyar Haydn Zenekar koncertjein és lemezfelvételein működött közre.

A legrangosabb hazai vonósnégyesekkel (Éder, Kodály, Új Budapest, Keller) lépett fel. 1993-tól a tokiói Musashino Academia Musicae nagybőgő- és kamarazene-professzora. 2004-ben megjelent CD-jén Serge Koussevitzky négy darabja, valamint Gustav Láska és František Černý ritkábban hallható művei csendülnek fel, kitűnő japán kollégája, Naoaki Fukui zongorakíséretével. 2004-ben mesterkurzust tartott Tatán.

2010. március 8-án, édesapja centenáriumi ünnepségén Vas László *Szólószonáta* című, nagybőgőre írott kompozícióját adta elő, amely egyben a mű magyarországi ősbemutatója is volt. A centenáriumi ünnepség alkalmából nagy sikerű mesterkurzust is tartott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kistermében.

Többcélú skálagyakorlatok nagybőgőre című kétnyelvű (magyar-angol), Tibay Zoltán emlékére írott munkája – melynek mottójául Montag Lajos mondatát választotta – 1998-ban jelent meg az Eötvös József Könyvkiadónál, Budapesten.

Pege Aladár (1939- 2006)

1939-ben született. 1969-ben végzett a Zeneművészeti Főiskolán, Montag Lajos és Tibay Zolán növendékeként. 1975-től 1978-ig tanult Nyugat-Berlinben, Rainer Zepperitz professzornál, aki Herbert von Karajan szólóbőgőseként játszott a Berlini Filharmonikusoknál. 1963-tól 2006-ban bekövetkezett haláláig rendkívül aktív koncert-tevékenységet fejtett ki. Már zeneakadémiai tanulmányai alatt is rendszeresen fellépett az Egyetemi Színpadon, valamint több vidéki városban is. Neve ekkor még inkább a hazai dzsessz-életben csengett ismerősen.

1964 után számtalan klasszikus zenei koncerteket is adott, s még ebben az évben elnyerte a Prágai Dzsesszfesztivál virtuóza címet. 1970-ben a montreux-i dzsesszfesztivál legjobb európai szólistájává választották. 1977-ben Liszt Ferenc-díjjal tüntették ki. 1978-tól a Zeneművészeti Főiskola docense, haláláig a Zeneművészeti Egyetem nyugdíjas docense volt. Az 1980-as évek közepétől a

dzsessz CD-k mellett klasszikus lemezeket is készített. 1982-ben a New York-i Carnegie Hallban vendégszólista volt Herbie Hancock együttesében. Életének fontosabb állomásait 1985-ben Riskó Géza egy életrajzi könyvben fel is dolgozta.[8] 1986-ban Érdemes Művész díjat adományoztak számára. 1999-ben Budapestért Díjat vehetett át, 2002-ben pedig Kossuth-díjjal ismerték el munkásságát. Számos lemeze jelent meg mind a klasszikus zenében, mind pedig a dzsessz műfajában

Kubina Péter (1963-)

1963-ban született, Veszprémben.

Először zongorán, majd 13 éves korától nagybőgőn kezdett tanulni. Első tanára a dunaújvárosi zeneiskolában Munkácsy Béla volt. Tanulmányait a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában Bonyhádi Józsefnél folytatta, majd a Zeneakadémiára történt sikeres felvételije után előbb Pege Aladár, majd Tibay Zoltán osztályába járt, ahol 1986-ban diplomázott.

1977-től magántanítványként Montag Lajos növendéke is volt. 1984-től az Állami Hangversenyzenekar tagja. 1987-től Tibay Zoltán tanársegédje, majd Tibay professzor 1989-es halála után előbb óradíjas, 1994-től a Zeneakadémia kinevezett tanára lett. Több szólókoncertet adott a Zeneakadémián, Győrött, Pécsett, Tatán és az ország különböző nagyvárosaiban. Kubina – csakúgy, mint Montag Lajos – tanári tevékenységének kezdete óta nagy hangsúlyt fektet az alap- és középfokon tanuló – úgynevezett kezdő – nagybőgősök tehetséggondozására. Ennek egyik legfontosabb bizonyítéka kollégájával, Kovács Attila Ferenccel az Edition Musica Budapest kiadó Répertoire-sorozatának égisze alatt forgalomba hozott *Kis előadási darabok gyűjteménye zeneiskolásoknak* című kottája. Felsőfokú tanári tevékenysége folyamán mindig súlyozott szerepet kapott a zenekari játék tananyagban történő megjelenítése. Ezért állította össze a *Zenekari Szólamrészletek Gyűjteménye a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatói számára* című művét.

2002-től szervezi a Menner Bernát Városi Zeneiskolában a Tatai Nagybőgő Tábort, melyre az ország legtöbb közép- felsőfokú intézményében tanító tanárát, hazai zenekarok művészeit és a nemzetközi szinten jegyzett művész-tanár kollégáit is meghívja, ezzel is gyarapítva a kurzuson jelenlévők tudását.

---

8 Riskó Géza: Pege Aladár, Ifjúsági Lap- és Könykiadó, 1985.

2010-ben készült el közös CD-jük amelyen Bach, Schumann, Hindemith és Weiner művei és saját átirati hallhatóak. Rendszeresen tart mesterkurzusokat, Magyarországon, Európában és a Távol-Keleten. Jelenleg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, egyetemi adjunktusa, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar szólamvezetője. 2010-ben Doktori (DLA) fokozatot szerzett.

Ruzsonyi Béla (1942-)

1942-ben született. Tanárai Tárnai Antal és Tibay Zoltán voltak. 1966-ban végzett a Zeneakadémián. 1961-től a budapesti Operaház, illetve a Filharmóniai Társaság zenekarának a tagja, majd 1967-től szólamvezető. Gyakran lépett fel kamarazenei koncerteken. 1976-ban Gregor József lemezén Mozart *Per questa bella mano* árájának szólistája volt. A Liszt Ferenc Kamarazenekarral J. S. Bach *Brandenburgi versenyeit* vették fel. 1994-től nyugdíjazásáig a Zeneakadémia tanáraként is tevékenykedett.

Egyedülálló hanglemez-gyűjteményt állított össze a nagybőgő irodalmából, mely a Régi Zeneakadémia könyvtárában található meg. Több mint 140, kazettára rögzített nagybőgő-felvétel várja az érdeklődőket. Számos mesterkurzus meghívott tanára volt. Részt vett – többek között – Klaus Trumpf mesterkurzusán, valamint a brno-i nagybőgős találkozón. 2006-tól az Operaház nyugdíjas nagybőgőse.

Járdányi Gergely (1957-)

Járdányi Gergely 1957-ben született Budapesten, Járdányi Pál Kossuth-díjas zeneszerző és Devescovi Erzsébet hárfaművésznő gyermekeként. Iskoláit a győri Bencés Gimnáziumban (1971-1975), a Bartók Béla Konzervatóriumban és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán (1978-1983) végezte. 1983-tól a Bécsi Zeneakadémián tanult Ludwig Streicher professzornál, ahol 1987-ben kitüntetéssel diplomázott. Európa számos kamara- és szimfonikus zenekarának állandó közreműködője (Treviso-i Operaház zenekara, az Alpen-Adria Kamaraegyüttes, Palermo-i Operaház zenekara), igen aktív szólista. 1989-ben – Giovanni Bottesini, a kitűnő nagybőgővirtuóz és zeneszerző halálának centenáriumán – Járdányi Bottesini emlékének állított koncertek sorát adta Európa-szerte, mellyel mindenütt a közönség és a kritika legnagyobb elismerését vívta ki. A centenáriumi koncertturné anyagát Járdányi lemezre játszotta, Lantos István zongoraművész közreműködésével.

A Bouvard & Pécuchet lemezcég gondozásában megjelent CD-je nagy sikerének köszönhetően merült föl a teljes Bottesini-irodalom felvételének ötlete. A sorozatnak eddig öt lemeze jelent meg a Hungaroton hanglemezkiadónál. Az elsőt – melyen az Állami Hangversenyzenekar Pier Giorgio Morandi vezényletével működött közre – a holland szaksajtó a legjobb komolyzenei produkciónak választotta meg. Második lemezén – melyen a Magyar Állami Operaház zenekara kísérte Pier Giorgio Morandi vezényletével – az olasz kritikusok döntése alapján 104 CD közül választották a legjobbnak.

Harmadik lemezén Járdányi Gergely partnerei Lantos István és Marton Éva, a negyediken Ács János, Berkes Kálmán, Perényi Miklós és Szabadi Vilmos voltak

Az 1996/97-es koncertszezonban Járdányi Bottesini összes művét eljátszotta, ilyen módon emlékezve meg a szerző születésének 175. évfordulójáról. Eddigi pályafutása legnagyobb elismeréseként pedig a Bottesini szülővárosában – Cremában – rendezett születésnapi ünnepségek záró hangversenyére Járdányi Gergelyt hívták meg szólistának. A koncertezés mellett pedagógiai és kutatói tevékenysége is jelentős. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézetében 1993 óta tanít, mindemellett az udine-i konzervatóriumban is oktat. Kutatásai során számos – eddig ki nem adott – Bottesini-kéziratra bukkant. Ezeket egy Urtext-jellegű Bottesini-összkiadás keretében az Akkord Zeneműkiadó gondozásában adja közre. 2003-ban Liszt-díjjal tüntették ki. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen 2008-ban habilitált, 2010-ben doktori (DLA) minősítést szerzett.

II. Tibay Zoltán, a koncertező gordonművész.

1. Családi háttér, gyermekkor

1910. szeptember 6-án született Soroksáron.

Édesapja Tibay Sándor a soroksári Állami Iskola igazgatója, és a körzet gyermekvédelmi felügyelője volt. Ez a munka már akkoriban sem tartozott a veszélytelen foglakozások közé, mert a Soroksár környéki tanyavilágban nem mindig engedték, hogy munkáját el tudja végezni. végezni, így eme a munkakörhöz fegyverviselési engedély is járt. A korán megözvegyült Sándor második felesége Szabó Eleonóra lett. Az első házasságából született testvérek közül két fia az I. világháborúban orosz hadifogságba került, és ott el is hunytak. Második házasságából – Lóri mamától – öt gyermeke született, Zoltán két bátyja, Ervin és Mihály, öccsük Tibor, valamint húguk Sarolta. Ervin MÁV-tisztviselőként ment nyugdíjba, Mihály 1956-ban elhagyta Magyarországon és Bécsben élt. Tibor állítólag kitűnő vadászkürtös volt, Kecskeméti Színház zenekarában játszott, Sarolta – a közelmúltban bekövetkezett haláláig – családjával Mosonmagyaróváron élt.

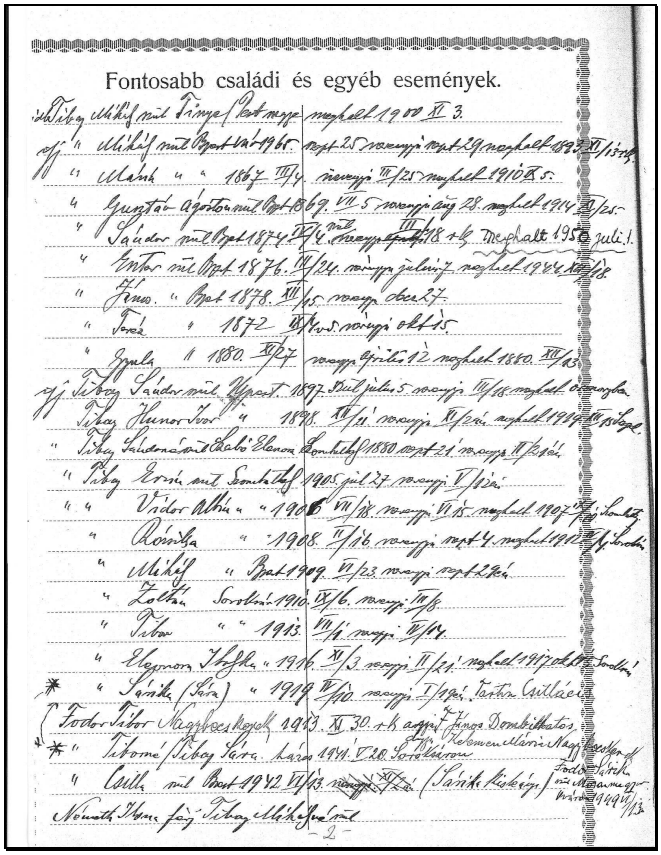
Fontosabb családi és egyéb események.

Részlet a Családi Bibliából

Zoltán először hegedülni tanult, ám tanulmányai nem hétköznapi módon kezdődtek.

Erről az eseményről *Muzsika* című újságban 70. születésnapjára írt cikkben a cikkben[1] olvashatunk: *„…három és féléves korában elvesztette eszméletét. A tanácstalan háziorvos azt javallta a még tanácstalanabb anyának, kérdezze meg a föléledőtől: mit akar, mit kíván? „Egy hegedűt szeretnék, Édesanyám!” – hangzott a válasz. Ezzel a titokzatos eredetű tárggyal kezdődött Tibay Zoltán muzsikus pályafutása. Mert bármilyen szegénységben élt sok gyermekével a tanító, a kisfiú megkapta a hangszert.”*

Arra vonatkozóan, hogy mikor és kinek a hatására tért át a nagybőgőre, nem rendelkezünk pontos adatokkal. Valószínűsíthető, hogy a soroksári nagybőgősök, Lebenguth,[2] Wieland[3] és Neuner[4] urak lehettek rá hatással akkoriban. A főképpen németajkúak lakta, településen igen erős volt a rézfúvós és nagybőgős kolónia.

Gordon:

Schwalm Ferenc, szólamvezető
Abonyi Mihály
Bauer János
Neuner Miklós
Ackermann Péter
Lebenguth József
Montag Lajos
Tibay Zoltán
Hajdú Árpád

A Filharmóniai Társaság Zenekarának nagybőgő szólama 1943-ban[5]

---

1 Muzsika, 1980. szeptember, XXIII, évf. 9.szám, Albert Mária, Tibay Zoltán hetvenéves

2 Lebenguth Mihály, 1918-tól 1936-ig az Operaház - emellett 1928 és 1936 között a Filharmóniai Társaság - zenekarának tagja volt. A Postás Zenede nagybőgőtanára volt.

3 Wieland Ferenc: az Operaház zenekarának tagja volt 1943 és 1965 között, 1953-tól Filharmóniai Társaság zenekarában is közreműködött.

4 Id. Neuner Miklós, 1919-től 1944-ig Budapesten az Operaház zenekarának tagja volt. 1928-tól a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarában is játszott.

5 *Kilenc évtized a Magyar Zeneművészet szolgálatában*, a Filharmóniai Társaság Emlékkönyve a 90 éves jubileum alkalmából, írta és a történeti részt szerkesztette Csuka Béla, a Filharmóniai Társaság barátai egyesülete támogatásával kiadja a Filharmóniai Társaság Budapest, 1943.

Tibay Zoltánnak két gyermeke született. Zsolt, aki – amint arról fentebb beszámoltam – szintén a zenei pályát választotta, és Andrea, aki végzettségére nézve könyvtáros. Ő a Magyar Tudományos Akadémián dolgozik, közel negyven éve.

2. Tanulóévek, pályájának kezdete.

A középiskolával párhuzamosan zenei tanulmányokat is folytatott, de ekkor már kizárólag nagybőgőn játszott. Tibay Zoltán olyan vonósinstrumentumot keresett, amely elég izgalmasan szól ahhoz, hogy egyedülálló kifejezéssel kezelhesse. Ezekre az erényekre a nagybőgőben lelt. Tudjuk, sajnos, hogy a pedagógusok a XX. század első évtizedeiben sem tartoztak az anyagiakban dúskáló rétegekhez, s a sokgyermekes házaspár tisztes szegénységben élt. Életének ezt a korszakát Tibay Zoltán sokszor emlegette. Így miután úgynevezett tandíjas iskolát – a Zeneakadémiát – a család nem engedhette meg magának, nem maradt más hátra, mint az ingyenes képzést nyújtó Nemzeti Zenede. 1925-ben a fiatalember beiratkozott az intézménybe, ahol Schmitz Róbert osztályába került. Akkoriban Budapesten ez a két intézmény versengett egymással.

Képzeljük csak el, amint Montag Lajos a Zeneakadémián, Tibay Zoltán pedig a Nemzeti Zenedében bontogatta szárnyait! 1932-ben szerzett művész oklevelet.

Az ifjú Tibay Zoltán

Még ugyanebben az évben a Magyar Királyi Operaház zenekara próbajátékot hirdetett. A bizottságban, Radnai Miklós igazgató mellett ott ült Dohnányi Ernő is. Természetesen a biztos megélhetést nyújtó állás reményében számos pályázó jelent meg, néhányan jelentős pártfogóktól származó ajánlólevelekkel. Tibay Zoltán egyetlen ajánlólevele a saját hangszeres tudása volt, s játékával elbűvölte a tekintélyes zsűrit: a próbajátékot megnyerte. Ő volt az Operaház máig egyetlen olyan nagybőgőművésze, akit „magángordon szólista” státuszban alkalmaztak. A Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának szóló nagybőgősi titulusát is megkapta. A fentebb említett cikkben olvashatunk néhány érdekességet ebből az időszakból

„…A dalszínházban is az európai élet legnagyobb dirigensei vendégszerepeltek: Richard Strauss, Dobrowen, Knappertsbusch, Bruno Walter, Furtwängler állott a karmesteri dobogóra. Molinari-Pradelli Budapesten csak úgy volt hajlandó vezényelni az Otellót, ha a gordonszólót Tibay játszotta. Failoni miatt egyszer randevút mulasztott, a mester a lépcsőházból tessékelte vissza a Tristan-előadásra.”

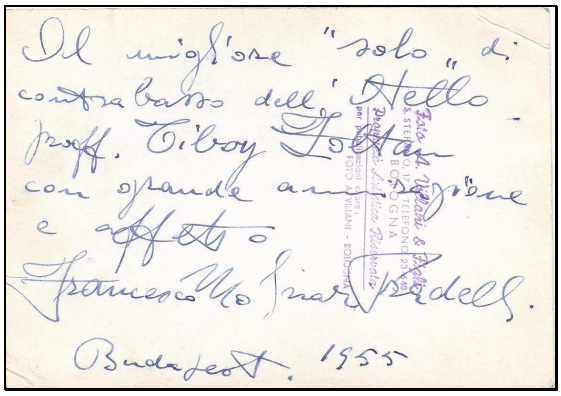

Francesco Molinari Pradelli Tibay Zoltánnak dedikált fényképe

A következő történetet is sokszor elmesélte növendékeinek, így jómagam is többször hallottam a Tanár úrtól.

Valamikor a harmincas évek derekán egy alkalommal a Hatvany Lajos – szintén mecénási hajlandóságú – unokaöccsének házába invitálták. A helyszínen

derült ki, hogy Lászlóffy Margit, Országh Tivadar és a Waldbauer-Kerpely Vonósnégyes tagjai mellett jelen volt Nathan Milstein, a híres orosz származású hegedűművész valamint a szintén méltán világhírű grúz-orosz zongoraművész, Nikita Magaloff is. Élénken az emlékezetemben él az a történet is, amikor Tersánszky Józsi Jenővel futott össze egy buszmegállóban, aki rögtönzött versikébe foglalta Tibay művészetét.

Nagyon sokoldalú ember volt a Tanár úr. Egyszer benevezett filmnovella-pályázatra, amit azután meg is nyert. A díjazottak között volt még Márai Sándor, és Bibó Lajos is.

Kiterjedt társadalmi kapcsolatokkal rendelkezett: képzőművészek, zenekedvelő orvosok tartoztak szűkebb környezetéhez. Bensőséges, igen jó barátja volt, Balassa Imre[6] a kitűnő író – a korán elhunyt – Balassa Péter esztéta édesapja.

A nagyszerű színháztörténész, Heszke Béla[7] is élvezte Tibay Zoltán barátságát, aki fia, Tibay Zsolt tanára volt a Zenei Gimnáziumban.

Számos művészeti ág iránt érzett ambíciót. Foglakozott szobrászattal, és verseket is írt. Két kerámia domborművet is készített, valószínűleg egy időben. Az egyiket szeretett feleségének, Marának – leánykori nevén Haiden Margitnak –, a másikat Montag Lajos kollégájának. Versei közül néhány disszertációm további részében olvasható lesz.

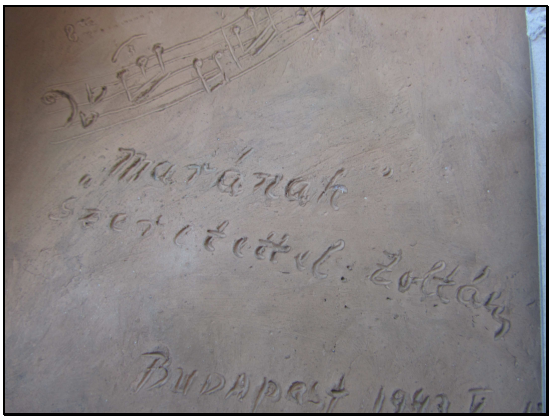

Tibay Zoltán önarckép (domborművű)

6 http://mek.niif.hu/02200/02227/html/03/718.html a letöltés időpontja 2009. 01.06.

7 http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz10/193.html a letöltés időpontja 2010. 10.11.

Sok zeneszerző barátja volt, akikkel rendszeresen tartotta a kapcsolatot. Farkas Ferenccel nagyon jóban voltak, többször össze is jött a Tibay és a Farkas család.

Kerekes-Farkas, Patachich, Rossa, Reschofsky, Szervánszky urakkal is rendkívül bensőséges viszonyt ápolt.

A következő fejezetben látni fogjuk, hogy rendszeresen közreműködött szerzői estjeiken, és jó néhányszor be is mutatta gordonra írt darabjaikat.

Jemnitz Sándor neki írta nagybőgőre komponált szólószonátáját.

Ifjú korától rendszeresen adott önálló koncerteket Budapesten, és a rádióban is többször fellépett. Az ő nevéhez fűződik Budapesten az első olyan hangverseny, amelyen a nagybőgő, mint koncertáló hangszer hallatta hangját magyar művész kezében. Ez a koncert 1934. augusztus 1-én volt, és a rádió egyenes adásban közvetítette. Ez a fellépés hatalmas sikert hozott számára.

1948-ban Bécsben volt önálló szólóestje, hatalmas műsorral. A Wiener Kurier 1948. május 26.-i számában méltatta Tibay különleges játékát, virtuozitását. A kritika szó szerinti idézetét később dolgozatomban szó szerint közlöm.

Műsorán a legnehezebb művek szerepeltek: Láska és Koussewitzky nagybőgőversenyei, Jemnitz szólószonátája, és az egyik saját kompozíciója. 1958-ban a párizsi televízió számára adott hangversenyt, szintén szép műsorral. A koncert külön érdekessége volt, hogy a szokásostól eltérően, hárfakísérettel játszott, partnere Rohmann Henrik hárfaművész volt. Tibay több ízben fellépett a kassai rádióban is. Ragyogó muzsikus, virtuóz szólista, a magyar zenei élet egyik büszkesége volt. A sajtókritikák mind lelkesen emlékeznek meg Tibay játékáról és csak felsőfokú jelzőket találnak méltatására. Népszerűségére jellemző, hogy a negyvenes években a Hangszerész Szövetkezet Tibay Nagybőgő Gyanta néven hozta forgalomba új termékét.

Tibay nagybőgő gyanta a múlt századból

A Budapesti Hírlapban 1939. március 14-én, *Mozart est a Zeneakadémián* címmel olvashattuk:

> …Tibay Zoltán az Operaház fiatal művésze pompás felkészültséggel és stílussal játszotta Mozart *Per questa, bella mano* nagy szólóját Littasy György közreműködésével.

Ugyanerről a koncertről az Est így ír:

> A nagyigényű kontrabasszus szólamot Tibay Zoltán játszotta, hegedűt megszégyenítő, káprázatos virtuozitással és puhán vibrált hanggal. Ezt a számot a közönség megismételtette!

A Magyar Nemzet 1940. április 17-én ezt írta róla: *„A közreműködők közül külön érdeklődés kísérte a ritkán hallható gordonversenyt kitűnő technikával tolmácsoló Tibay Zoltán művészetét.”* A Magyarság, 1941. május 17-én: *„A nagybőgőversenyt Tibay Zoltán szólaltatta meg boszorkányos technikával. Aki nagybőgőkoncertet még nem hallott, alig tudja elképzelni a zenekar e szerény hangszerének lehetőségeit.”*
A Világosság, 1949. áprilisában:

> Tibay tegnapi hangversenyén talán Koussewitzky-nek, a gordon nagy művészének és karmesternek versenyművével érkezett el a csúcshoz. Tibay nagy mesternek bizonyult a legfinomabb árnyalatokban is.

A Népszava írta Jemnitz Sándor szerzői estjéről:

> Megállapítottuk, hogy Tibay Zoltán nehézségeket nem ismerő játékában a gordon nem is úgy hangzott, mint magasabb testvére, a gordonka, hanem inkább mint valami hatalmas zengzetes brácsa.” Lénerék vonósnégyes Schubert estjéről: „A *Forellenquintettben* Tibay Zoltán társult. A Művészetbéna[sic!] gordon nem nagybőgőnek, hanem finom csellónak tetszett.

3. Tanári pályafutása.

Tibay Zoltán 1945-től haláláig a Zeneművészeti Főiskola tanára volt. 1960-ban docenssé, később professzorrá nevezték ki. Pályafutásának eredményeként több, mint ötven neves nagybőgőst indított el mind a magyar, mind a külföldi zenei élet gazdagítására. Kiemelkedő tanítványai valamennyien rangos zenekarokban dolgoztak, illetve dolgoznak:

Külföldön: Bence Miklós (Marl), Duka Norbert (Berlin), Farkas Géza (Stockholm), Mihalik Antal (Minneapolis), Würtzler Béla (Boston), Tibay Zsolt (Tokió).

Hazánkban: Bartányi István, Enreiter István, F. László Éva, Fejérvári Zsolt, H. Zováthi Alajos, Lajhó Géza, Lukácsházi István, Nagy László Tamás, Saru Károly, Som László, Szántó Gábor, Tárnai Antal, Tóth István és Tóth Kiss Péter az ország legjobb zenekarainak művészei.

Tanítványai közül számos kiemelkedő tanárt találunk: Enreiter István, Janzsó György, Keresztfalvi Gizella, Kubina Péter, Lukácsházi István, Ruzsonyi Béla, Saru Károly, Som László, Tárnai Antal és Tibay Zsolt.

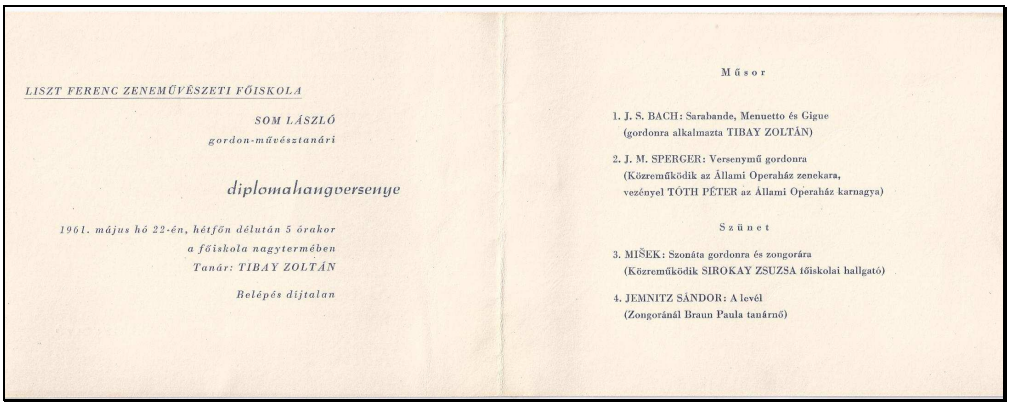
LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA

SOM LÁSZLÓ
gordon-művésztanári

diplomahangversenye

1961. május hó 22-én, hétfőn délután 5 órakor
a főiskola nagytermében
Tanár: TIBAY ZOLTÁN

Belépés díjtalan

Műsor

1. J. S. BACH: Sarabande, Menuetto és Gigue
(gordonra alkalmazta TIBAY ZOLTÁN)

2. J. M. SPERGER: Versenymű gordonra
(Közreműködik az Állami Operaház zenekara,
vezényel TÓTH PÉTER az Állami Operaház karnagya)

Szünet

3. MIŠEK: Szonáta gordonra és zongorára
(Közreműködik SIROKAY ZSUZSA főiskolai hallgató)

4. JEMNITZ SÁNDOR: A levél
(Zongoránál Braun Paula tanárnő)

Meghívó Som László diplomahangversenyére

1985. április 17-én jubileumi koncert keretében ünnepelte születésének 75., és pedagógiai pályafutásának 40. évfordulóját.

A Zeneakadémia Nagytermét megtöltötték a tanítványok, a tanítványok tanítványai, a pályatársak és a tisztelői. Az ünnepi koncerten a következő nagybőgősök léptek fel: Bartányi István, Bencze Miklós, Duka Norbert, Horváth Alajos, Lajhó Géza, Montag Lajos, Pege Aladár, Som László, Tóth István, Tibay Zsolt, s az est díszvendége, Ludwig Streicher. Utóbbi először járt Budapesten, ahol játékával óriási sikert aratott.

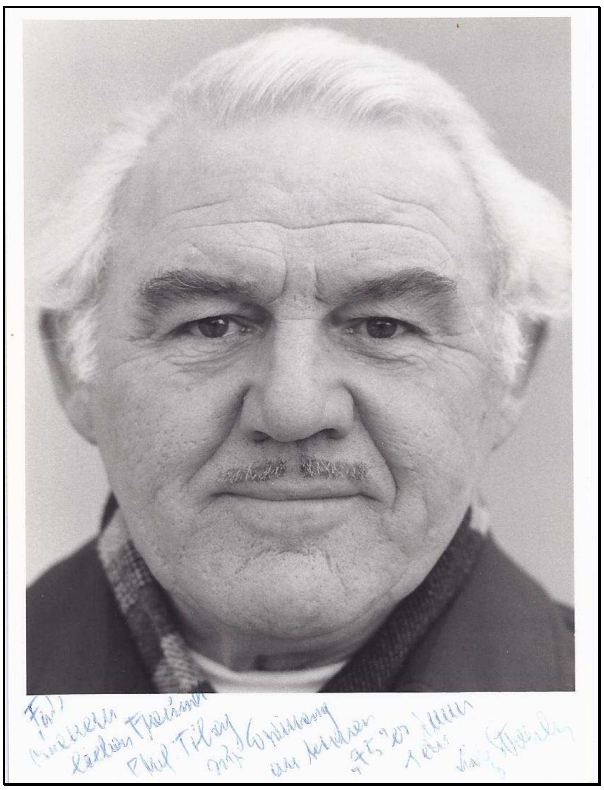

Ludwig Streicher dedikált fényképe az 1980-as évekből

A tágabb értelemben vett szakmai körökben nem igazán ismertem olyan embert, akivel Tibay Zoltán ne a lehető legjobb viszonyra törekedett volna, és ha merültek is fel problémák, előbb-utóbb mindig úgy alakította a dolgokat, hogy azok az érintett felek kölcsönös megelégedésére, mindenképpen rendeződjenek.

Közvetlen, rendkívül kedves, ugyanakkor kellőképpen méltóságteljes férfi volt ő, igazi, hamisítatlan úriember, akit egészen sajátos, különleges aura vett körül, s aki az ötvenes, hatvanas, hetvenes és a nyolcvanas évek általános szürkeségében egy valamiféle másik világ nagykövetként járt-kelt közöttünk.

Kollégái, barátai, ismerősei körében valóban nagy-nagy szeretet és tisztelet övezte.

Tibay Zoltán 1989. május 24.-én hunyt el a Zeneakadémián.

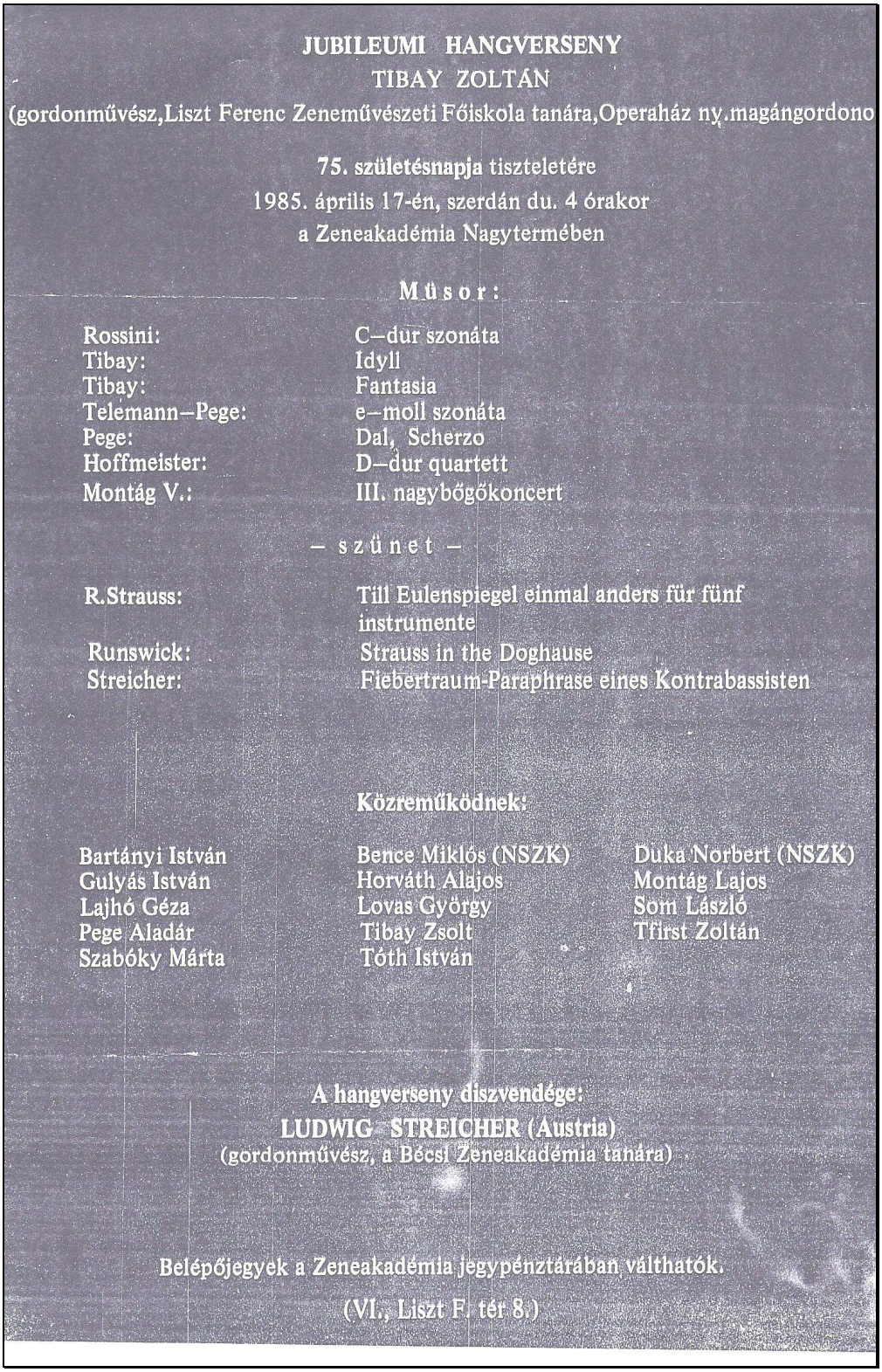

JUBILEUMI HANGVERSENY
TIBAY ZOLTÁN
(gordonművész,Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára,Operaház ny.magángordono

75. születésnapja tiszteletére
1985. április 17-én, szerdán du. 4 órakor
a Zeneakadémia Nagytermében

Műsor:

Rossini:	C–dur szonáta
Tibay:	Idyll
Tibay:	Fantasia
Telemann–Pege:	e–moll szonáta
Pege:	Dal, Scherzo
Hoffmeister:	D–dur quartett
Montág V.:	III. nagybőgőkoncert

– szünet –

R.Strauss:	Till Eulenspiegel einmal anders für fünf instrumente
Runswick:	Strauss in the Doghause
Streicher:	Fiebertraum-Paraphrase eines Kontrabassisten

Közreműködnek:

Bartányi István	Bence Miklós (NSZK)	Duka Norbert (NSZK)
Gulyás István	Horváth Alajos	Montág Lajos
Lajhó Géza	Lovas György	Som László
Pege Aladár	Tibay Zsolt	Tfirst Zoltán
Szabóky Márta	Tóth István	

A hangverseny díszvendége:
LUDWIG STREICHER (Austria)
(gordonművész, a Bécsi Zeneakadémia tanára)

Belépőjegyek a Zeneakadémia jegypénztárában válthatók.
(VI., Liszt F. tér 8.)

A 75 éves jubileumi hangverseny plakátja

Tibay Zoltán növendékeinek, illetve az osztályába járó hallgatóinak névsora (zárójelben a diplomakoncert éve látható)

Ularik Béla (1947), Tárnai Antal (1949)
Mérei Ferenc (1951), Sellei Gyula (1951)
Würtzler Béla (1951), Czirok Aladár (1954)
Som László (1961), Vadász Ilona (1962)
Czeizer Pál (1965), Novák László (1965)
Ruzsonyi Béla (1965), Rátkai Ferenc (1967)
Tomcsányi Zsolt (1968), Pege Aladár (1969)
Tokaji András (1969), Váczy László (1971)
László Éva (1972), Tibay Zsolt (1972)
Molnár Béla (1973), Saru Károly (1973)
Balogh László (1974), Nagy László (1976)
Sződi Zsolt (1976), Cserháti Károly (1976)
Keresztfalvi Gizella (1979), Bartányi István (1979)
Dobra János (1980), Rácz István (1980)
Lajhó Géza (1981), Lőkös Péter (1981)
Janzsó György (1981), Lukácsházi István (1981)
Döme Jenő ifj. (1982), Enreiter István (1982)
Pege László (1983), Vavrinecz Éva (1983)
Tóth Csaba (1984), Horváth Alajos (1986)
Kubina Péter (1986), Korkos Szabolcs (1987)
Benyus Sándor (1988), Buza Vilmos (1988)
Kuzma István (1988)
Lippay László (1991) Tibay Z. – Kubina P.
Fejérvári Zsolt (1992) Tibay Z.-Kubina P.
Cziglényi Ákos (1993) Tibay Z. - Kubina P.
Tóth Kiss Péter (1993) Tibay Z.- Kubina P.- Pege A.

Az 1991-1993 évek között diplomázó növendékei diploma koncertjén, 1989-ben bekövetkezett halála miatt értelemszerűen már nem vehetett részt. Az egyetlen ok, amiért mégis feltüntettem ezen hallgatók nevét az az, hogy ők is Tibay tanár úr munkássága alatt nyertek zeneakadémiai felvételt.

4. Hangversenyei kronológiai sorrendben

Tibay Zoltán a tanítás, az operaházi zenekari munka mellett rendkívül aktív koncert-tevékenységet is folytatott, melynek keretében eljátszotta mind a kamarazenei, mind a szóló-repertoárhoz tartozó legfontosabb zeneműveket. Koncertjeinek műsorait áttekintve bizton kijelenthetjük, hogy Tibay valóságos missziójának tekintette a nagybőgőnek, mint szólisztikus hangszernek a népszerűsítését.

Kutatásaim során kronológiai sorrendbe raktam azokat a hangversenyeket, melyeken közreműködőként fellépett. Fontos kritérium volt számomra, hogy írásos dokumentumot leljek egy adott koncertről: legyen szó kritikáról, plakátról, műsorfüzetről, vagy újságcikkről. Ebből adódóan az általam felsorolt hangversenyek száma természetesen nem egyezik meg a Tibay Zoltán művészi pályája során adott fellépések tényleges számával.

Ettől függetlenül – úgy gondolom – példaértékű mind a fellépő művészek névsora, mind az előadott művek nehézségi foka, s végül, de nem utolsó sorban azoknak a helyszíneknek a listája, ahol ezek a művek elhangzottak.

Az első ilyen hangverseny 1931. február 8-án, Pesterzsébeten került megrendezésre, a Pesterzsébeti Polgári Dalkör hangversenyén működött közre. A Dalkört Dr. Újj József vezette.

Érdemes külön kitérni arra a március 5-én kelt köszönő levélre, melyben a dalkör elnöke és titkára méltatja Tibay szíves közreműködését.

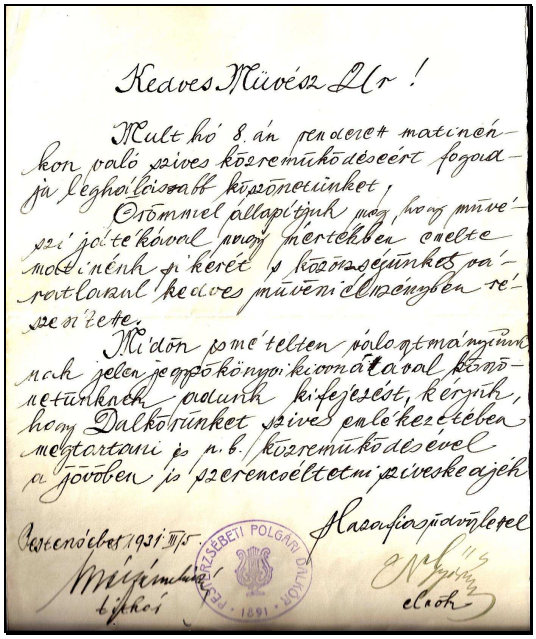

Kedves Művész Úr!

Multkó 8.án rendezett matinéinkon való szives közreműködéséért fogadja legholdoisabb köszönetünket.

Örömmel állapítjuk meg, hogy művészi jóltevőkával nagy mértékben emelte mulatónénk sikerét s közönségünket varázslatszul kedves művészi élvezetben részesítette.

Midőn ismételten valamint mázsunknak jelen jegyzőkönyvi kivonatával köszönetünket adunk kifejezést, kérjük, hogy Dalkörünket szives emlékezetében megtartani s n.b. közreműködésével a jövőben is szerencséltetni sziveskedjék.

Hazafias üdvözlettel

Pesterzsébet 1931. III/5.

Pesterzsébeti Polgári Dalkör 1891

Mátyás titkár

Elnök

A Pesterzsébeti Polgári Dalkör elnökének és titkárának köszönő levele, 1931-ből

Ma már kétségtelen zenetörténeti tény, hogy az 1934. augusztus1-én adott hangversenye, melyen Láska op. 54-es, szóló nagybőgőre írt koncertjét és Simandl versenyművét interpretálta, a magyar nagybőgőzés aranybetűs ünnepe. Ez volt ugyanis Magyarországon az első szóló nagybőgős koncert, melyet a Rádió élőben közvetített. A korabeli kritika ebben az esetben is igen elismerően szólt Tibayról.

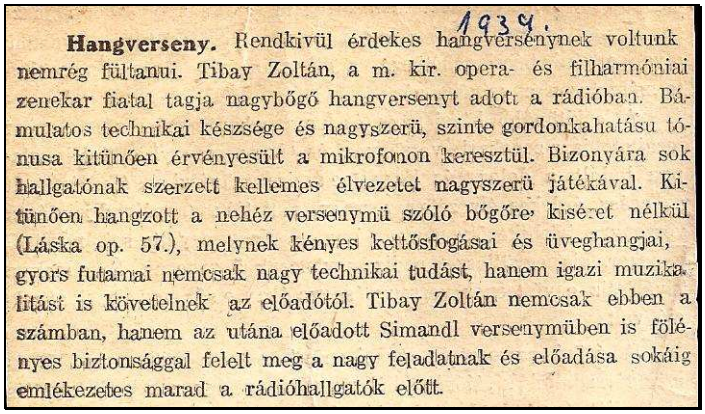

1934.

Hangverseny. Rendkivül érdekes hangversenynek voltunk nemrég fültanui. Tibay Zoltán, a m. kir. opera- és filharmóniai zenekar fiatal tagja nagybőgő hangversenyt adott a rádióban. Bámulatos technikai készsége és nagyszerü, szinte gordonkahatásu tónusa kitünően érvényesült a mikrofonon keresztül. Bizonyára sok hallgatónak szerzett kellemes élvezetet nagyszerü játékával. Kitünően hangzott a nehéz versenymü szóló bőgőre kiséret nélkül (Láska op. 57.), melynek kényes kettősfogásai és üveghangjai, gyors futamai nemcsak nagy technikai tudást, hanem igazi muzikalitást is követelnek az előadótól. Tibay Zoltán nemcsak ebben a számban, hanem az utána előadott Simandl versenymüben is fölényes biztonsággal felelt meg a nagy feladatnak és előadása sokáig emlékezetes marad a rádióhallgatók előtt.

Korabeli kritika a hangversenyről, Pesti Hírlap1934. augusztus 31.

Ezek után abszolút nem meglepő, hogy 1935. február 2-án szintén élő adásban szerepelt a rádió hullámhosszán. A ritkaságszámba menő koncert tényét bizonyítja az az apró elírás, melyet az akkori újság beharangozójában találunk. Nevezetesen Tibay Zoltánt gordonkásként és nem gordonjátékosként mutatja be.

Tibay Zoltán gordonka-hangversenyét febr. 2-án közvetíti a rádió

antenna

Rádió melléklet 1935. évf.

Tibay Zoltán gordonka [sic!] hangversenye

Szintén rádiós hangversenyt adott 1937. június 29-én a Budapest II. adón, melyen zongorán Schwalb Miklós[8] működött közre és eljátszotta *Téma és variációk* című művét.

Az Antenna című újság 1937. júniusi számában így ír a koncertről:

> …Tibay Zoltán kíváló [sic!] nagybőgő művész hat éve tagja az Operaház zenekarának, és a Filharmóniai Társaságnak ő volt az első Magyarországon, aki a nagybőgőn szóló számokat is ad elő. A rádió előtt is több izben [sic!] szerepelt, kedden este saját szerzeményeit fogja előadni a mikrofon előt. [sic!]

Végül is a hangversenyen nem csupán saját műveket játszott, amint azt az alábbi forrásanyag is mutatja.

Rádió műsor 1937-ből

[8] Schwalb Miklós, zongoraművész. Kovács Sándor és Dohnányi Ernő voltak a tanárai. Egyike a legtehetségesebb fiatal zongoraművészeknek, aki európai és amerikai turnéin jelentékeny sikereket aratott.

Igazi zenei csemegének tapsolhatott a Zeneakadémia közönsége 1939. március 13-án, a Magyar Szimfonikus Zenekar Mozart-estjén, melyen W. A. Mozart *Per quaesta bella mano basszus ária nagybőgőszólóval*[9] című művét adta elő, Littasy György basszus szólójával.

Mozart ezt a művet eredetileg háromhúros nagybőgőre írta, ebből kifolyólag rendkívüli technikai felkészültséget igényel, amennyiben valaki négy húros hangszeren adja elő.

Azt est karmestere Schuler György volt.

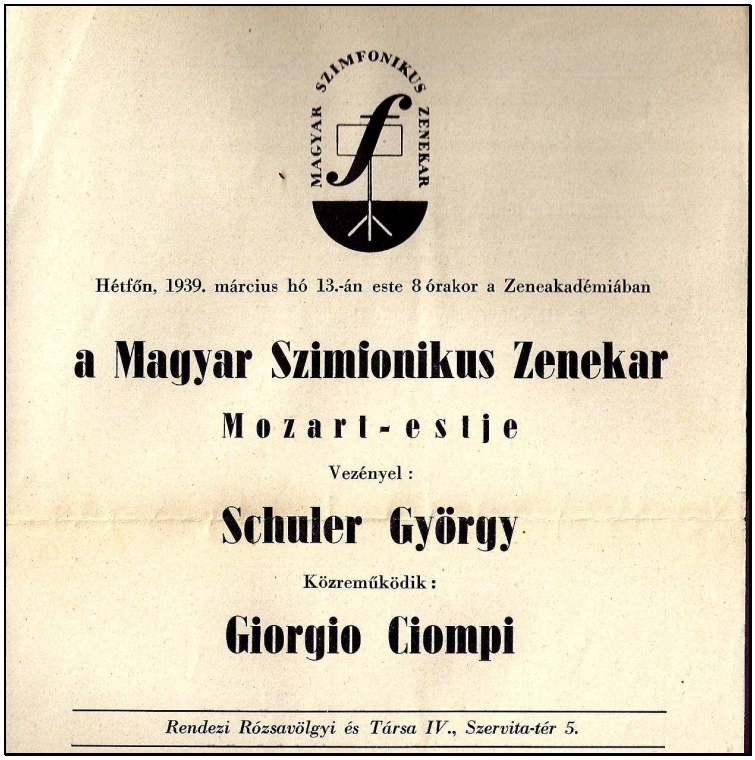
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAR

Hétfőn, 1939. március hó 13.-án este 8 órakor a Zeneakadémiában

a Magyar Szimfonikus Zenekar

Mozart-estje

Vezényel:

Schuler György

Közreműködik:

Giorgio Ciompi

Rendezi Rózsavölgyi és Társa IV., Szervita-tér 5.

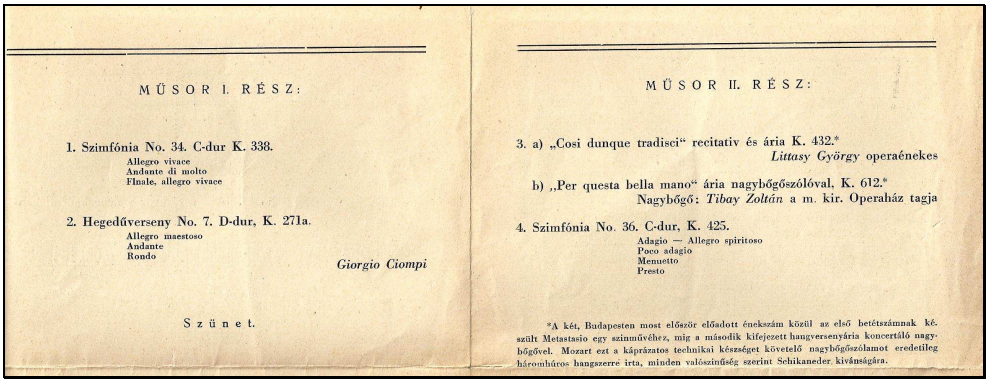
MŰSOR I. RÉSZ:

1. Szimfónia No. 34. C-dur K. 338.
Allegro vivace
Andante di molto
Finale, allegro vivace

2. Hegedűverseny No. 7. D-dur, K. 271a.
Allegro maestoso
Andante
Rondo

Giorgio Ciompi

Szünet.

MŰSOR II. RÉSZ:

3. a) „Cosi dunque tradisci" recitativ és ária K. 432.*
Littasy György operaénekes

b) „Per questa bella mano" ária nagybőgőszólóval, K. 612.*
Nagybőgő: *Tibay Zoltán* a m. kir. Operaház tagja

4. Szimfónia No. 36. C-dur, K. 425.
Adagio — Allegro spiritoso
Poco adagio
Menuetto
Presto

*A két, Budapesten most először előadott énekszám közül az első betétszámnak készült Metastasio egy szinművéhez, míg a második kifejezett hangversenyária koncertáló nagybőgővel. Mozart ezt a káprázatos technikai készséget követelő nagybőgőszólamot eredetileg háromhúros hangszerre írta, minden valószínűség szerint Schikaneder kívánságára.

Korabeli műsorfüzet a hangversenyről

9 A mű pontos címe: W. A. Mozart, Per questa bella mano, basszus ária nagybőgőszólóra és zenekarra (K.612.). Littasy Györgyöt az Operaház 1939-ben szerződtette énekesként. 1945-ben a Szegedi Nemzeti Színház alkalmazta, majd 1949-ben ismét Budapesten énekelt, a Magyar Állami Operaházban. 1957-ben emigrált, és dortmundi opera tagja lett. Egyike volt a magyarországi vezető basszistáknak. Oratóriuménekesként is elismert volt.

Íme a Tibay Zoltán életrajzában említett két kritika a Est című lap, valamint a Budapesti Hírlap 1939 március 14-én megjelent számaiból.

dott köszönetet. Est 1939 III 13. 1939 III 14 B. H.

* (Mozart-est.) A „Magyar Szimfónikus Zenekar" hétfőn érdekes műsorú Mozart-estet rendezett a Zeneművészeti Főiskola nagytermében. A Menuetto-nélküli, kis C-dur és a linzi szimfónia között egy ismeretlen D-dur hegedűversenyt (K. V. 271a.) és két áriát hallottunk. A hegedűversenyben Giorgió Ciompi olasz hegedűművész mutatkozott be átütő sikerrel. Bársonyos melegségű tónusa, elmélyülő muzikalitása és rendkívüli technikai tudása tökéletes mozarti szellemmel párosult frissen pergő előadásában. A két ária inkább zenei kuriozum, a „Per questa bella mano" kezdetében nagybőgő társul az énekszólamhoz. Littasy György nemes, egyre fejlődő baritonja az áriákban hibátlan Mozart-stílust nyujtott. A nagyigényű kontrabasszusszólamot Tibay Zoltán játszotta hegedűt megszégyenítő, káprázatos virtuozitással és puhán vibrált hanggal. Ezt a különleges számot a közönség megismételtette. A zenekar pongyola játéka és nyers hangzása igen távol állott a klasszikus muzsikától. Schuler György karmester átélés hijján csupán a korrekt vezényléshez szorítkozott. (—d.)

Zenekari hangverseny

Mozart-estet rendezett a *Magyar Szimfónikus Zenekar* a *Zeneművészeti Főiskola* nagytermében. A zenekart *Schuler* György vezényelte megérdemelt szép sikerrel, mert az egyszerű, tiszta művészi eszközöket alkalmazta a nálunk ritkán hallott *Köchel*-jegyzék szerinti 338. számu C-dur és a Linzi-szimfóniákat, ugy hogy a műremekek minden szépsége költői értékében ragyogott. A közreműködő *Littasy* György értékes baritonja és muzikalitása nagy hatást keltett a „*Cosi dunque tradisci*" recitativ és áriában, mig *Tibay* Zoltán, az *Operaház* fiatal gordonművésze pompás felkészültséggel és stilussal játszotta a „*Per Questa della Mano*" nagy szólóját. A nagyon jól sikerült hangverseny nagyszámu közönsége meleg, elismerő tapsokkal jutalmazta a fiatal karnagyot, a közreműködő vendégművészeket és a jó diszpozicióban játszó értékes zenekart.

Az Est és a Budapesti Hírlap kritikái

1941. május 15-én a Zeneakadémia Nagytermében közreműködött a W. A. Mozart halálának 150. évfordulója alkalmából rendezett hangversenyen. Ezen a hangversenyen közreműködött a Magyar Női Kamarazenekar, Arató István vezényletével, valamint Szabó Ilonka koloratúr szoprán énekes, Gémes Irén hárfán, valamint Jeney Zoltán fuvolán.

1941. ÉVI MÁJUS HÓ 15-ÉN ESTE 8 ÓRAKOR A ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA NAGYTERMÉBEN MOZART HALÁLÁNAK 150. ÉVFORDULÓJÁN

MOZART-EST

A MAGYAR NŐI KAMARAZENEKART VEZÉNYLI:

ARATÓ ISTVÁN

KÖZREMŰKÖDNEK:

SZABÓ ILONKA
(KOLORATUR-SZOPRÁN)
A M. KIR. OPERA TAGJA

GÉMES IRÉN
(HÁRFA)

JENEY ZOLTÁN
(FUVOLA)
A M. KIR. OPERA TAGJA

TIBAY ZOLTÁN
(GORDON)
A M. KIR. OPERA TAGJA

A MŰSOR ÁRA 20 FILLÉR

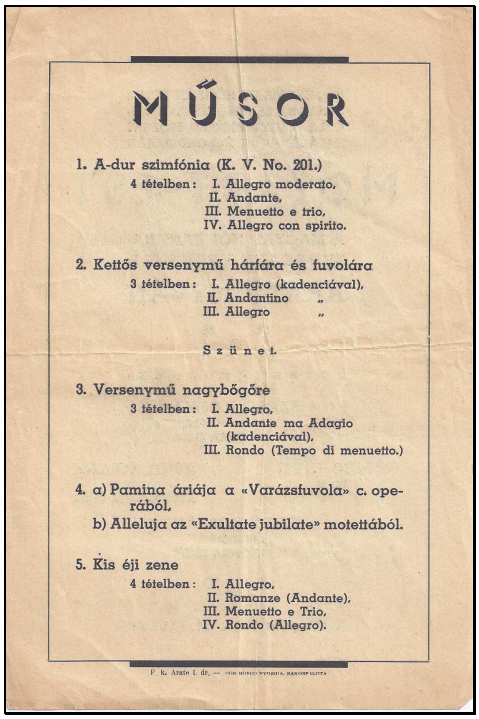

MŰSOR

1. A-dur szimfónia (K. V. No. 201.)
4 tételben: I. Allegro moderato,
II. Andante,
III. Menuetto e trio,
IV. Allegro con spirito.

2. Kettős versenymű hárfára és fuvolára
3 tételben: I. Allegro (kadenciával),
II. Andantino „
III. Allegro „

Szünet.

3. Versenymű nagybőgőre
3 tételben: I. Allegro,
II. Andante ma Adagio (kadenciával),
III. Rondo (Tempo di menuetto.)

4. a) Pamina áriája a «Varázsfuvola» c. operából,
b) Alleluja az «Exultate jubilate» motettából.

5. Kis éji zene
4 tételben: I. Allegro,
II. Romanze (Andante),
III. Menuetto e Trio,
IV. Rondo (Allegro).

Hangverseny Mozart halálának 150. évfordulója alkalmából

1941. november 29-én a Soroksári Polgári Dalkör meghívásának tett eleget, ahol ismét saját művét játszotta, melynek címe: *Idill.*

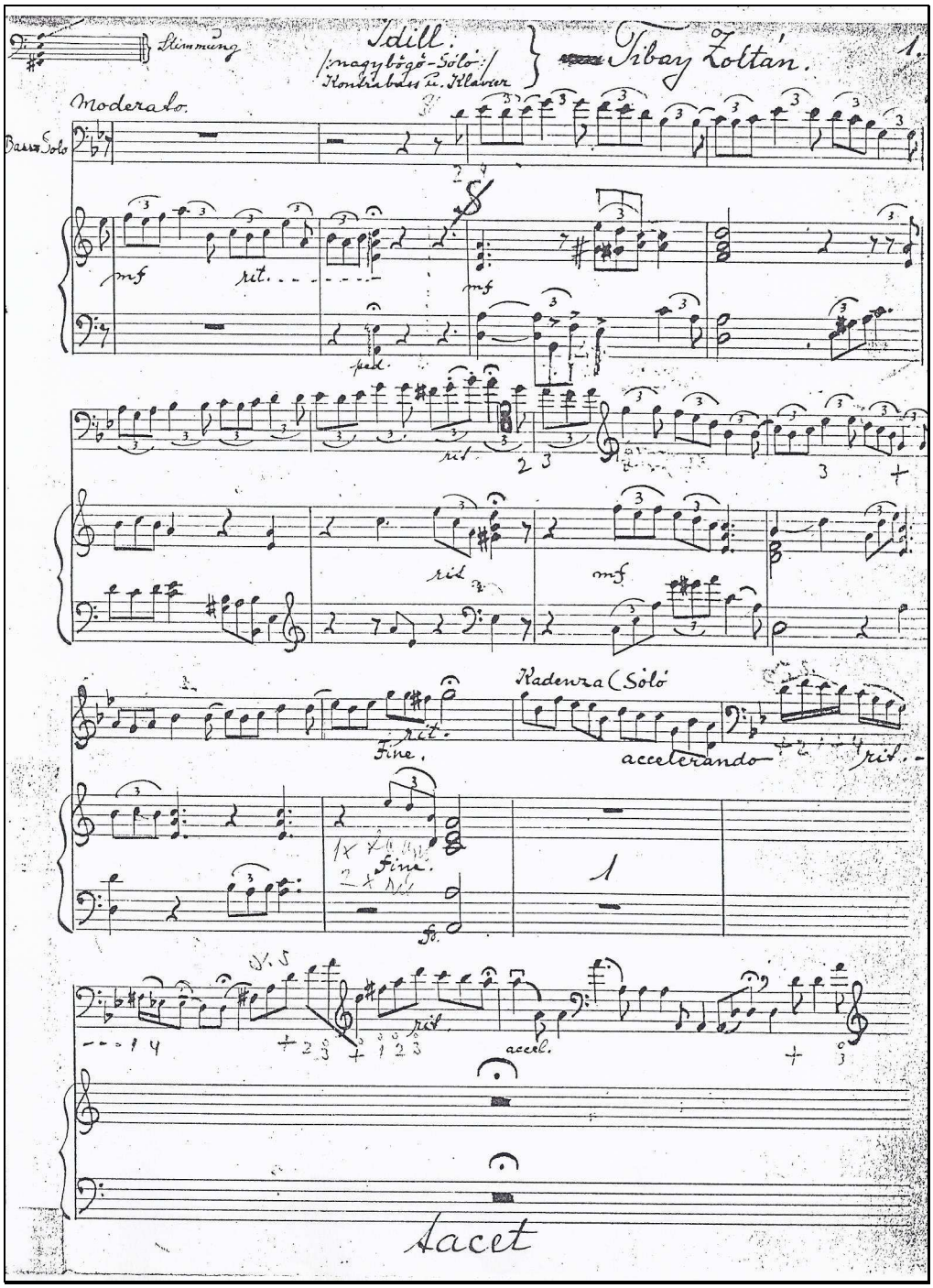

Idill című művének kézirata

A SOROKSÁRI POLGÁRI DALKÖR

HANGVERSENYE 1941. NOVEMBER HÓ 29-ÉN.

B

Müsor:

1. *Selim Palmgren:* Tengerész a szénégetők között.
   Kuncze K.: Őrségen. Énekli: a *Soroksári Polgári Dalkör.*
2. *Magyar dalok.* Előadja: *Briesztyenszky József.*
3. *Elgár:* Szerelmi üdvözlet.
   Monti: Csárdás. Előadja: *Szabó Antal.*
4. Ária a „Trubadur" c. operából.
   Hubay: Minek turbékoltok.
   Előadja: *Hubay Lidia.*
5. *Kiss D.:* Két izlandi bölcsődal.
   Méder: Magyar dalok: Előadja a *Kőbányai Á. M. Dalkör.*

SZÜNET.

6. *Szentgály Gy.:* Szülőföldemen. Előadja: a *Kőbányai Á. M. Dalkör.*
7. *Mozart:* Versenymű III. tétel.
   Tibay: Idill. Előadja: *Tibay Zoltán.*
8. *Strauss:* Daloskedv polka.
   Előadja: a *Soroksári Polgári Dalkör.*

A Dalárdákat *Wéninger Károly* karnagy vezényli.

1941-es fellépés Soroksáron

1942. április 13. hétfő Budapest, a Zeneművészeti Főiskola Nagyterme. A Budapesti Kamarazenetársaság Bemutatkozó Hangversenye. Ezen a hangversenyen nagy sikert aratott az újonnan bemutatkozó együttes, melyben Tibay Zoltán mellett olyan nagynevű művészek játszottak, mint Országh Tivadar, Hegedűs Miklós, Páricsi Pál, Banda Ede, Arató Géza, Keleti Frigyes és Eitler Artúr. De fellépett az esten Eyssen Irén énekesnő is. Az újságok lelkes hangú kritikákkal méltatták az együttesen belüli összhangot.

1942. április hó 13-án, hétfőn este 8 órakor a
ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA nagytermében

a Budapesti

Kamarazenetársaság

Országh Tivadar
I. hegedű

Hegedűs Miklós
II. hegedű

Páricsi Pál
brácsa

Banda Ede
cselló

Tibay Zoltán
nagybőgő

Arató Géza
klarinét

Keleti Frigyes
fagót

Eitler Artur
kürt

Eyssen Irén
hangversenyénekesnő

BEMUTATKOZÓ HANGVERSENYE

Műsor:

BEETHOVEN: Septett
SCHUBERT: Oktett
MOZART: Il re pastore
SCHUBERT: Der Hirt an den Felsen

Jegyek 1-6.— P-ig „KONCERT" hangversenyvállalatnál (IV., Váci-utca 23. tel.: 183 309 és 188-464) és a Zeneakadémia portásánál

F. k. Angeli Gaston

MAY NYOMDA R.T. BUDAPEST

Az 1942-es bemutatkozó hangverseny plakátja

1943. október 25. Szeged, a Tisza Szálló Nagyterme, a Szegedi Filharmonikus Egyesület Első Kamarazenekari hangversenye. Max Sommer nagybőgőversenyét – Szegeden először – Tibay Zoltán adta elő.

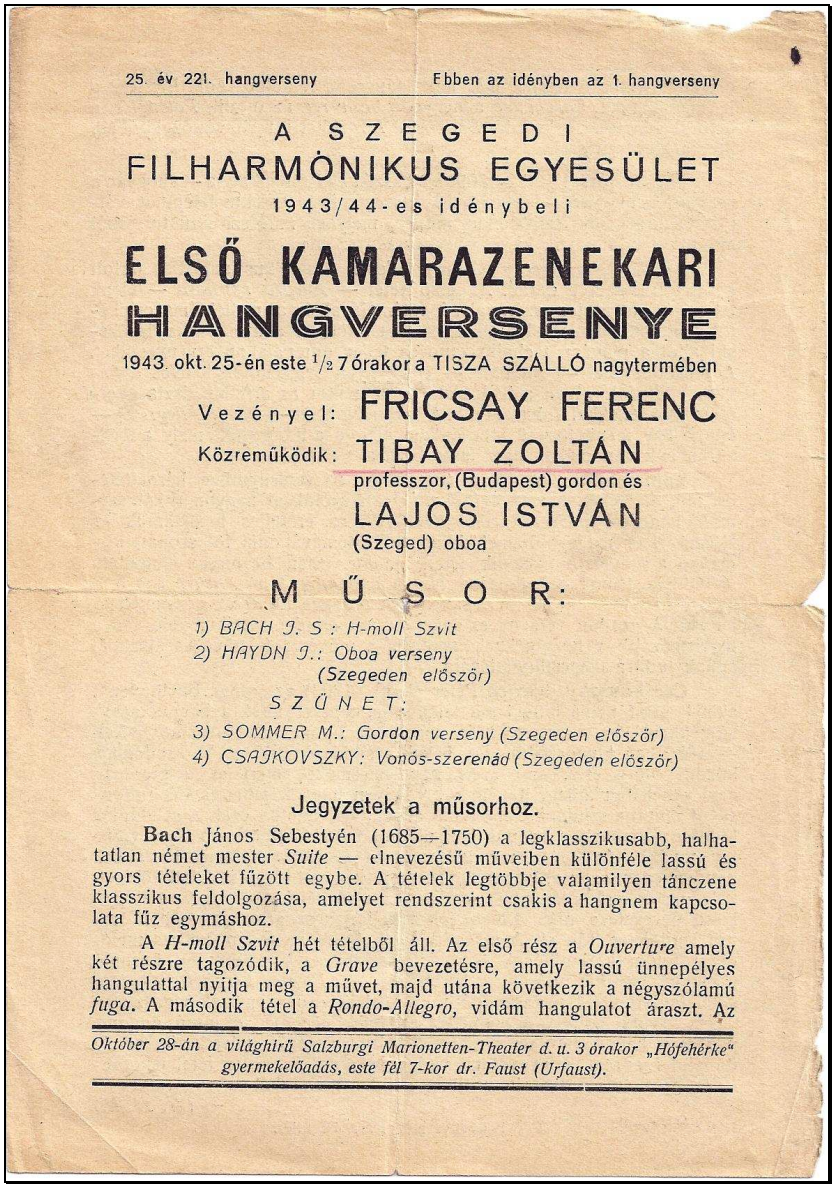

25. év 221. hangverseny — Ebben az idényben az 1. hangverseny

A SZEGEDI
FILHARMÓNIKUS EGYESÜLET
1943/44-es idénybeli

ELSŐ KAMARAZENEKARI
HANGVERSENYE

1943. okt. 25-én este 1/2 7 órakor a TISZA SZÁLLÓ nagytermében

Vezényel: FRICSAY FERENC

Közreműködik: TIBAY ZOLTÁN
professzor, (Budapest) gordon és
LAJOS ISTVÁN
(Szeged) oboa

MŰSOR:

1) BACH J. S: H-moll Szvit
2) HAYDN J.: Oboa verseny
(Szegeden először)

SZÜNET:

3) SOMMER M.: Gordon verseny (Szegeden először)
4) CSAJKOVSZKY: Vonós-szerenád (Szegeden először)

Jegyzetek a műsorhoz.

Bach János Sebestyén (1685—1750) a legklasszikusabb, halhatatlan német mester *Suite* — elnevezésű műveiben különféle lassú és gyors tételeket fűzött egybe. A tételek legtöbbje valamilyen tánczene klasszikus feldolgozása, amelyet rendszerint csakis a hangnem kapcsolata fűz egymáshoz.

A *H-moll Szvit* hét tételből áll. Az első rész a *Ouverture* amely két részre tagozódik, a *Grave* bevezetésre, amely lassú ünnepélyes hangulattal nyitja meg a művet, majd utána következik a négyszólamú *fuga*. A második tétel a *Rondo-Allegro*, vidám hangulatot áraszt. Az

Október 28-án a világhirű Salzburgi Marionetten-Theater d. u. 3 órakor „Hófehérke" gyermekelőadás, este fél 7-kor dr. Faust (Urfaust).

Tibay, Sommer nagybőgő versenyművét játssza Szegeden

Azonban még mielőtt rátérnénk a koncert ismertetésére, érdemes felidézni, micsoda várakozás előzte meg a Szegedi Filharmónia 1943-44. évi Jubileumi idényét. Minden egyes hírességet külön köszöntött a korabeli műsorfüzet.

A 25 éves *Jubileumi idény* műsorfüzetének címlapja 1943-ból

Elsőként Kodály Zoltánt, aki ezúttal karmesterként állt a közönség elé:

„Nevezetes dátuma lesz a vidéki zenekultúrának a világhírű magyar mester Kodály Zoltán szereplése a szegedi filharmónia élén. A lánglelkű nagy zeneköltő abban a megtiszteltetésben részesítette a szegedi zeneéletet, hogy elvállalta a jubileumi év Kodály-hangversenyének vezénylését elismeréséül annak a lelkes munkának, amit a szegedi filharmónia végzett az új magyar muzsika ápolásának terén. Kodály remekműveket magának a Költönek [sic!] *átszellemült tolmácsolásában hallani, olyan ritka kivételes élmény, amely örökké felejthetetlen marad!”*

Megkülönböztetett figyelem kísérte Sergio Failoni és – az akkor még nagyon fiatal – Ferencsik János fellépését is:

„Failoni Sergio az Operaház zseniális Maestrója [sic!]*, csaknem két évtizedes magyarországi művészi munkájával már szinte a mi karmestereink közé számít. A legszebb operaházi esték és szimfónikus koncertek ünnepelt népszerű dirigense páratlan lobogó temperamentumával magával tud ragadni zenekart, közönséget egyaránt. Legnagyobb sikerü* [sic!] *műsordarabjait vezényli: a Beethoven V-t* [sic!] *és a Dvorzsák V-et* [sic!]*.”*

„Ferencsik János a fiatalsága ellenére máris európai hírnevű nagy magyar karmester, különösen a klasszikusok tolmácsolása terén érvényesíti pontos

fegyelmezettségű és finomságokban gazdag zenekari munkáját, amely híres a precizitásáról. A Beethoven VI. és VII. szimfóniák [sic!] megszólaltatása az ő tolmácsolásában különleges szépségeket tár elő a remekművekből.”

Természetesen, meleg szavakkal üdvözölték Fricsay Ferencet is:

„Fricsay Ferencet, a szegedi filharmónia méltán népszerű karnagyát nem kell külön bemutatnunk közönségünknek, amely szinte maga előtt látta kibontakozni a kitűnő zenekari művész kivételes tehetségét. A nagyszerű kifejező erővel, és kifinomodott mozdulat-technikával rendelkező fiatal dirigenst ma már az egész magyar sajtó a legelsők élvonalában tartja nyílván, sőt teljesítményét az egyes sajtóhangok a legelső külföldi mesterekével mérték össze. Műsorán számos érdekes újdonság szerepel. „

Nem maradhatott el a neves szólisták köszöntése sem:

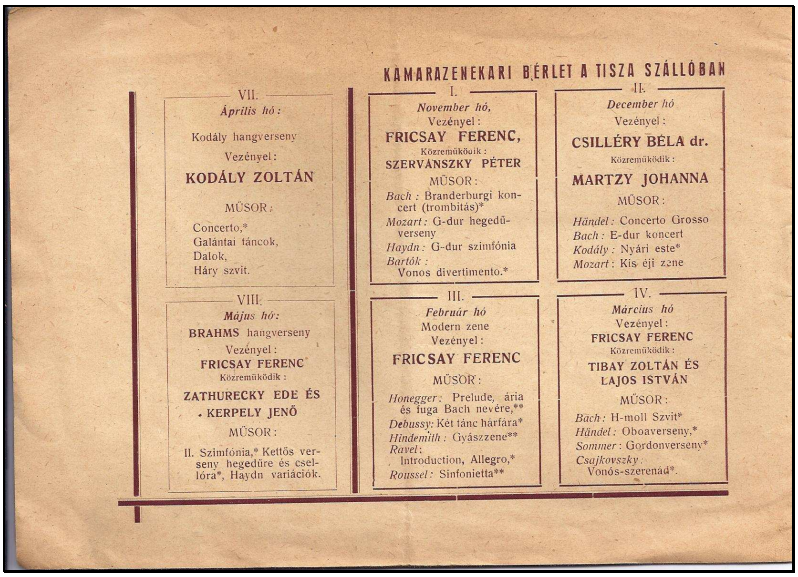
KAMARAZENEKARI BÉRLET A TISZA SZÁLLÓBAN

VII.
Április hó:
Kodály hangverseny
Vezényel:
KODÁLY ZOLTÁN
MŰSOR:
Concerto,*
Galántai táncok,
Dalok,
Háry szvit.

VIII.
Május hó:
BRAHMS hangverseny
Vezényel:
FRICSAY FERENC
Közreműködik:
ZATHURECKY EDE ÉS
KERPELY JENŐ
MŰSOR:
II. Szimfónia,* Kettős verseny hegedűre és csellóra*, Haydn variációk.

I.
November hó,
Vezényel:
FRICSAY FERENC,
Közreműködik:
SZERVÁNSZKY PÉTER
MŰSOR:
Bach: Branderburgi koncert (trombitás)*
Mozart: G-dur hegedűverseny
Haydn: G-dur szimfónia
Bartók: Vonos divertimento.*

II.
December hó
Vezényel:
CSILLÉRY BÉLA dr.
Közreműködik:
MARTZY JOHANNA
MŰSOR:
Händel: Concerto Grosso
Bach: E-dur koncert
Kodály: Nyári este*
Mozart: Kis éji zene

III.
Február hó
Modern zene
Vezényel:
FRICSAY FERENC
MŰSOR:
Honegger: Prelude, ária és fuga Bach nevére,**
Debussy: Két tánc hárfára*
Hindemith: Gyászzene**
Ravel: Introduction, Allegro,*
Roussel: Sinfonietta**

IV.
Március hó
Vezényel:
FRICSAY FERENC
Közreműködik:
TIBAY ZOLTÁN ÉS
LAJOS ISTVÁN
MŰSOR:
Bach: H-moll Szvit*
Händel: Oboaverseny.*
Sommer: Gordonverseny*
Csajkovszky: Vonós-szerenád*.

Neves művészek társaságában

„A közreműködő szólisták fényes névsora élén két tündöklő név ragyog. Az első Dohnányi Ernő dr. a magyar zenevilág vezető egyénisége, a Zeneművészeti Főiskola ny. főigazgatója, öt világrész ünnepelt zeneköltője, a zongorának egyik legnagyobb élő poétája. A nagy magyar Mester szereplése filharmóniánkkal mindig pirosbetüs [sic!] ünnepe a szegedi hangversenyéletnek, az ő játéka mindig a legnagyobb élmény, most különösen fokozottan az lesz, amikor a Mester Mozartot játszik akinek ő a legköltőibb tolmácsa.„

„Zathureczky Ede a Zeneművészeti Főiskola most kinevezett főigazgatója, a hegedű legnagyobb élő magyar mestere, akinek neve szerte a világon dicsőséget és

ünneplést jelent mind mesteriskolájának egyedülvaló [sic!] márkája miatt, mind pedig játékának nemes és tiszta klasszicitásáért. Ez évi hangversenyén ritkán hallható versenyművet játszik, Brahms kettős versenyét hegedűre és csellóra, az utóbbi szólamában nagynevű művész-professzor társával, Kerpely Jenővel”

„Kerpely Jenő, csellóművészete a maga leszűrt és elmélyülő költőiségével mindenkor bensőséges szépségeket hoz önmagában is, most azonban a két nagyszerű művész együttes szereplése egész kivételes szenzációt ígér.”

És végül a természetesen Tibay Zoltán, akit – fiatal kora ellenére – professzornak neveznek:

„Tibay Zoltán professzor egy önmagában csak ritkán megszólaló hangszernek, a nagybőgőnek (gordon) kivételes képességű művészi mestere, Sommer gordonversenyét fogja játszani az egyik kamaraestén.”

A korabeli kritika ezt írta a hangverseny után:

> Tibay Zoltán az Operaház kitűnő gordon-művésze hétfőn rendkívül nagy sikerrel adta elő Sommer három tételes nagybőgőversenyét. A filharmonikusok zenekarát Fricsay Ferenc dirigálta.

A koncerten Tibay Zoltán mellett Lajos István oboaművész működött közre.

1947. március 22. Budapest, a Zeneakadémia Nagyterme. A Jancsin vonósnégyes II. Kamaraestje. A Jancsin vonósnégyessel és Oláh Gusztávval Schubert *Pisztrángötösét* játszotta.

LIBERTAS HANGVERSENYIRODA
VII., Madách Imre-út 5. Telefonszám: 223—492

1947 március 22-én, szombaton este fél 8 órakor
a Zeneakadémia nagytermében

JANCSIN
VONÓSNÉGYES
(JANCSIN-DOMOTOR-SÁNDOR-FRANK)

II. KAMARAESTJE

ZONGORA:
OLÁH GUSZTÁV

MŰSOR:
MOZART: VONÓSNÉGYES (JAGD)
SCHUBERT: PISZTRÁNGÖTÖS
(GORDON: TIBAY ZOLTÁN)
DEBUSSY: VONÓSNÉGYES

Rendező: BÁN ZOLTÁN

Jegyek kaphatók: LIBERTAS-nál (Madách Imre-út 5, telefon: 223-492), a KONCERT-nél (IV., Váci-utca 23, telefon: 183-378, a főpénztárnál: PROPAGANDA JEGYIRODA (VI., Teréz-körút 50, telefon: 120-620) és a Zeneakadémia portásnál.

Felelős kiadó: Kendor Tibor.
Kultúra könyvkiadó rt., könyvnyomdájá, Bp. V. Kádár-u. 5. Felelős vez.: Eibert Nándor.

Fellépés a Jancsin vonósnégyessel 1947 márciusában

Lényegében ugyanezt a műsort ugyanezekkel az előadókkal ismételték meg 1948. február 6-án Budapesten, a Vasas Sportklub dísztermében.

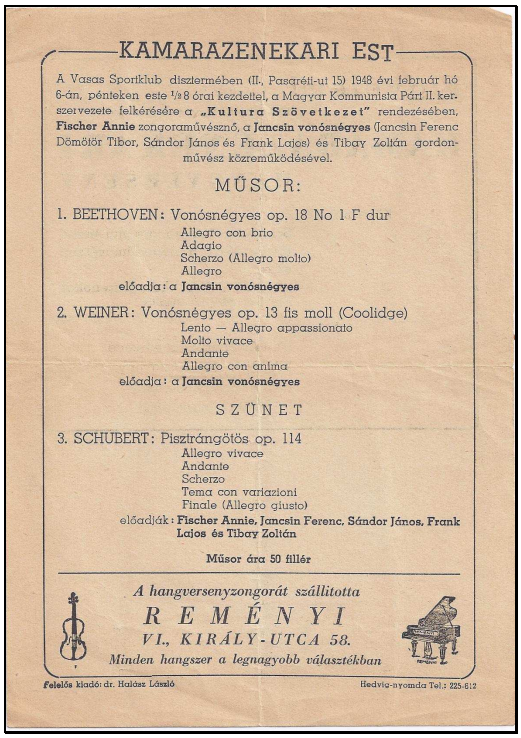

KAMARAZENEKARI EST

A Vasas Sportklub dísztermében (II., Pasaréti-út 15) 1948 évi február hó 6-án, pénteken este 1/2 8 órai kezdettel, a Magyar Kommunista Párt II. kerszervezete felkérésére a **„Kultura Szövetkezet"** rendezésében, **Fischer Annie** zongoraművésznő, a **Jancsin vonósnégyes** (Jancsin Ferenc Dömötör Tibor, Sándor János és Frank Lajos) és Tibay Zoltán gordonművész közreműködésével.

MŰSOR:

1. BEETHOVEN: Vonósnégyes op. 18 No 1 F dur
Allegro con brio
Adagio
Scherzo (Allegro molto)
Allegro
előadja: a **Jancsin vonósnégyes**

2. WEINER: Vonósnégyes op. 13 fis moll (Coolidge)
Lento — Allegro appassionato
Molto vivace
Andante
Allegro con anima
előadja: a **Jancsin vonósnégyes**

SZÜNET

3. SCHUBERT: Pisztrángötös op. 114
Allegro vivace
Andante
Scherzo
Tema con variazioni
Finale (Allegro giusto)
előadják: **Fischer Annie, Jancsin Ferenc, Sándor János, Frank Lajos és Tibay Zoltán**

Műsor ára 50 fillér

A hangversenyzongorát szállította
REMÉNYI
VI., KIRÁLY-UTCA 58.
Minden hangszer a legnagyobb választékban

Felelős kiadó: dr. Halász László
Hedvig-nyomda Tel.: 225-612

Hangverseny a Vasas Sportklubban

1947.május 31., Budapest, a Zeneművészeti Főiskola Nagyterme.
A Léner vonósnégyes Schubert-estje. Fischer Annie és Tibay Zoltán a két közreműködő a *Pisztrángötösben*.

A Kis Ujság, 1947. január 5-én, *Lénerék utolsó estjei* címmel közöl kritikát a koncertről.

„ … Természetesen egy egész és oszthatatlan Léner-vonósnégyesről is beszélni kell, amidőn dícsérünk. A d-moll kvartettet (Der Tod und das Mädchen), a posthumus c-moll vonósnégyes tételt és a Pisztráng-ötöst játszották, az utóbbit Fischer Annie nagyszerű, virgonc, csupazene zongoraszólamával és Tibay finoman meghúzott nagybőgő-konturjával támasztva alá…"

A Világosság, 1947. január 3-i számában pedig ez olvasható:

> …Fischer Annie billentésének pazar színbőségével és értelmezésének eleven közvetlenségével csatlakozott Lénerék együtteséhez, amelyet másfelől Tibay Zoltán, a virtuóz gordonjátékos egészített ki. A rendkívül élvezetesen előadott tételt megismételtette az elragadott közönség…

Szabadság, 1947 január 5.

> …És amikor az A-dúr zongoraötösben Fischer Annie tüneményes zongorázása társult a vonósokhoz, a hallgatóság a zenei szezón [sic!] egyik legszebb előadását élvezhette, Tibay Zoltán művészkezében a gordon nem nagybőgőnek, hanem finom csellónak tetszik…

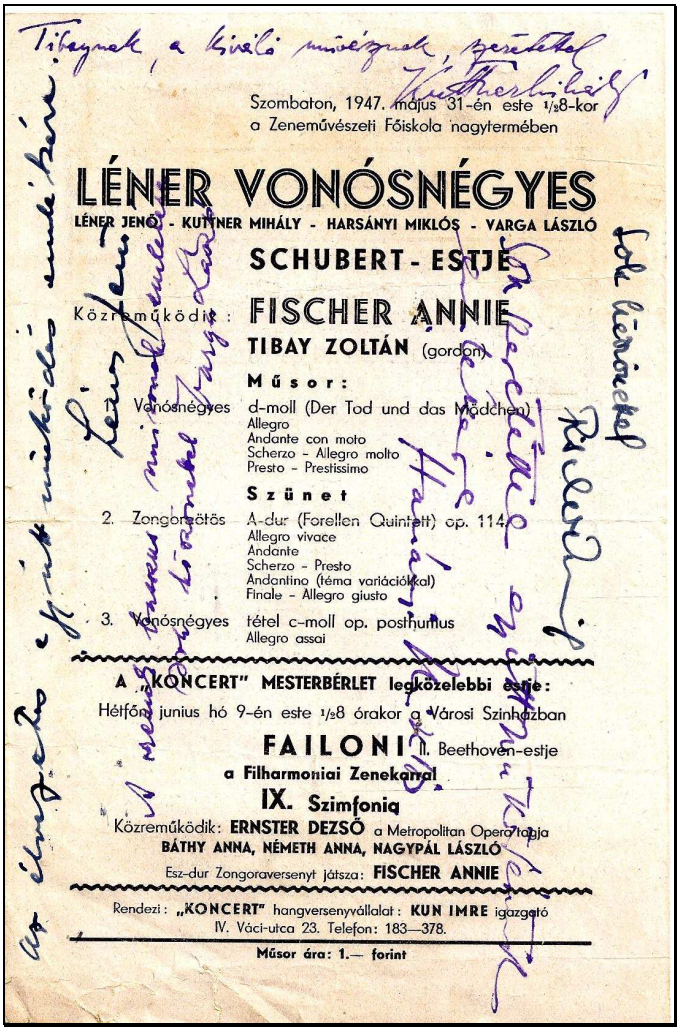

Szombaton, 1947. május 31-én este 1/28-kor
a Zeneművészeti Főiskola nagytermében

LÉNER VONÓSNÉGYES

LÉNER JENŐ - KUTTNER MIHÁLY - HARSÁNYI MIKLÓS - VARGA LÁSZLÓ

SCHUBERT-ESTJE

Közreműködik: FISCHER ANNIE

TIBAY ZOLTÁN (gordon)

Műsor:

Vonósnégyes d-moll (Der Tod und das Mädchen)
Allegro
Andante con moto
Scherzo - Allegro molto
Presto - Prestissimo

Szünet

2. Zongoraötös A-dur (Forellen Quintett) op. 114
Allegro vivace
Andante
Scherzo - Presto
Andantino (téma variációkkal)
Finale - Allegro giusto

3. Vonósnégyes tétel c-moll op. posthumus
Allegro assai

A „KONCERT" MESTERBÉRLET legközelebbi estje:
Hétfőn, junius hó 9-én este 1/28 órakor a Városi Szinházban

FAILONI II. Beethoven-estje
a Filharmoniai Zenekarral

IX. Szimfonia

Közreműködik: ERNSTER DEZSŐ a Metropolitan Opera tagja
BÁTHY ANNA, NÉMETH ANNA, NAGYPÁL LÁSZLÓ

Esz-dur Zongoraversenyt játsza: FISCHER ANNIE

Rendezi: „KONCERT" hangversenyvállalat: KUN IMRE igazgató
IV. Váci-utca 23. Telefon: 183—378.

Műsor ára: 1.— forint

Dedikált műsorfüzet.

1948. február 13-án Hívogató Tibay Zoltán-nagybőgő és Fáy Erzsi-ének estjére címmel adott hangversenyt a Zeneakadémia nagytermében a közreműködő Fáy Erzsi Kolortúr-szoprán énekes. Tibay Zoltán a Dittersdorf, Mozart, Láska, Godard és Koussewitzky művek mellett eljátszotta saját művét a *Fantáziát*, valamint a Jemnitz Sándor által számára komponált *Szólószonátából* az Adagio tételt is.

Íme egy korabeli kritikai beszámoló a hangversenyről:

NAGYBŐGŐ-EST

A gordon a zenekar együttesének nélkülözhetetlen hangszere, de nagy ritkaság, ha egyedül szerepel a dobogón. Mint szóló instrumentum, valóban csak olyan kivételes virtuóz kezében érhet el igazi művészi hatást, mint Tibay Zoltán, akinek vonója alatt nem bőgőnek, hanem finom éneklő csellónak érezzük a nagygordont. Érdekes alkalmat adott arra is, hogy bravúros előadásában megismerjük a zeneirodalom néhány gordonszólóművét. [sic!] Így a hazaiak közül Jemnitz Sándor szonátájának egyik hangulatos tételét. A koncerten közreműködő Fáy Erzsébet könnyű szopránjának biztos magassága és koloratúrkészsége feltűnést keltett. Az alkalmazkodó zongorakísérés feladatát Dankó Aladár látta el.

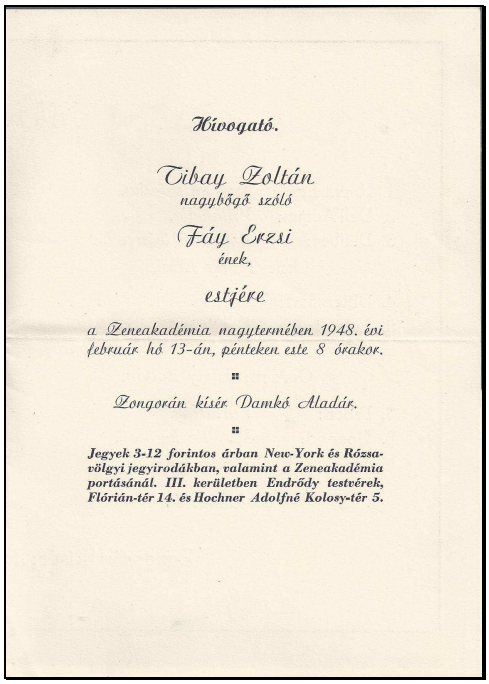

Hívogató.

Tibay Zoltán
nagybőgő szóló

Fáy Erzsi
ének,

estjére

a Zeneakadémia nagytermében 1948. évi február hó 13-án, pénteken este 8 órakor.

Zongorán kísér Damkó Aladár.

Jegyek 3-12 forintos árban New-York és Rózsavölgyi jegyirodákban, valamint a Zeneakadémia portásánál. III. kerületben Endrődy testvérek, Flórián-tér 14. és Hochner Adolfné Kolosy-tér 5.

MŰSOR:

1. Rossa Ernő: *Este guzsajasba.*
2. Dell'Acqua: *Villanelle.*
3. Delibes: *A cadixi leányok.*

Ének: *Fáy Erzsi.*

4. Dittersdorf: *Adagio.*
5. Mozart: *Rondo.*
6. Láska: *Koncert (szóló gordonra).*

Gordon: *Tibay Zoltán.*

7. Proch: *Variációk.*
8. Gounod: *Mireille keringő.*

Ének: *Fáy Erzsi.*

SZÜNET.

1. Jemnitz Sándor: *Adagio (a gordon szólószonátából).*
2. Tibay Zoltán: *Fantázia.*

Gordon: *Tibay Zoltán.*

3. Mozart: *Éneklecke. Ária.*
4. Mozart: *Varázsfuvola. Bosszú ária.*

Ének: *Fáy Erzsi.*

5. Godard: *Bölcsődal.*
6. Koussevitzky: *Versenymű.*

Gordon: *Tibay Zoltán.*

Zongorán kísér: DANKÓ ALADÁR.

Hangverseny Fáy Erzsivel, 1948-ban

1948. május 21. Wien, Brahms Saal.

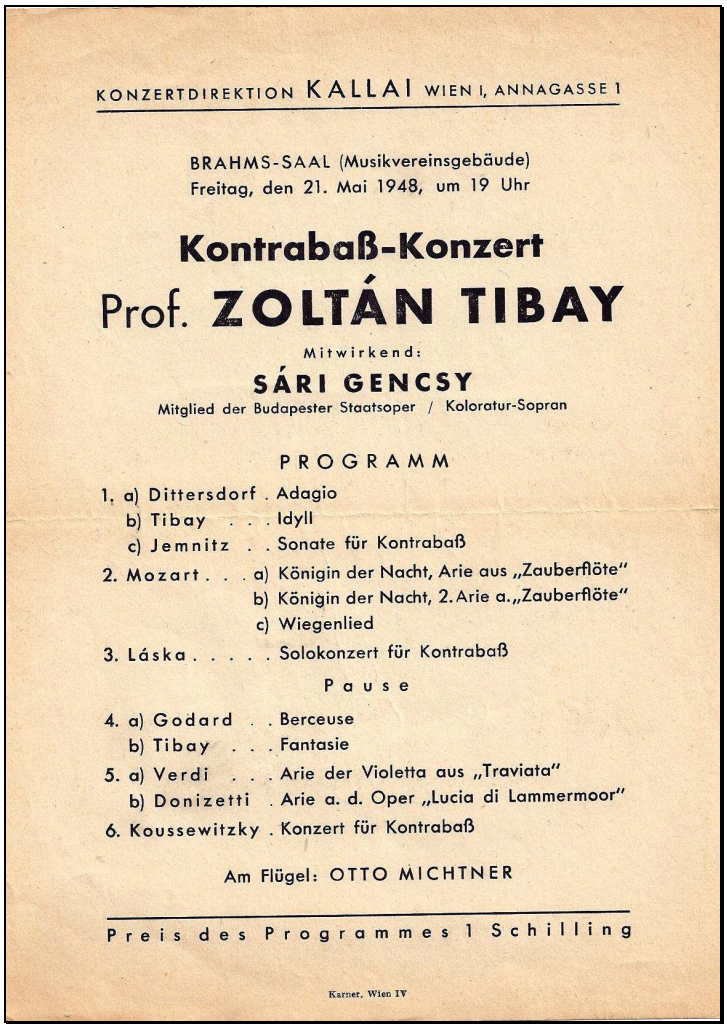

KONZERTDIREKTION KALLAI WIEN I, ANNAGASSE 1

BRAHMS-SAAL (Musikvereinsgebäude)
Freitag, den 21. Mai 1948, um 19 Uhr

Kontrabaß-Konzert

Prof. ZOLTÁN TIBAY

Mitwirkend:

SÁRI GENCSY

Mitglied der Budapester Staatsoper / Koloratur-Sopran

PROGRAMM

1. a) Dittersdorf . Adagio
   b) Tibay . . . Idyll
   c) Jemnitz . . Sonate für Kontrabaß
2. Mozart . . . a) Königin der Nacht, Arie aus „Zauberflöte"
   b) Königin der Nacht, 2. Arie a. „Zauberflöte"
   c) Wiegenlied
3. Láska . . . . . Solokonzert für Kontrabaß

Pause

4. a) Godard . . Berceuse
   b) Tibay . . . Fantasie
5. a) Verdi . . . Arie der Violetta aus „Traviata"
   b) Donizetti . Arie a. d. Oper „Lucia di Lammermoor"
6. Koussewitzky . Konzert für Kontrabaß

Am Flügel: OTTO MICHTNER

Preis des Programmes 1 Schilling

Karner, Wien IV

A legendás 1948-as hangverseny meghívója

Szólóest közreműködött Gencsy Sári koloratúr-szoprán énekes. Ez a hangverseny azért is nevezetes Tibay Zoltán számára, mert meghozta az első igazán nagy, átütő nemzetközi sikert. A korabeli bécsi lapok a legfelsőbb jelzőkkel illették Tibay játékát. A Wiener Kurier 1948. május 26-án a következőket írta:

> Különleges hangszeren játszott Tibay professzor. A nagybőgő szólóhangszerként igen ritkán szerepel, és Tibay csodálatos hangokat csalt ki e hangszerből. Virtuóz előadása egyedülálló. Műsorán a legnehezebb művek szerepeltek. Láska és Koussewitzky nagybőgőversenyei Jemnitz szólószonátája és egyik saját szerzeménye

Wiener Kurier 26/V. 1948.

Kontrabaßkonzert. Ein ungewöhnliches Ereignis für unser Musikleben: dennoch ist die Seltenheit solcher Konzerte in der Unhandlichkeit des Instruments und in der Rauhheit des Tones irgendwie begründet. Professor Zoltan Tibay, der ausgezeichnet sein Instrument beherrscht, erreichte wohl die Grenze an Tonschönheiten und virtuosen Möglichkeiten. Die mitwirkende Sari Genecsy (Koloratursopran) hat prachtvolle Stimmittel aufzuweisen. MA.

Welt am Abend

Wien 26/V. 1948

Ein Kuriosum war das Konzert, das der ungarische Kontrabaß-Virtuose Zoltan Tibay, im Brahms-Saal gab. Er ist ein eminenter Techniker, der blitzschnelle Passagen und schwierigste Doppelgriffe mit akrobatischer Sicherheit meistert. Dazu bot ihm besonders das Solokonzert für Kontrabaß des tschechischen Kontrabassisten Láska reichliche Gelegenheit. Er hat aber auch die Gabe, auf seinem Instrument — bisweilen wie auf einem Cello — zu singen. Die von ihm gespielte einsätzige Kontrabaß-Sonate des Ungarn Alexander Jemnitz ist eine Komposition von starker persönlicher Ausdruckskraft und vorwiegend improvisatorischem Charakter.

Die mitwirkende junge Budapester Sängerin Sári Gencsy verfügt über eine reizende türkisgrüne Krinoline und einen hübschen, recht gut geschulten Koloratursopran, dessen Vorzüge sie unter anderem bei der schwung-, doch nicht ganz stilvollen Wiedergabe der beiden Arien der Königin der Nacht aus der „Zauberflöte" entfalten konnte. Der Begleiter am Flügel, Otto Michtner, zeigte ein mäßiges Können.

Dr. Hans Plesq

A Wiener Kurier és a Welt am Abend kritikája a nagysikerű hangversenyről

1948. augusztus. Salzburg, Salzburgi Ünnepi Játékok. Der Zaubertrank. 1948 nyara ismét fontos állomás volt számára. Egy kitűnő magyar kamaraegyüttessel lépett fel a Salzburgi Ünnepi Játékokon. Az együttes tagjai: Szervánszky Péter, és Ákos Ferenc (hegedű), Banda Márton és Sándor János (brácsa), Mihály András és Banda Ede (cselló), Tibay Zoltán (nagybőgő), Anton Heiler (zongora). Egy svájci zeneszerző színpadra komponált oratóriumát mutatták be, melynek címe magyarul: *A varázsital*. A témaválasztás megosztotta a kritikusokat, de a magyar muzsikusokat mindenki egyértelműen dicsérte. Az előadást Fricsay Ferenc dirigálta.

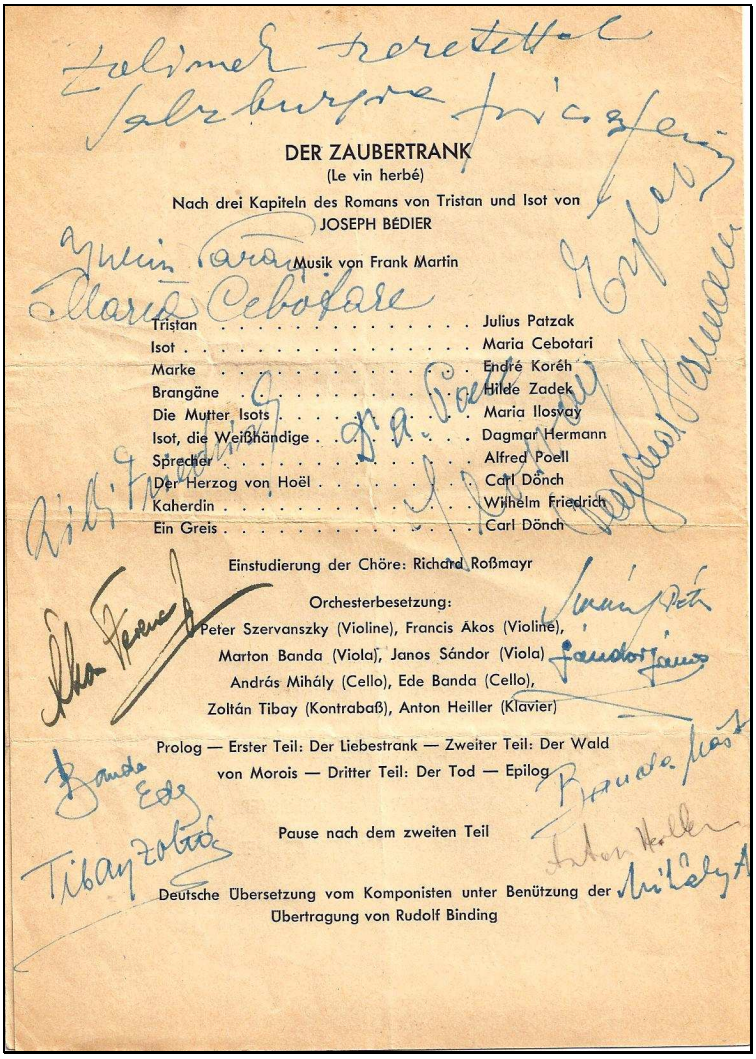

DER ZAUBERTRANK
(Le vin herbé)
Nach drei Kapiteln des Romans von Tristan und Isot von
JOSEPH BÉDIER
Musik von Frank Martin

Tristan	Julius Patzak
Isot	Maria Cebotari
Marke	André Koréh
Brangäne	Hilde Zadek
Die Mutter Isots	Maria Ilosvay
Isot, die Weißhändige	Dagmar Hermann
Sprecher	Alfred Poell
Der Herzog von Hoël	Carl Dönch
Kaherdin	Wilhelm Friedrich
Ein Greis	Carl Dönch

Einstudierung der Chöre: Richard Roßmayr

Orchesterbesetzung:
Peter Szervanszky (Violine), Francis Ákos (Violine),
Marton Banda (Viola), Janos Sándor (Viola)
András Mihály (Cello), Ede Banda (Cello),
Zoltán Tibay (Kontrabaß), Anton Heiller (Klavier)

Prolog — Erster Teil: Der Liebestrank — Zweiter Teil: Der Wald von Morois — Dritter Teil: Der Tod — Epilog

Pause nach dem zweiten Teil

Deutsche Übersetzung vom Komponisten unter Benützung der Übertragung von Rudolf Binding

Dedikált műsorfüzet, a Salzburgi Ünnepi Játékokról

A Kis Újság, 1948 augusztus 26-i számában, *Salzburgban vitatkoznak az új „Tristan”-ról, a magyar együttest azonban egyhangúan dicsérik* címmel ad hírt a kialakult polémiáról:

Salzburg, augusztus 25.

A salzburgi Ünnepi Játékok során múlt héten érdekes operabemutatót tartottak. Frank Martin svájci zeneszerző Le vin herbé (magyarul Varázsital) című színpadra alkalmazott oratóriuma került a közönség elé. Ebben a művében a szerző a régi, eredeti Tristan-történetet dolgozta föl – Tristan és Yseut, vagy ahogy a szerző nevezi, Isot ismert históriáját, a két boldogtalanul boldog szerelmesét, akik a varázsitaltól olthatatlan, bűnös lángra gyulladtak egymás iránt s ezért meg kell halniuk. Wagner után ez kissé kockázatos vállalkozás…

Régen fogadott a zenei közvélemény operaujdonságot olyan zajjal, mint a svájci szerző művét. A sajtóhangok egymásnak teljesen ellentmondók. Van aki lelkesen ír róla, van, aki csak érdekes kísérletnek tartja, akad viszont olyan csöppet sem barátságos vélemény, hogy a Varázsital gyönge kompozíció és egyáltalán nem üti meg a salzburgi játékok megkívánt mértékét.

Annál melegebb hangon méltatja a salzburgi és a bécsi sajtó magát az előadást. Ebben a tekintetben minden vélemény megegyezik. Az előadás magas művészi színvonalú, s egyesek szerint csupán ez menti meg a művet. Külön figyelmet érdemel az a meleg elismerő hang, amelyen a sajtó Fricsay Ferenc karmester és a mű előadásában résztvevő magyar együttes teljesítményét méltatja. A kiváló fiatalkarmester[sic!} másodszor vezényel Salzburgban – a kritikusok már mint jó ismerőst fogadják, nem felejtették el a tavalyi nagy sikert, melyet a Danton halála betanításával és dirigálásával ért el. Fricsayt úgy emlegetik mint a fiatal karmesternemzedék elsővonalbeli képviselőjét.

Ugyanakkor a legnagyobb elismeréssel szólnak arról a hét magyar muzsikusról, akik a kamaraopera vonós szólamait játsszák. Az egyik lap közli a magyar művészek nevét is. (Szervánszky Péter, Ákos Ferenc, Banda Márton, Sándor János, Mihály András, Banda Ede és Tibay Zoltán.) A szereplők közt is van két magyar, Koréh Endre és Ilosvay Mária.

Az újabb magyar siker, amely a világ egyik legelső zenei fórumán irányítja ránk a fényszórót, a magyar életerő és tehetség újabb bizonyítéka.

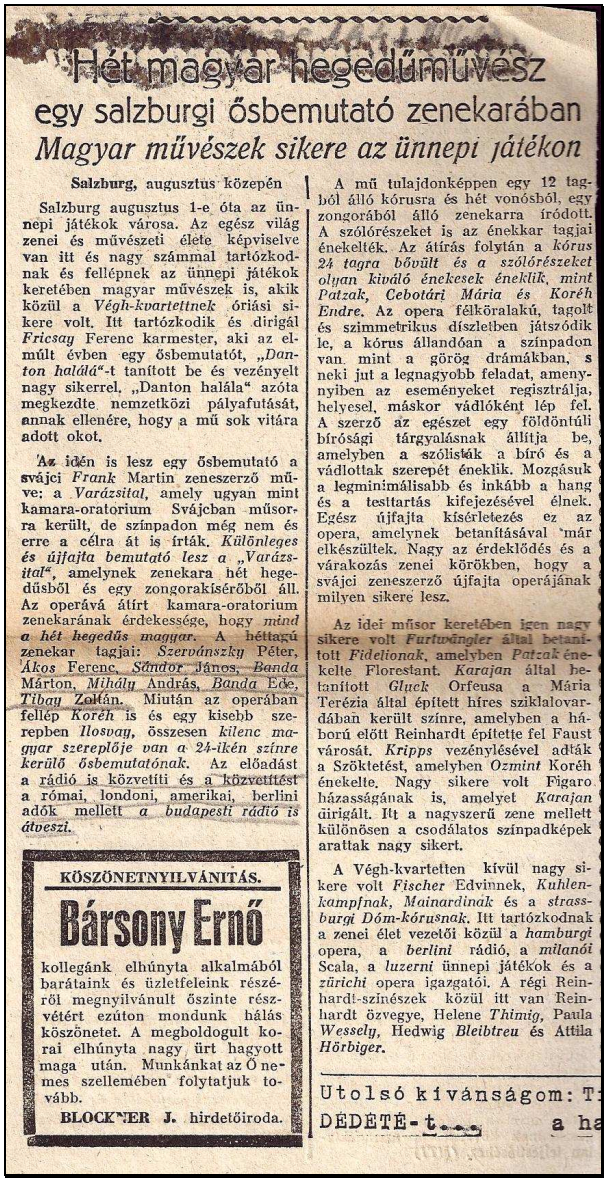

Hét magyar hegedűművész
egy salzburgi ősbemutató zenekarában
Magyar művészek sikere az ünnepi játékon

Salzburg, augusztus közepén

Salzburg augusztus 1-e óta az ünnepi játékok városa. Az egész világ zenei és művészeti élete képviselve van itt és nagy számmal tartózkodnak és fellépnek az ünnepi játékok keretében magyar művészek is, akik közül a *Végh-kvartettnek* óriási sikere volt. Itt tartózkodik és dirigál *Fricsay* Ferenc karmester, aki az elmúlt évben egy ősbemutatót, *„Danton halálá"*-t tanított be és vezényelt nagy sikerrel. „Danton halála" azóta megkezdte nemzetközi pályafutását, annak ellenére, hogy a mű sok vitára adott okot.

Az idén is lesz egy ősbemutató a svájci *Frank* Martin zeneszerző műve: a *Varázsital*, amely ugyan mint kamara-oratorium Svájcban műsorra került, de színpadon még nem és erre a célra át is írták. *Különleges és újfajta bemutató lesz a „Varázsital"*, amelynek zenekara hét hegedűsből és egy zongorakísérőből áll. Az operává átírt kamara-oratorium zenekarának érdekessége, hogy *mind a hét hegedűs magyar.* A héttagú zenekar tagjai: *Szervánszky* Péter, *Ákos* Ferenc, *Sándor* János, *Banda* Márton, *Mihály* András, *Banda* Ede, *Tibay* Zoltán. Miután az operában fellép *Koréh* is és egy kisebb szerepben *Ilosvay*, összesen *kilenc magyar szereplője van a 24-ikén színre kerülő ősbemutatónak.* Az előadást a rádió is közvetíti és a közvetítést a római, londoni, amerikai, berlini adók mellett *a budapesti rádió is átveszi.*

A mű tulajdonképpen egy 12 tagból álló kórusra és hét vonósból, egy zongorából álló zenekarra íródott. A szólórészeket is az énekkar tagjai énekelték. Az átírás folytán a *kórus 24 tagra bővült és a szólórészeket olyan kiváló énekesek éneklik, mint Patzak, Cebotári Mária és Koréh Endre.* Az opera félköralakú, tagolt és szimmetrikus díszletben játszódik le, a kórus állandóan a színpadon van mint a görög drámákban, s neki jut a legnagyobb feladat, amennyiben az eseményeket regisztrálja, helyesel, máskor vádlóként lép fel. A szerző az egészet egy földöntúli bírósági tárgyalásnak állítja be, amelyben a szólisták a bíró és a vádlottak szerepét éneklik. Mozgásuk a legminimálisabb és inkább a hang és a testtartás kifejezésével élnek. Egész újfajta kísérletezés ez az opera, amelynek betanításával már elkészültek. Nagy az érdeklődés és a várakozás zenei körökben, hogy a svájci zeneszerző újfajta operájának milyen sikere lesz.

Az idei műsor keretében igen nagy sikere volt *Furtwängler* által betanított *Fidelionak*, amelyben *Patzak* énekelte Florestant. *Karajan* által betanított *Gluck* Orfeusa a Mária Terézia által épített híres sziklalovardában került színre, amelyben a háború előtt Reinhardt építette fel Faust városát. *Kripps* vezénylésével adták a Szöktetést, amelyben *Ozmint* Koréh énekelte. Nagy sikere volt Figaro házasságának is, amelyet *Karajan* dirigált. Itt a nagyszerű zene mellett különösen a csodálatos színpadképek arattak nagy sikert.

A Végh-kvartetten kívül nagy sikere volt *Fischer* Edvinnek, *Kuhlenkampfnak, Mainardinak* és a *strassburgi Dóm-kórusnak.* Itt tartózkodnak a zenei élet vezetői közül a *hamburgi* opera, a *berlini* rádió, a *milanói* Scala, a *luzerni* ünnepi játékok és a *zürichi* opera igazgatói. A régi Reinhardt-színészek közül itt van Reinhardt özvegye, Helene *Thimig,* Paula *Wessely,* Hedwig *Bleibtreu* és Attila *Hörbiger.*

KÖSZÖNETNYILVÁNITÁS.

Bársony Ernő

kollegánk elhúnyta alkalmából barátaink és üzletfeleink részéről megnyilvánult őszinte részvétért ezúton mondunk hálás köszönetet. A megboldogult korai elhúnyta nagy ürt hagyott maga után. Munkánkat az Ő nemes szellemében folytatjuk tovább.

BLOCKNER J. hirdetőiroda.

Utolsó kívánságom: T
DÉDETÉ-t... a ha

Korabeli újságcikk 1948-ból

1949 tavaszán két zeneszerző barátjának szerzői estjén is közreműködik: 1949. április 28-án Budapesten, a Zeneművészeti Főiskola Nagytermében: Reschofsky Sándor Szerzői estjén, melyen közreműködnek: Banda Ede (cselló), Sallay Józsa (ének), Tibay Zoltán (nagybőgő) és Reschofsky Sándor (zongora).

MEGHÍVÓ

1949. évi április hó 28-án, csütörtökön este 8 órakor a Zeneművészeti Főiskola nagytermében tartandó

RESCHOFSKY SÁNDOR

SZERZŐI ESTRE

SZEREPLŐK:

TANÁROK: NÖVENDÉKEK:

Banda Ede: Csellóverseny . . . . . Vezényli: Schäfer Ferenc
Sallay József (ének) Dehmel: Éva siralma . . . Vezényli: Kulka János
Tibay Zoltán: Gordonverseny . . . . . Vezényli: Kertész István
Reschofsky Sándor: Zongoraverseny . . . . . Vezényli: Schäfer Ferenc

Közreműködik a Zeneművészeti Főiskola szimfonikus zenekara

JEGYEK A ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA PORTÁSÁNÁL KAPHATÓK

Lépj be a MAGYAR KÖNYVBARÁTOK KULTÚREGYESÜLETE tagjai sorába!

Minden tag a havi tagdíj ellenében megkapja az Irodalmi Szemlét, háromhavonként nívós könyvet és minden művészeti eseményre kedvezményes jegyet. Havi tagdíj 2·50 forint

Magyar Könyvbarátok Kultúregyesülete
V, VÖRÖSMARTY TÉR 4

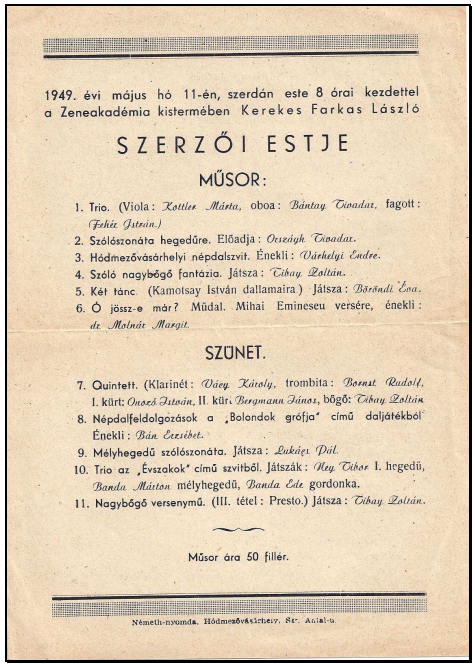

1949. évi május hó 11-én, szerdán este 8 órai kezdettel a Zeneakadémia kistermében Kerekes Farkas László

SZERZŐI ESTJE

MŰSOR:

1. Trio. (Viola: Kottler Márta, oboa: Bántay Tivadar, fagott: Fehér István.)
2. Szólószonáta hegedűre. Előadja: Országh Tivadar.
3. Hódmezővásárhelyi népdalszvit. Énekli: Várhelyi Endre.
4. Szóló nagybőgő fantázia. Játsza: Tibay Zoltán.
5. Két tánc (Kamotsay István dallamaira) Játsza: Böröndi Éva.
6. Ó jössz-e már? Műdal. Mihai Emineseu versére, énekli: dr. Molnár Margit.

SZÜNET.

7. Quintett. (Klarinét: Váczy Károly, trombita: Bornst Rudolf, I. kürt: Onozó István, II. kürt: Bergmann János, bőgő: Tibay Zoltán.
8. Népdalfeldolgozások a „Bolondok grófja" című daljátékból Énekli: Bán Erzsébet.
9. Mélyhegedű szólószonáta. Játsza: Lukács Pál.
10. Trio az „Évszakok" című szvitből. Játszák: Ney Tibor I. hegedű, Banda Márton mélyhegedű, Banda Ede gordonka.
11. Nagybőgő versenymű. (III. tétel: Presto.) Játsza: Tibay Zoltán.

Műsor ára 50 fillér.

Németh-nyomda. Hódmezővásárhely, Sz. Antal-u.

Fellépés két közeli barátja szerzői estjén

1949. május 11-én Budapesten, a Zeneakadémia Kistermében Kerekes Farkas László Szerzői estjén, melyen Kottler Márta brácsán, Bántay Tivadar oboán, Fehér István fagotton, Ney Tibor és Országh Tivadar hegedűn, Váczy Károly klarinéton, Bornst Rudolf trombitán, Bán Erzsébet, Dr. Molnár Margit és Várhelyi Endre ének hangon, Onozó István és Bergmann János kürtön, Banda Márton és Lukács Pál mélyhegedűn, Banda Ede gordonkán, Tibay Zoltán nagybőgőn és Böröndy Éva zongorán, működött közre.

1955. november 18. Budapest, a Zeneakadémia Nagyterme a MÁV Szimfónikusok [sic!] a Zeneakadémián. Vezényel: Lukács Miklós. Ezen a hangversenyen Koussewitzky versenyművét játssza zenekari kísérettel.

A történeti elíráson kívül, érdemes szót ejteni arról, hogy Koussewitzky nagybőgőversenyének nagyzenekarral történő eljátszása mennyire nagy kihívás. Maga a versenymű kifogástalan állóképességet követel meg a szólistától. Részben azért, mert rendkívül sok úgynevezett hüvelykujj-fekvéses motívum található benne, részben pedig azért, mert a szimfonikus zenekar rézfúvós apparátusa – a tubát leszámítva – megtalálható a partitúrában. Ez rendkívül megnehezíti az alsó fekvésekben történő játékot. Sokszor előfordul, hogy a mélyebb regiszterekben egészen egyszerűen hallhatatlanná válik a szólista. A mű előadása rendkívül nagy koncentrációt igényel az előadóktól. Ezen kívül meg kell még említenünk a rengeteg

tempó- és hangnemi váltást, és persze arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy az ötvenes években sokan még bélhúrokon játszottak. Ettől Tibay Zoltán ezen követelményeknek minden tekintetben megfelelt.

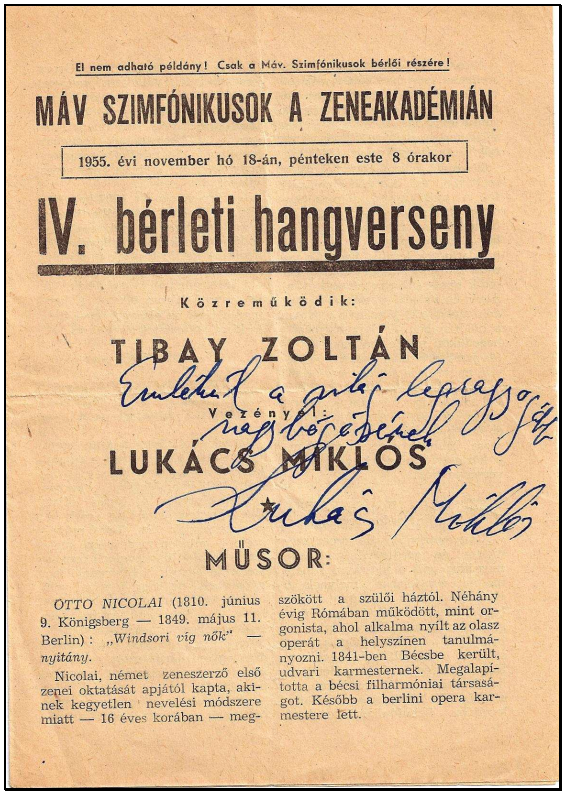

El nem adható példány! Csak a Máv. Szimfónikusok bérlői részére!

MÁV SZIMFÓNIKUSOK A ZENEAKADÉMIÁN

1955. évi november hó 18-án, pénteken este 8 órakor

IV. bérleti hangverseny

Közreműködik:

TIBAY ZOLTÁN

Vezényel:

LUKÁCS MIKLÓS

MŰSOR:

OTTO NICOLAI (1810. június 9. Königsberg — 1849. május 11. Berlin): *„Windsori víg nők"* — *nyitány.*

Nicolai, német zeneszerző első zenei oktatását apjától kapta, akinek kegyetlen nevelési módszere miatt — 16 éves korában — megszökött a szülői háztól. Néhány évig Rómában működött, mint orgonista, ahol alkalma nyílt az olasz operát a helyszínen tanulmányozni. 1841-ben Bécsbe került, udvari karmesternek. Megalapította a bécsi filharmóniai társaságot. Később a berlini opera karmestere lett.

1955. Koussewitzky versenyművét játszotta a MÁV Szimfónikusokkal

1962. november 24. Budapest, az Országos Filharmónia Kamaraterme. Tibay Zoltán gordonestje. Közreműködik: Bálint Ágnes (zongora) és Tomory Nándor (ének).

Az ebben az évben 52 éves mester kedvelte az átiratokat. Ennek ékes bizonyítéka műsorának megválasztása, hiszen a darabok között szerepelt a Zipoli-Tibay *Suite*, illetőleg két Kodály-*Epigramma*.[10] E műveken kívül, ezen az estén műsorra tűzte még De Fesch szonátáját, Findeisen *Sellők táncát*, saját szerzeményét, az Idillt és a hangverseny zárásaként Koussevitzky versenyművét.

10 Montag Lajos átirata.

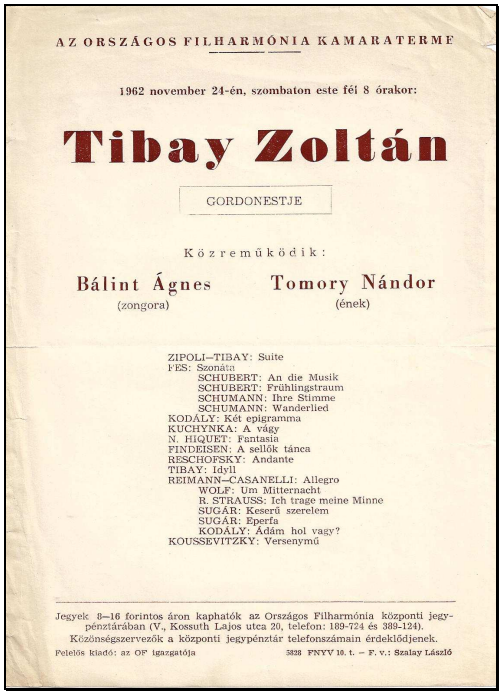

AZ ORSZÁGOS FILHARMÓNIA KAMARATERME

1962 november 24-én, szombaton este fél 8 órakor:

Tibay Zoltán

GORDONESTJE

Közreműködik:

Bálint Ágnes (zongora)

Tomory Nándor (ének)

ZIPOLI–TIBAY: Suite
FÉS: Szonáta
SCHUBERT: An die Musik
SCHUBERT: Frühlingstraum
SCHUMANN: Ihre Stimme
SCHUMANN: Wanderlied
KODÁLY: Két epigramma
KUCHYNKA: A vágy
N. HIQUET: Fantasia
FINDEISEN: A sellők tánca
RESCHOFSKY: Andante
TIBAY: Idyll
REIMANN–CASANELLI: Allegro
WOLF: Um Mitternacht
R. STRAUSS: Ich trage meine Minne
SUGÁR: Keserű szerelem
SUGÁR: Eperfa
KODÁLY: Ádám hol vagy?
KOUSSEVITZKY: Versenymű

Jegyek 8–16 forintos áron kaphatók az Országos Filharmónia központi jegypénztárában (V., Kossuth Lajos utca 20, telefon: 189-724 és 389-124).
Közönségszervezők a központi jegypénztár telefonszámain érdeklődjenek.

Felelős kiadó: az OF igazgatója 3838 FNYV 10. t. – F. v.: Szalay László

1962. Hangverseny az Országos Filharmónia Kamaratermében

Az összegyűjtött anyagból is szembetűnően látszik, hogy Tibay repertoárja hihetetlenül széles korszakot és stílust ölelt fel, melyben a szóló darabokon a kisebb és nagyobb kamarazenei műveken kívül megtalálhatjuk a nagyzenekari kísérettel rendelkező versenyműveket is.

III. Tibay Zoltán kapcsolata a XX. század másik nagy gordonművészével, Montag Lajossal

Montag Lajos – csakúgy, mint Tibay Zoltán – hosszú, sikeres és eredményekben gazdag tanári pályafutást tudhatott magáénak. Olyan növendékek kerültek ki a keze alól, mint Csontos Ferenc, aki 1967-től kollégája is volt a Magyar Állami Operaház, és a Filharmóniai Társaság zenekarában. Csontos Ferencről érdemes még megjegyezni, hogy részt vett Ludwig Streicher[1] mesterkurzusán 1968-ban, és 1972-ben a genfi, valamint 1975-ben a markneukircheni nemzetközi versenyen is elindult. Ugyancsak Montag-növendék volt Szentirmai Antal, aki nyugdíjazásáig a Zeneakadémia Budapesti Tanárképző Intézetének tanára volt, valamint ide sorolhatjuk a Szent István király Zeneművészeti Szakközépiskola és AMI tanárát, Schunk Lászlót is. Szintén az ő növendéke volt – bár csupán magánúton – Kubina Péter, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jelenlegi gordon-tanára, a kitűnő Montag-kutató. Montag Lajos a nagybőgőművészek és -tanárok sorát adta a hazai és nemzetközi zenei életnek: közéjük tartozik Denke Gábor (Genf), Farkas Mihály (München), Kavamata Acumi (Tokió), Lévai András (Pretoria), Denis Milne (Anglia), Pege Aladár, Szedlák Béla (Bern), Tibay Zsolt (Tokió), és Vadász Ilona (Szeged).

Mielőtt felidéznénk Tibay és Montag kapcsolatát, érdemes egy pillantást vetnünk Montag Lajos életrajzára.

1. Montag Lajos életrajza

1906. május 26-án született Budapesten. Zenész családból származott.

Édesapja, id. Montag Lajos (1876-1946) is muzsikus volt. Édesanyja, Weikert Flóra (1881-1976), zongoratanárnő volt. Testvére, Montag Vilmos hegedűművész, aki az Operaház zenekarának tagja volt, 1956-ban elhagyta Magyarországot, 1967-től pedig Svédországban élt. Lajos – akit otthon Lulunak becéztek – először hegedülni tanult, de mivel nem haladt megfelelően tanulmányaiban, és mint kamasz fiú amúgy is hirtelen nagyot nőtt, a család egyik barátjának ötlete nyomán nagybőgőzni kezdett.

---

[1] Ludwig Streicher (1920-2003). A XX. század egyik legismertebb és legkiemelkedőbb nagybőgőse, a Bécsi Zeneakadémia professzora, a Bécsi Filharmonikusok tagja, a világ leghíresebb zenei fesztiváljainak ünnepelt sztárja, Tibay Zoltán személyes barátja.1985-ben óriási sikerrel lépett fel a Tibay Zoltán 75. születésnapjának és 40 éves tanári munkásságának tiszteletére rendezett hangversenyen, a Zeneakadémián.

A gordont ebben az időben a Zeneakadémián térítésmentesen tanították, így Montag 1921-től a Zeneakadémia előkészítő osztályának növendéke lett. Első tanára Tintner Bertalan volt, majd 1927-ben Schwalm Ferenc tanítványaként kapott művészi oklevelet. Zeneakadémiai tanulmányai során kitűnő elméleti képzést is kapott, elég csupán Molnár Antal vagy Siklós Albert nevét megemlíteni, akik életének ebben az időszakában tanárai voltak. Rajongásig szerette kamarazene tanárát, Weiner Leót. Montag Lajos a Zeneakadémia elvégzése után varietében, cirkuszban is dolgozott, majd később nagyobb színházakhoz, szimfonikus zenekarokhoz került.

Természetesen – habitusát ismerve – szeretett volna bekerülni valamelyik, a tudásának megfelelő zenekarba. Budapesten ekkor két ilyen zenekar működött, az Operaház, illetve a Filharmóniai Társaság zenekara. Érdemes megemlíteni, hogy a Zeneakadémia nagybőgő-tanárai is mindnyájan az Operaház nagybőgő-szólamának vezetői voltak.[2]

Nyolc év várakozás után végre elérkezett az idő, amikor 1929-ben, próbajáték alapján a Magyar Királyi Operaház zenekarának nagybőgős tagja lett. Néhány év múlva a szólamvezetői hely megüresedett, ekkor nyerte el ezt a posztot. 1945-ig, majd 1947-től nyugdíjazásáig, 1968-ig muzsikált itt. 1944-ben Lipcsébe utazott az Operaház zenekarával, és a háború ideje alatt ott dolgozott. Az 1946-47-es szezonban a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának szólamvezetője volt. 1961 és 1971 között az Országos Filharmóniai Társaság tagja lett.

Montag egyike volt azon kevés nagybőgősnek, akiket – a zenekari játékon kívül – egyre inkább foglalkoztatott a hangszer szólisztikus szerepe. Játszott a Magyar Rádióban, és az akkori hangversenyrendező iroda, az Országos Filharmónia szólistájaként minden évben koncertje volt a Filharmónia Kamaratermében. Ezen kívül állandóan koncertezett Budapesten és vidéken egyaránt. Kamarazene-partnere a kitűnő zongoraművész és -tanár, Sebestyén Albert volt. Európa több városában is fellépett, így Bécsben, Prágában, Berlinben, Drezdában, Weimarban és Salzburgban. 79 éves korában – 1985-ben – Londonban koncertezett, ahol öccse, Montag Vilmos *III. Nagybőgőversenyét* mutatta be. Koncertjein gyakran előadta fő művét, a *Mikrokoncert*-et is, melynek ősbemutatója 1962-ben volt Budapesten. Hangversenyein többször szerepelt zenekari kísérettel. 1963-ban ő volt az egyetlen Európában, aki Dragonetti születésének kétszázadik évfordulója alkalmából

[2] Ez a gyakorlat Tibay Zoltán 1989-es halálával szakadt meg.

emlékkoncertet adott Budapesten. Több darabot írt nagybőgőre, melyek között szerepelnek karakter-darabok és virtuóz művek: a *Mikrokoncert*, a *Humoreszk*, az *Extrém*, a *Melódia*, az *Etűd nagybőgőre és zongorára*, a *Három etűd* és a *Farewell*. Gyűjteményes kötete a *Magyar szerzők művei gordonra és zongorára*. Jelentős kutatásokat is végzett. Hétszáz gépelt oldalon gyűjtötte össze a nagybőgővel kapcsolatos irodalmat és dokumentumokat.

Montag Lajos ifjúkori képe

Számos darabját maga mutatta be. Kortárs magyar és külföldi zeneszerzők az ő kérésére írtak eredeti nagybőgő-darabokat, melyeket rendszerint neki is ajánlottak. Nagy bánatára – felkérése ellenére – Dohnányi Ernő, Bartók Béla és Kodály Zoltán nem írtak darabokat nagybőgőre (bár Kodály Zoltán felhatalmazta az *Epigrammák* némelyikének átírására). Kevesen tudják, hogy a Budapesten vendégeskedő világhírű karmester, Otto Klemperer is írt neki egy rövid darabot. Zenetörténeti tény, hogy Paul Hindemith az ő felkérésére komponálta a nagybőgőre és zongorára írt szonátáját. Foglalkozott a hangszer történeti, irodalmi, metodikai, hangszerkészítési kérdéseivel is. Korának szinte valamennyi jelentős nagybőgősével kapcsolatban állt, hatalmas anyaggyűjtést folytatott. Az egész zenei világgal levelezett az életrajzi adatok begyűjtése céljából. Ezeket az adatokat a *Nagybőgőlexikonban* dolgozta föl, mely a 80-as évek közepére szinte teljesen naprakész lett, és amely nyomtatásban

soha nem jelent meg. Irodalmi munkája Serge Koussevitzky életrajza volt. Ez a dolgozat sajnos elveszett, de a kortársakra hivatkozva tudjuk, hogy egy majdhogynem kész életrajzot hagyott maga után.

Metodikai munkásságának másik területe az oktatás, mellyel tudományosan foglalkozott. 1954-ben tanulmányozott iskolák (Simandl, Storch) nyomán írta iskoláját. „*Kontrabassus*" címmel alkotta meg a nagybőgőtanítás metodikájának könyvét, amit az Állami Zeneműkiadó adott ki.

1931-től 1964-ig a Nemzeti Zenede – a jelenlegi Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium – nagybőgő tanszakának a tanára volt. 1966-tól 1986-ig a Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézet budapesti tagozatán is tanított. Az alsó fokú nagybőgőoktatást is szívügyének tekintette. 1957-1977-ig a XIV. kerületi Állami Zeneiskola – a jelenlegi Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény – tanáraként működött. Életművének fő alkotása a *Nagybőgőiskola*, mely két kötetben, összesen kilenc füzetben foglalja össze a nagybőgőoktatás minden részletre kiterjedő metódusát. Ezen kívül előadási darabokat és etűdöket is írt, melyek külföldön is ismertek.

Az irodalomtörténeti és hangszerismereti kutatásokon kívül a hangszer fejlesztése érdekében is tevékenykedett. Hangszerkészítési tanulmányokat folytatott Kovács Lajosnál, majd később saját hangszereket is készített (1937). Két hegedű, egy brácsa és egy nagybőgő dicséri a keze munkáját. Tudományos munkái nem csak itthon, hanem nemzetközileg is elismertek.

Az ő kezdeményezésére indították el 1973-tól az évenként Svájcban, Sionban tartott Varga Tibor-szemináriumon a nagybőgő mesterkurzust, valamint szintén az ő kezdeményezése volt az 1970-től induló Weimari Nyári Szeminárium, melyet azóta is megtartanak. A nagybőgősök nemzetközi találkozóin – így 1973-ban Berlinben, 1974-ben Wroclawban, 1975 és 1981 között két évenként Markneukirchenben – a nemzetközi zsűri tagjaként vett részt. Az ő ösztönzésére rendezték Európában az első nemzetközi nagybőgőversenyt Genfben, 1969-ben. A következő versenyen, 1973-ban zsűritagként vett részt. 1955. április 4-én „Kiváló Dolgozó" kitüntetést kapott. Montag Lajos szinte élete végéig tevékenykedett: fáradhatatlanul tanított, zenét szerzett, egyéb munkáit dolgozta sajtó alá. 1997. január 25-én halt meg Budapesten.

2. Tibay Zoltán és Montag Lajos kapcsolata.

A XX. század két meghatározó nagybőgősének életútja azon túl, hogy sok közös szakmai hasonlóságot mutat, több ponton is találkozik.

Mind a ketten nagy szerepet játszottak a nagybőgő, mint szóhangszer elfogadtatásában. Tibay volt az első, akinek hangversenyét a Magyar Rádió élő adásban sugározta, Montag pedig az Országos Filharmónia szólistájaként járta az országot. Abban az időben a rádió kéthavonta műsorára tűzött nagybőgő szóló-hangversenyeket, melyeken a gordon zongora- kísérettel, vagy egymagában szólalhatott meg. A hangszer iránti elkötelezettségüket mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy kortárs zeneszerzők – mint például Farkas Ferenc, Jemnitz Sándor, Kenessey Jenő, Kerekes Farkas László, Patachich Iván, Rajter Lajos, Reschofsky Sándor és Szőnyi Erzsébet – nagy számban komponáltak műveket nagybőgőre.

Közös szakmai vonásként említhetjük még a rendszeres külföldi fellépéseket, a legnevesebb magyar vonósnégyesekkel történő fellépéseket. Ide sorolható a Waldbauer-Kerpely és a Léner vonósnégyes is. A *Pisztrángötös* előadásában, Fischer Annie-val, Montag és Tibay is közreműködött.

Mindketten tagjai voltak az Operaház és a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarának. (Itt kell megjegyezni, hogy az operaházi zenekari tagság nem jelentett alanyi jogot a Filharmóniai Társaság zenekarában való közreműködésre: ez utóbbi zenekarban csak a legkiválóbb muzsikusok játszhattak.)

Az Operaház nagybőgő szólama Tibayval és Montaggal

Montag Lajos és Tibay Zoltán nagyon jó kollegiális és baráti viszonyt ápolt egymással. Bensőséges barátságuk ékes bizonyítéka, hogy Tibay Zoltán fia, Zsolt, középfokú tanulmányait Montagnál folytatta a Konzervatóriumban. Tibay Zsolt mind a mai napig nagy tisztelettel és elismeréssel beszél szakközépiskolai nagybőgő-tanáráról, Lajos bácsiról. Emlékei szerint Montag többször járt a Tibay család I. kerületi, Donáti utca 3. sz. alatti lakásában is.

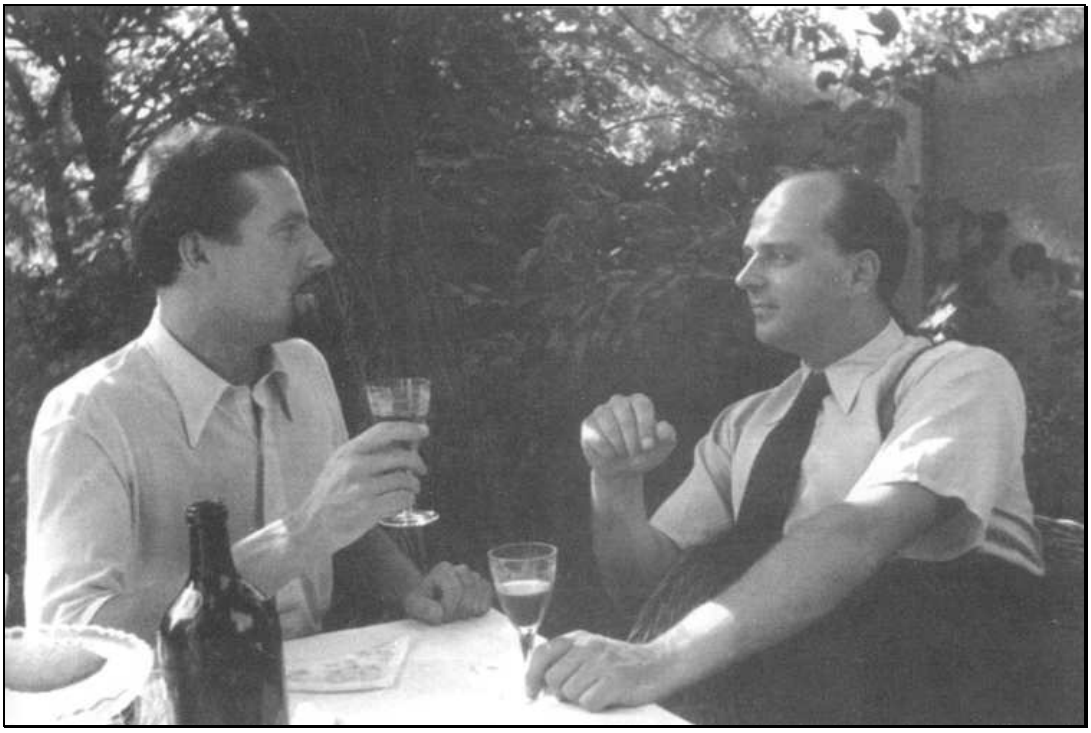

Tibay és Montag az 1940-es években

Külön érdekesség, hogy – Montaggal ellentétben – Tibay nem írt iskolát, mint ahogyan a hangszerkészítés sem érdekelte különösebben. Őt inkább gyakorlati emberként lehetne jellemezni, míg Montagot inkább elméleti, egyfajta analizáló, kutató típusként definiálhatnánk. Érdekes aspektus az a tény is, hogy amíg Montag különleges érdeklődést mutatott az alap- és középfokú növendékek szakmai fejlődése iránt, addig Tibay – noha szakfelügyelőként figyelmesen követte a szakiskolás tanárok és növendékek munkáját – inkább a felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók között tevékenykedett. Ettől függetlenül – mint már korábban említettem – mindketten kitűnő és eredményes tanárok voltak. Az is vitathatatlan tény, hogy kölcsönösen tisztelték egymás szakmai kvalitásait. Megjegyzendő, hogy az Operaház és az Erkel Színház nagybőgősei emberemlékezet óta igen aktív társadalmi életet

éltek, s ez az időszak egészen a nyolcvanas évek közepéig tartott: minden évben kitűnő hangulatú összejöveteleket rendeztek, általában a kollégák lakásán, házában, kertjében. Ezek az összejövetelek, finom ételekkel, jó borokkal, zenehallgatással, filmvetítéssel fűszerezett délutánok-esték voltak, és előfordult, hogy a Nagy Öregek még a hangszert is megragadták ezen alkalmakkor.

Előfordult, hogy Tibay rádiós hangversenyein – saját kompozíciói mellett – Montag műveit is műsorra tűzte.

1942 év

CSÜTÖRTÖK
május 7

BUDAPEST I.

6.40 : Ébresztő. Torna.
7.00 : Hírek. Közlemények. Reggeli zene. 1. Ruszinkó Nándor : Honvédejtőernyős induló (Borcs Miklós

vigadó, magyar ábránd ; 7. Márk Béla : Matolcsy Elemér-induló.
4.15 : Ruszin hallgatóknak. 1. „Gyümölcstermelés Kárpátalján" (Román István dr. előadása) ; 2. Eugén Sztepat ruszin népdalokat ad elő harmonikán.
4.45 : Időjelzés, hírek.

Sport II.

6.00 : Gyorsírótanfolyam. Tartja Szlabey Géza.
6.25 : Tibay Zoltán gordonon játszik. Magyar művek. 1. Szántó Jenő : Menuette ; 2. Montag Lajos : Humoreszk ; 3. Kenessey Jenő : Burleszk ; 4. Tibay Zoltán : a) Idill ; b) Magyar kép.
6.40 : Beszkárt-zenekar. Vezénnyel Müller Károly. 1. Paus-

Tibay Montag Humoreszkjét játssza a rádióban.

Nagy biztonsággal kijelenthető, hogy Tibay – Montaggal ellentétben – hangversenyein szeretett átiratokat előadni, sőt ő maga is sok átiratot készített.

3. A Debreceni Nemzetközi Nagybőgős Találkozók

A Debreceni Nemzetközi Nagybőgős Találkozók 1980 és 2005 között kerültek megrendezésre, évente. A rendezvény-sorozatok megálmodója – az 1976-os évtől Debrecenben felsőfokú szinten tanító – Saru Károly volt. Saru a hetvenes évek végétől kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett, melyeket igyekezett az általa először még csak elképzelt nagybőgős találkozók szolgálatába állítani.[3] Terveit kisvártatva tettek követték, s a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tanárképző Intézete meg is rendezte az első találkozót, 1980-ban. Ez a rendezvény az akkori, úgynevezett keleti blokk szocialista országai között teljes mértékben újszerű kezdeményezésnek számított. A 2005-ig évente megrendezett találkozók során minden évben tartottak mesterkurzusokat, és több ízben verseny is színesítette a programot.

[3] Saru Károly több ízben is meghívott előadóként vett részt neves külföldi egyetemek konferenciáin: többek között két alkalommal is előadást tartott a Boulder Egyetemen, az USA Colorado államában.

Tibay Zoltán – aki az 1982-es évben személyesen is részt vett az eseményen – a külön erre az alkalomra írott ünnepi beszédében – saját verssel adózott a jelenlegi és a következő generációk nagybőgő-művészeinek, valamint Debrecen városának.

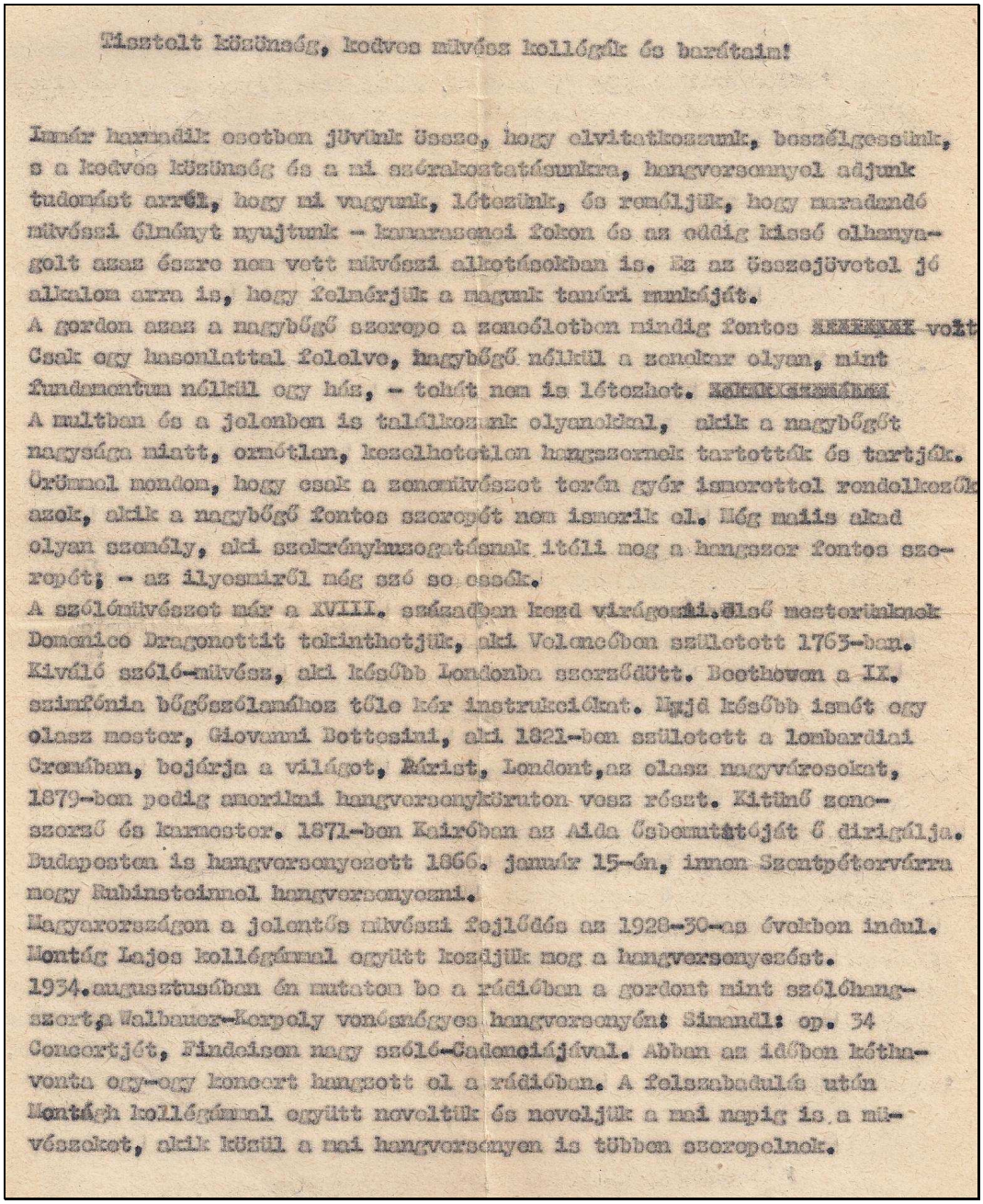

Tisztelt közönség, kedves művész kollégák és barátaim!

Immár harmadik esetben jövünk össze, hogy elvitatkozzunk, beszélgessünk, s a kedves közönség és a mi szórakoztatásunkra, hangversennyel adjunk tudomást arról, hogy mi vagyunk, létezünk, és reméljük, hogy maradandó művészi élményt nyujtunk – kamarazenei fokon és az eddig kissé elhanyagolt azaz észre nem vett művészi alkotásokban is. Ez az összejövetel jó alkalom arra is, hogy felmérjük a magunk tanári munkáját.
A gordon azaz a nagybőgő szerepe a zeneéletben mindig fontos ~~XXXXXXX~~ volt
Csak egy hasonlattal felelve, nagybőgő nélkül a zenekar olyan, mint fundamentum nélkül egy ház, – tehát nem is létezhet. ~~XXXXXXXXXXXXX~~
A multban és a jelenben is találkozunk olyanokkal, akik a nagybőgőt nagysága miatt, ormótlan, kezelhetetlen hangszernek tartották és tartják. Örömmel mondom, hogy csak a zenemüvészet terén gyér ismerettel rendelkezők azok, akik a nagybőgő fontos szerepét nem ismerik el. Még maiis akad olyan személy, aki szekrényhuzogatásnak itéli meg a hangszer fontos szerepét; – az ilyesmiről még szó se essék.
A szólómüvészet már a XVIII. században kezd virágozni. Első mesterünknek Domenico Dragonettit tekinthetjük, aki Velencében született 1763-ban. Kiváló szóló-művész, aki később Londonba szerződött. Beethoven a IX. szimfónia bőgőszólamához tőle kér instrukciókat. Majd később ismét egy olasz mester, Giovanni Bottesini, aki 1821-ben született a lombardiai Cremában, bejárja a világot, Párist, Londont, az olasz nagyvárosokat, 1879-ben pedig amerikai hangversenykörúton vesz részt. Kitünő zeneszerző és karmester. 1871-ben Kairóban az Aida ősbemutatóját ő dirigálja. Budapesten is hangversenyezett 1866. január 15-én, innen Szentpétervárra megy Rubinsteinnel hangversenyezni.
Magyarországon a jelentős művészi fejlődés az 1928-30-as években indul. Montág Lajos kollégámmal együtt kezdjük meg a hangversenyezést.
1934. augusztusában én mutatom be a rádióban a gordont mint szólóhangszert, a Walbauer-Kerpely vonósnégyes hangversenyén: Simandl: op. 34 Concertjét, Findeisen nagy szóló-Cadenciájával. Abban az időben kéthavonta egy-egy koncert hangzott el a rádióban. A felszabadulás után Montágh kollégámmal együtt neveltük és neveljük a mai napig is a művészeket, akik közül a mai hangversenyen is többen szerepelnek.

Tibay Zoltán ünnepi beszéde az 1982-es Debreceni Nagybőgős Találkozón

Álljon itt e vers, emléket állítva Tibay Zoltán debreceni tartózkodásának:

Te csodálatos
Magyar város:
Debrecen!
Te adsz tanyát nekünk
E föld-kereken.
Te gondolsz ránk
S tágul tovább vele
Művészetünk tiszta,
Csillogó pereme.
Ember!
A művészetnek
Lényegét keressed,
„Mint ahogy pacsirta
Dalol fent a kék egen”
– Járd a művészet
Nehéz útjait
S egyszerűen éld
Az életed!
S utadon amit
Tanultál
Dalold el azt
S add tovább;
Tiszta szerénységgel!

/Elhangzott a debreceni
Nagybőgős Találkozón,
1982. január 30-án/
Írta és felolvasta:
Tibay Zoltán

Csoportkép 1982-ből

A versenyek alkalmával mindig rangos zsűri bírálta el az indulók felkészültségét. Saru Károly arra törekedett, hogy a hazai és nemzetközi nagybőgős élet prominenseinek meghívása egyben garanciát jelentsen a verseny színvonalára. Így kapott többek között a nemzetközi zsűribe meghívást Alexandr Michno az akkori Szovjetunióból, Klaus Trumpf és Peter Krauss, akik az – akkor még a német egyesítés előtti – NDK-ból jöttek, a Romániából érkező, magyar származású Thomas István, és így került a debreceni verseny zsűrijébe a bolgár Todor Toschev.[4]

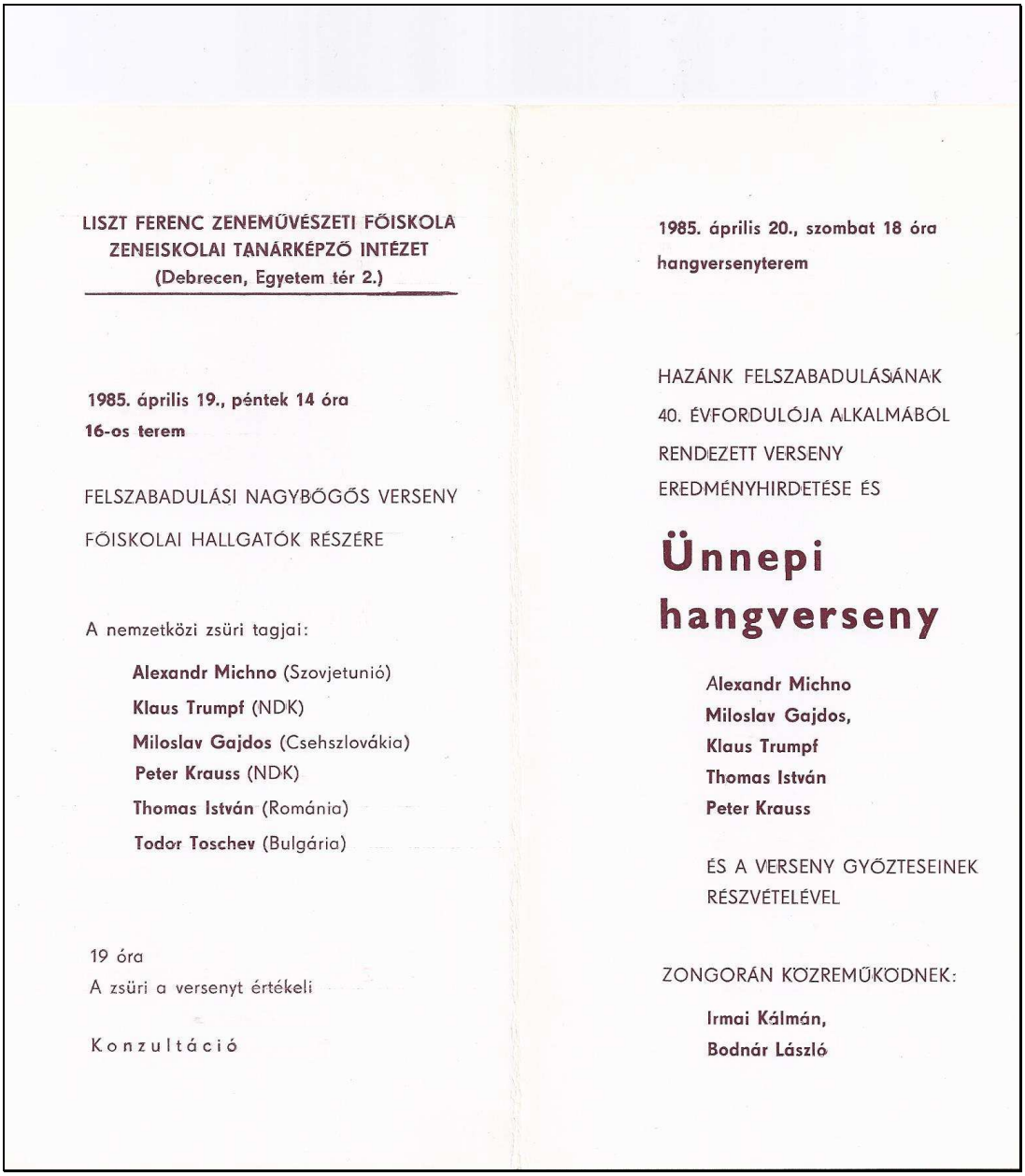

LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA
ZENEISKOLAI TANÁRKÉPZŐ INTÉZET
(Debrecen, Egyetem tér 2.)

1985. április 19., péntek 14 óra
16-os terem

FELSZABADULÁSI NAGYBŐGŐS VERSENY
FŐISKOLAI HALLGATÓK RÉSZÉRE

A nemzetközi zsüri tagjai:

Alexandr Michno (Szovjetunió)
Klaus Trumpf (NDK)
Miloslav Gajdos (Csehszlovákia)
Peter Krauss (NDK)
Thomas István (Románia)
Todor Toschev (Bulgária)

19 óra
A zsüri a versenyt értékeli

Konzultáció

1985. április 20., szombat 18 óra
hangversenyterem

HAZÁNK FELSZABADULÁSÁNAK
40. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL
RENDEZETT VERSENY
EREDMÉNYHIRDETÉSE ÉS

Ünnepi hangverseny

Alexandr Michno
Miloslav Gajdos,
Klaus Trumpf
Thomas István
Peter Krauss

ÉS A VERSENY GYŐZTESEINEK
RÉSZVÉTELÉVEL

ZONGORÁN KÖZREMŰKÖDNEK:

Irmai Kálmán,
Bodnár László

Műsorfüzet 1985-ből

[4] Az 1985-ös verseny zsűrijének névsora.

A versenyeken kívüli egyéni órák színvonalát olyan hírességek fémjelezték, mint a román származású Ovidiu Badila, az osztrák Ludwig Streicher, vagy a Nemzetközi Nagybőgős Társaság elnöke, David Neubert.[5]

A debreceni mesterkurzusok és versenyek – csakúgy, mint a dolgozatom további részében bemutatandó tatai nagybőgős összejövetelek – kitűnő alkalmat teremtettek a különböző szakmai irányzatok, kutatási eredmények megvitatására, illetve az akkori Magyarországon fellelhető kottaanyag jelentős bővítésére. A nyolcvanas, kilencvenes évek egyik nagy dilemmája volt az álló, illetve ülő helyzetű játékmód eldöntendő kérdése. A hazai felsőfokú oktatási intézmények szinte mindegyikében csak az álló helyzetű játékot tanították. Ennek oka egyértelműen a prágai és bécsi iskola hatásában keresendő. A magyar nagybőgőtanárok többsége – beleértve Tibay Zoltánt is – a Simandl-féle gordoniskolán nevelkedett. Montag Lajos nagybőgőiskolájának 1953-as megjelenéséig a Simandl iskola volt az általánosan elfogadott metódus. Ezzel szemben külföldön egyre inkább az ülve történő nagybőgőzés térhódítása volt megfigyelhető. A debreceni találkozókra jelentkező hallgatók úgymond testközelből ízlelhették meg a kétféle irányzatot, mely után önmaguk dönthették el a számukra kedvezőbb módozat gyakorlati alkalmazását. A másik állandóan visszatérő nagy kérdés három- illetve négyujjas előadásmód problematikája. Mint ahogyan azt már értekezésem „*A Prágai Nagybőgőiskola kialakulásának közvetlen előzményei*” című részének Václav Housèval kapcsolatos pontjában említem, a XIX. század végére már az 1-2-4-es ujjazati rendszer felépítése volt az általánosan elfogadott. Ezzel szemben más országokban előszeretettel alkalmazták a négyujjas metodikát. Anélkül, hogy mélyebben belemennénk egyik, illetve másik játékmód előnyébe vagy hátrányába, megállapíthatjuk, hogy a Debreceni Nagybőgős Találkozókon ezen metodikák kérdése is állandóan terítéken volt.

A debreceni rendezvény határainkon túl is egyre ismertebb lett; ennek talán az egyik legfényesebb bizonyítéka, hogy három alkalommal is bekerült a nemzetközi nagybőgős szövetség az ISB[6] című szaklapjába, mely szakmai körökben az egyik legnevesebb sajtóorgánum.

A találkozók jelentőségét jól tükrözi az a tény is, hogy bemutatkozhattak az akkori, legjelentősebb magyar – szóló szereplést is vállaló – nagybőgősök.

---

5 Rögzített interjú Saru Károllyal. A felvétel ideje, 2011. szeptember 13.

6 International Society of Bassist.

Debrenben – fellépett többek között – Csontos Ferenc, Berkes Balázs, Lőkös Péter, Bartányi István, Kubina Péter, Járdányi Gergely Janzsó György, Bucherna Péter és Enreiter István. A debreceni találkozók jó alkalmat teremtettek kortárs zeneszerzők nagybőgőre írt darabjainak a bemutatására is. Többek között itt kerültek bemutatásra Csemiczky Miklós Mérész Ignác Legány és Gallai Attila nagybőre írt művei. Zenetörténeti szempontból is jelentős az egyetlen magyar, XX. századi Nagybőgőkoncert, melynek szerzője Fekete Gyula volt.

A Debreceni Nemzetközi Nagybőgős Találkozók egyfajta nyitást hoztak létre az európai és az amerikai nagybőgősök irányába. Magyarországon addig nem hallott szólistákat üdvözölhetett a szakma. Elég csak Miloslav Gajdos, Paul Erhardt, Wolfgang Güttler, Thomas István, David Noubert, Kostyák Botond, Dorin Marc, vagy Radoslav Sasina nevét megemlítenünk.

IV. Tanári életműve egykori és jelenleg is élő nagybőgősök tevékenységének tükrében

A XX. század hatvanas, hetvenes és nyolcvanas éveinek végére elmondhatjuk, hogy a középszintű és felsőoktatásban tevékenykedő tanárok túlnyomó többsége egykori Tibay-növendék volt. Ezt a korszakot a Tanár Úr haláláig terjedő intervallumban fogom vizsgálni.

1. Közép- és felsőfokon oktató növendékei

Középfokon

Budapesten, a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában volt olyan időszak, amikor egyszerre három egykori Tibay-növendék is tanított. Váczy László, aki a tanítás mellett 1958-tól a Postás Szimfonikus Zenekarban, majd 1964-től a Magyar Rádió és Televízió Zenekarában is játszott. Váczy mellett Lukácsházi István – aki a győri Zeneművészeti Szakközépiskolában a szintén Tibay Zoltánnál 1949-ben végzett Tárnai Antalnál folytatta tanulmányait – 1984-től napjainkig is a nagybőgő tanszak tanára. Tanári tevékenysége mellett Lukácsházi a Budapesti Vonósok alapító tagja is volt. S a Szakközépiskolában tanított a Liszt Ferenc Kamarazenekar alapító tagja, ifj. Som László, akinek az édesapja is Tibay-növendék volt: ifj. Som 1994-től 2000-ben bekövetkezett haláláig tevékenykedett az intézményben.

Miskolcon Balogh László, aki 1975-től hazatéréséig a Berlini Filharmonikusok akadémiájára járt, később néhány évig tanított a helyi Zeneművészeti Szakközépiskolában. Azonban néhány évnyi tanítás után ismét külföldre ment, és a Göttingeni Zenekar nagybőgőszólamának szólamvezető-helyettesévé avanzsált.

Kecskeméten – az azóta már sajnos megszüntetett – gordon tanszakon rövid ideig Tibay-növendékként tanított a szintén győri középfokú végzettséggel rendelkező Horváth Alajos,[1] aki az Operaház nagybőgőszólamának vezetője jelenleg is.

1988 és 1991 között e falak között oktatott nagybőgőt Enreiter István,[2] aki egy évvel később már a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskola tanára lett. Enreiter az International Society of Bassist magyarországi titkára. Meghatározó szerepe volt

---

[1] Horvárh Alajos időközben H. Zováthi Alajosra változtta a nevét.

[2] Enreiter István rendszeresen publikál a Nemzetközi Nagybőgős Szövetség (ISB) szaklapjában.

Bordás Tibor *Nagybőgők és nagybőgősök*[3] című könyvének 1995-ös újbóli kiadásában. Gazdag zenekari pályafutást mondhat magáénak: 1981-től 1983-ig az Állami Hangversenyzenekar tagja, 1983-tól 1986-ig pedig a Magyar Posta Szimfonikus Zenekarának szólamvezetője volt. 1986 óta a budapesti MÁV Szimfonikus Zenekar zenekari művésze. 1991-92-ben a portugáliai Madeirán a Funchali Kamarazenekar tagjaként és az ottani konzervatórium tanáraként működött.

Szombathelyen Tibay Zoltán 1981-ben végzett növendéke, Janzsó György tanít. Janzsó az egyik első magyarországi historikus együttes, a Capella Savaria alapító tagja és jelenleg is aktív művésze. A Zeneakadémia elvégzése után azonnal a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar szóló-nagybőgősévé nevezték ki, mely státuszt az imént említett régizene-együttes megalakulása után kénytelen volt visszamondani.

Vácott a Concerto Armonico régizene-együttes alapító tagja, Benyus Sándor a nagybőgő-tanszak tanára, aki 2009-ig a Pikhéty Tibor Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatói teendőit is ellátta.

Szegeden és Győrött Vadász Ilona és Tárnai Antal tanított. A szegedi és a győri nagybőgőoktatást – minthogy a közép- és felsőfok szervesen kapcsolódik egymáshoz –, a következő részben fogom tárgyalni.

Felsőfokon

Az országos középfokú nagybőgőoktatás után megvizsgálva a felsőfokú képzés helyzetét, még inkább meggyőződhetünk arról, hogy a Tibay Zoltán által elvetett mag a vidéki főiskolákon nagyszerű táptalajra lelt. A Zeneakadémia öt vidéki zenetanár-képző intézete közül négyben – Debrecenben, Szegeden, Miskolcon és Győrben – egykori növendékei oktatták a zenetanári diplomára készülő hallgatókat.

Debrecen a magyarországi nagybőgő-oktatás egyik fellegvára volt a hetvenes-nyolcvanas évektől kezdődően, remek nagybőgő-tanszakkal és egyetemi diplomát adó képesítéssel. A Zeneakadémia vidéki tagozatai közül itt volt a legpezsgőbb a nagybőgős élet. Saru Károly – akinek édesapja,[4] csakúgy mint Som Lászlóé, szintén nagybőgős volt – 1975-től kezdett tanítani a Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozatán. Néhány évig tagja volt a Nyírbátori Nemzetközi Zenei Tábor tanári karának is. A tanítás mellett aktív zenekari pályafutással rendelkezett. 1971-től nyugdíjazásáig a budapesti MÁV Szimfonikus Zenekar szólamvezetőjeként

[3] A könyv eredeti címe Bordás Tibor: Adatok a nagybőgő történetéhez.

[4] Id. Saru Károly1932-ben végzett a Zeneakadémián, Schwalm Ferenc növendékeként.

tevékenykedett. 1999-ben az év legjobb tizenkét nagybőgősének egyikévé választotta egy rangos nemzetközi bizottság.

Debrecen mellett Szeged volt a másik vidéki tagozat, ahol egyetemi szintű diplomát lehetett szerezni. Szegeden Tibay Zoltán 1962-ben végzett növendéke, Vadász Ilona tanított, 1995-ben bekövetkezett haláláig. A középfokú nagybőgős-oktatás is az ő nevéhez fűződik. Eredményes tanár volt: növendékei megtalálhatóak mind a Budapesti Fesztiválzenekarban, mind a Szegedi Szimfonikus Zenekarban. A tanári székben utódja egykori növendéke, Ludányi Endre lett.

Miskolcon a zene- és énektanári diplomával rendelkező Keresztfalvi Gizella tanít, aki 1975-től 1979-ig járt a Zeneakadémián Tibay Zoltán osztályába. 1971-től a Miskolci Szimfonikus Zenekar tagja, a Zeneakadémia Miskolci Zenetanárképző Intézetének 1978-tól óradíjas, majd 1992-től a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének kinevezett tanára. 1995-től az igazgató-helyettesi teendőket is ellátja. A 2002 óta megrendezendő Országos Főiskolai Vonósverseny egyik fő szervezője.

Győr. Ami Debrecennek Saru Károly, Szegednek Vadász Ilona, Miskolcnak Keresztfalvi Gizella, az volt Győrnek Tárnai Antal (1914-1998). Ő Ularik Béla után vette át a nagybőgő-tanszak vezetését, miután 1949-ben szerzett diplomát, Tibay Zoltán második végzős növendékeként. Rendkívül gazdag életútját szülőhelyén, az Anna-völgyi bányatelepen kezdte, bányászként. Később hegedülni, majd nagybőgőzni tanult. Első tanára Montag Lajos volt, 1937-ben. A Zeneművészeti Főiskolán 1945 és 1949 között járt Tibay Zoltán osztályába. Nagyon korán, már 1941-ben elkezdett tanítani. Az akkoriban – rövid időre – Magyarországhoz visszacsatolt Délvidéki Konzervatórium[5] tanára volt. Később, az 1946-os csonka tanévben már a Győri Állami Konzervatórium tanárává nevezték ki. Az intézmény történetében egyedülállóan hosszú ideig, ötven évig tanított itt. Művészi pályája – kettejük kis korkülönbsége miatt – gyakorlatilag együtt alakult Tibay Zoltán pályafutásával: 1945-től 1978-ban történt nyugdíjazásáig Tárnai Antal is az Operaház Zenekarának tagja volt. A vidéki nagybőgő-oktatás egyik legeredményesebb tanára volt ő: huszonkilenc érettségizett növendékéből huszonöten folytatták tovább tanulmányaikat valamely felsőfokú oktatási intézményben. Tárnai a

[5] A Délvidéki konzervatórium bizonyos fokig a győri Zeneművészeti Szakközépiskola jogelődjének tekinthető. 1946-ig Győrben nem volt konzervatóriumi képzés. A II. világháború után tulajdonképpen a Délvidéki konzervatóriumot telepítették át Győrbe.

Zeneművészeti Főiskola Győri Zenetanárképző Intézetének 1966-tól 1991-ig volt a tanára.

A fent leírtakból is kitűnik, hogy Tibay Zoltán hosszú és eredményes tanári munkássága alatt meghatározó, óriási hatással volt a II. Világháború utáni magyarországi közép- és felsőfokú nagybőgő-oktatásra. Bízvást levonhatjuk ama következtetést, hogy olyan értéket teremtett a XX. században, amely a XXI. század első évtizede után is érezteti hatását. Tette ezt egy olyan korban, amikor a ma használatos kották és iskolák, melyeket a ma nagybőgőzni tanuló növendékek, illetve hallgatók az üzletek polcairól egyszerűen leemelnek és használnak, abban az időben csupán kéziratban, vagy – később, az idő előrehaladtával – fénymásolás útján voltak hozzáférhetőek.

2. Tibay Zoltán, a tanár

Sajnos ezen dolgozat szerzőjének mindössze egy évig adatott meg, hogy a XX. század egyik legnagyobb és legelismertebb tanáránál tanulhasson. Tanár úr életének utolsó tanéve volt ez a bizonyos két szemeszter.

Szinte mindig délelőtt jött be a főiskolára, kivételt csak az általában délután megrendezett tanszaki hangversenyek képeztek. Saját bevallása szerint alig várta, hogy taníthasson. Növendékei – beleértve önmagamat is – a délelőtt fél tízes kezdés előtt már reggel nyolc óra körül bementek bejátszani magukat azért, hogy mire a Tanár úr megérkezik, mindenki a lehető legjobb kondícióban, bemelegített jobb és bal kézzel fogadja őt. Amikor megérkezett, mindenkivel kezet fogott és kezdődhetett a munka érdemi része. Hetvennyolc éves kora ellenére, a tanterembe érve azonnal teljes erőbedobással adta instrukcióit. Nem egyszer előfordult, hogy jellegzetes kalapja és hosszú nagykabátja még rajta volt, amikor már valamely ujjrend ismertetésébe kezdett. Sokszor úgy kellett neki szólni, hogy vegye le utcai öltözetét. Amikor beért, azonnal belevetette magát a munkába. Soha nem tanított rutinból. Nagyon szerette, ha egy növendéknek egyénre szabottan tudott valami olyasmit mondani, ami ott és akkor vetődött fel, és amit ott és akkor megnyugtatóan meg is tudtak oldani. Soha nem kérkedett azzal, hogy egy megoldott feladat csupáncsak az ő érdeme lenne – mindig közös sikernek állította be a probléma leküzdését. A növendékek közül senki sem ment készületlenül a nagybőgő órára, mert tudtuk, hogy akkor azon az órán nem haladunk tovább az anyagban. Általában elmondható, hogy

minden etűdöt, szonátát, koncertet vagy előadási darabot addig kellett órára vinni, amíg azt nem mondta, hogy a szóban forgó művet most egy kicsit félretesszük, azután majd – egy bizonyos idő elteltével – újra elővesszük. Volt olyan etűd, amit csak egyszer hallgatott meg, de általában két, némelykor három alkalom után léptünk tovább. Nem ment ritkaságszámba az évi negyven-ötven etűd, két-három szonáta, és ugyanannyi versenymű megtanulása. Természetesen – a kortárs szerzőket leszámítva – a zongorakíséretes műveket két-három hét után mindig kotta nélkül kellett játszanunk. Tibay Zoltán tanításának volt még egy nagyon érdekes aspektusa. Minden esetben nagy gondot fordított arra, hogy növendékeivel csakis a maguk technikai szintjének megfelelő darabokat játszasson. Gondosan, a növendék fejlettségi fokának megfelelően választotta ki a vizsgaanyagot, illetőleg a tanszaki hangversenyek műsorát.

Nagyszerű hasonlatokkal szemléltetett. Eduard Stein *Konzertstück*-jének kadenciáját minden alkalommal elvezényelte, s ezáltal elérte, hogy a növendék az otthoni gyakorlás alkalmával mindig maga előtt látta a Tanár úr zeneileg irányt adó, harmonikus mozdulatait. Mivel ez a mű tulajdonképpen egy „téma variációkkal” típusú zongora-kíséretes darab, különösen nagy hangsúlyt fektetett a főtéma művészi megformálására. Volt olyan óra, amikor hangonként megállította az embert, és addig-addig gyakoroltatta a hangindítást és a motívumok összekötését, amíg az végül el nem nyerte a tetszését. A variációk pontos tempóját – mivel az egyes variációkat zongora-közjáték köti össze – mindig precízen adta meg a korrepetitornak. Érzékletes képekkel igyekezett megvilágítani a darab egy-egy részletének zenei mondanivalóját: a III. variáció utáni üveghangos motívumot egy nagy tengerjáró hajó kürtjéhez hasonlította. A mű befejező, Vivace-részét pedig egy pajkos kisfiú játszadozásaként képzelte el. Ám említhetnénk Adolf Mišek A-dúr szonátájának igézően szép lassú tételét, melyet háromtagú szerelmi vallomásként jelenített meg. Alig volt olyan mű, amihez ne lett volna egy találó hasonlata.

Sokszor előfordult, hogy a tanítvány annyira beleélte magát a Tanár úr által felvázolt képbe, hogy szinte el is felejtkezett az eljátszandó anyag technikai nehézségeiről. Tibay Zoltánnál az elsődleges szempont minden esetben a zenei mondanivaló kidomborítása volt. Azt vallotta, hogy akinek megvan az affinitása a zenei szöveghez, az mindig törekedni fog a tökéletes technikai megvalósításra is.

Tibay Zoltán tanítás közben

A Tanár úr szinte belelátott az emberbe. Ha valakinek akár szakmai, akár egyéb problémái voltak, azzal – diszkréten, ámde soha nem tolakodóan – elbeszélgetett. Számtalan anekdotát mesélt, melyek sokszor nem is szakmai jellegűek voltak: többször előfordult, hogy csupán az adott történet végén értettük meg, hogy valójában miért is mesélte el azt nekünk, miféle pedagógiai cél vezette akkor, amikor belekezdett a történetbe. Egyszerre tanította növendékeit a szakmára, s nevelte őket arra, hogy az életben is megállják a helyüket. A tanítás után soha nem sietett haza, mindig mindenkihez volt még egy kedves szava. Ha valakinek nem úgy sikerült a főtárgy órája, ahogyan azt előre elgondolta, arra rákacsintott és további bizalmáról biztosította. Előfordult, hogy óra közben egykori hallgatója kopogtatott a Zeneakadémia XXX-as termének ajtaján. Ilyenkor – az órát néhány percre megszakítva – bemutatta egymásnak az illetőket, mielőtt folytatta volna a tanítást, oly módon, hogy a jelenlegi növendék játszott is a látogatónak. S amikor a demonstráció kitűnően sikerült, a Tanár úr arcán mindig látható volt az a büszkeség, ami egészen egyszerűen leírhatatlan, megfogalmazhatatlan.

Volt növendékei közül majdhogynem mindenkivel szívélyes kapcsolatot tartott. Természetesen, az akkori körülmények között ez nem mindig volt könnyű. A külföldre szakadt tanítványok közül például Farkas Gézával, aki Svédországban élt, s aki többször járt nála, feleségével együtt. Őt Tibay tanár úr is meglátogatta

Stockholmban. Mihalik Antal Minneapolis-ból és Würtzler Béla, aki a bostoni zenekar tagja volt, többször járt nála, budapesti otthonában. Ezekről az élő kapcsolatokról mindig szívesen mesélt zeneakadémiai tanítványainak.

Növendékeit mindig összefogásra és tisztességre nevelte.

3. Metodikájának alapja.

A Tanár úr nagy figyelmet fordított az óra elején a mindenki számára kötelező skálázásra, melyet általában nyolc-tíz különböző vonásnemmel kért. Az etűdök kiválasztásánál mindig arra törekedett, hogy az etűd ne csupán növendék technikai, hanem zenei interpretációs készségét is fejlessze.

Növendékeit egyszerre készítette fel a zenekari és a tanári életpályára; ezért is fordított nagy figyelmet a gordon-tanítás módszertanának pontos megismertetésére. Külön hangsúlyozta a hangszerkezelés terén a gyakorlás által megszerezhető tudatos kontrollnak és a precíz technika összedolgozottságának fontosságát. Mindig felhívta növendékei figyelmét a nehéz technikai részek – kezdetben – lassú gyakorlására, mivel meglátása szerint csak így érhető el a felesleges mozgások kiküszöbölése és a leegyszerűsített, csakis a zenei kifejezésre koncentráló interpretáció.

Alapos, precíz instrukciókat adott a fekvésváltások terén is, hangsúlyozva a hangszerrel való állandó kontaktus, és a távoli fekvések közötti összekötések közötti tudatos elképzelést. Külön felhívta a figyelmet az alapfekvésekből a hüvelykujj-fekvésekbe történő átmenet fontosságára. Ne felejtsük el, hogy a nagybőgő-tanítást országos szinten – egy-két kivételtől eltekintve – akkoriban csakis álló helyzetű játékmódban tanították. Ez okból mindig is különös gonddal figyelte tanítványai helyes hangszertartását, felhívva figyelmüket a test és a hangszer fix pontjai találkozásának fontosságára.

Tibay – generációjának számos nagybőgősével együtt – a Simandl-féle nagybőgőiskolából tanult, így alapvetően ezt az iskolát preferálta. Azonban elhamarkodott és téves következtetést vonnánk le akkor, ha azt állítanánk, hogy az ötvenes évektől folyamatosan megjelenő, Montag Lajos által írt nagybőgőiskolát elvetette volna. Számtalanszor utalt rá, hogy a Simandl által kidolgozott etűdök vagy gyakorlatok megfelelői hol is találhatóak meg Montag iskolájában.

Egyéb bizonyítékok is alátámasztják a két metódus ötvözésének tényét. A Simandl-féle iskola hüvelykujj-fekvésben alapvetően három ujj használatát tartja

kívánatosnak: hüvelykujj, az első és a második ujjét. Ez a metodika azon meglátásból fakad, hogy bal kezünkön ez a három legerősebb ujjunk, ráadásul az elsővel és a másodikkal könnyedén vibrálhatunk. Ezzel szemben Montag a hüvelykujj, az első, valamint a második ujj mellett előszeretettel alkalmazza a harmadik ujj játékba történő bevonását. Ennek a módozatnak feltétlen előnye az elsőként említettel szemben, hogy sokkal kevesebb fekvésváltással játszható el ugyanaz a zenei anyag. Tibay ebből a szempontból is rendkívüli hajlékonyságról tett tanúbizonyságot: mindig arra törekedett, hogy a növendék a saját kézalkatának és az előadott mű zenei igényességének megfelelően ötvözze a két fajta ujjrendi megközelítést.

Tibay munkássága során minden esetben kiemelte a tanár-növendék kapcsolat fontosságát. Ezen nem csupán a már említett emberi viszony elengedhetetlen kívánatosságát értette, hanem rendkívüli jelentőséget tulajdonított az órán történő tanári előjátszásnak is. Meglátása szerint az oktatónak nem csak tempóban, úgymond koncertszerűen kell bemutatni egy adott zenei egységet, hanem a nehezebb technikai vagy ujjazati megoldásokat analitikusan, a végsőkig lelassítva is el kell magyaráznia, szóban és a gyakorlatban egyaránt.

Az általa tanított etűdökkel kapcsolatban elmondható, hogy az alsóbb éves hallgatóknál általában a Prágai Iskolával kapcsolatba hozható Josef Hrabè[6] és Josef Emanuel Storch[7] gyakorlat-sorozatait preferálta.

Hrabè etűdjei inkább technikai gyakorlatként aposztrofálhatóak, melyek főleg a kötet második felétől kifejezetten hasznosak. A 86 etűd közül mintegy tucatnyi olyan darab van, amit vizsgán vagy tanszaki hangversenyen – tehát közönség előtt is – elő szokás adni. Az viszont tagadhatatlan tény, hogy ezek a gyakorlatok egészen különleges hatékonysággal készítik fel a növendéket a zenekari játékra.

Storch etűdjei ezzel szemben igen dallamosak; melódiáik sokszor elsőre megragadnak a növendék fülében. Kevés kivételtől eltekintve lassú bevezetéssel indulnak, majd gyors –technikailag nemegyszer kifejezetten nehéz – résszel végződnek. Némely esetben előfordul, hogy az etűd végén visszatér a lassú bevezetés egy rövid periódusa.

Tibay Zoltán ezeket az etűdöket kitűnő pedagógiai érzékkel mindig párosával kérte, ezáltal a növendék egyszerre gyakorolhatta a „szárazabb” technikai elemeket, miközben zenei kifejező készségét is fejleszthette.

---

6 Josef Hrabè: *86 Etüden für Kontrabaß* (Leipzig: *FriedrichHoffmeister, 1984).*

7 Josef Emanuel Storch: *57 Etüden für Kontrabaß*, (Leipzig: *Friedrich Hoffmeister, 1984).*

Magasabb évfolyamban tanuló tanítványainál, a már szintén említett Franz Gregora és a francia Philip Libon etűdjeit oktatta. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a növendékek számára minden esetben életkoruknak és hangszeres tudásuknak megfelelő etűdöt írt elő.

Attól függően, hogy kinek milyen gyorsan sikerült elsajátítania a Gregora és Libon etűdöket, következhetett az újabb lépcsőfok, melyre lépve a növendék Findeisen[8] gyakorlatait, vagy Simandl *Gradus ad Parnassum* című, két kötetes gyűjteményének darabjait játszhatta.

Tibay a versenyművek kiválasztásánál minden esetben szem előtt tartotta a hallgató pillanatnyi technikai és zenei felkészültségét.

E helyütt szeretnék megemlíteni egy olyan problémát, melyről eddig még nem esett szó; ez pedig az általa felvett növendékek hangszeres előtanulmányának problematikája. Számtalanszor előfordult, hogy a felsőfokú tanulmányokat megelőző, nagybőgőzéssel eltöltött idő-intervallum az egyes növendékeknél jelentősen eltért. A hetvenes-nyolcvanas években, a középfokú oktatásban szinte bevett gyakorlat volt, hogy olyan tanulókat is beosztottak a nagybőgő tanszakra, akiket valamely vonós-, fúvós- vagy billentyűs hangszeren – helyhiány miatt – el kellett volna utasítani. Nagyon ritka kivételt képeztek azok a növendékek, akik zeneiskolai előtanulmányokkal rendelkeztek. A dolgot tovább bonyolította, hogy – megfelelő méretű hangszerek híján – a növendékek a zeneiskolai nagybőgős tanulmányokat csupán 12-13 éves korban tudták elkezdeni. Országos szinten sokszor előfordult, hogy a nagybőgőt nem is szakirányú végzettséggel rendelkező tanár tanította, hanem – az iskola állományában lévő – más vonós hangszert oktatót kértek fel a tanításra, olyasvalakit, akinek nem volt meg a kellő óraszáma.

Visszatérve a zeneakadémiai nagybőgő-oktatásra; ezeket a hiányosságokat Tibay Zoltán az anyag egyénre szabott kiválasztásával tudta ellensúlyozni. Hihetetlen érzéke volt abban a tekintetben is, hogy képes volt az öt éves időszak alatt mindenkit majdhogynem ugyanarra a technikai szintre felhozni.

---

[8] Theodor Albin Findeisen (1881-1936) Simandlnál tanult Bécsben, az 1901-1903-as években, majd Lipcsében Oswald Schwabe növendékeként szerzett oklevelet. Tagja volt a lipcsei Gewandhaus Zenekárának, és a helyi konzervatóriumban tanított. Két versenyművet, számos pedagógiai és előadási darabot komponált nagybőgőre.

4. Tibay Zoltán életművének továbbélése

Amint azt az előző fejezetek korabeli kritikáiban és újságcikkeiben is láthattuk, Tibay Zoltán élete folyamán – a tanítás és az operaházi zenekari munka mellett – rendkívül pezsgő szóló és kamarazenei koncerttevékenységet is folytatott. Ebből kifolyólag szinte hihetetlen, hogy – az egy Schubert-művet, a *Pisztrángötöst*[9] leszámítva – semmilyen felvétel nem maradt az utókorra legendás interpretációi közül. Személyes példamutatásán és kiemelkedő művészetén alapuló tanári életműve ugyanakkor igen intenzíven él tovább, egykori növendékeinek jelenkori munkásságában.

4.1. Emlékhangverseny Tokióban

Az első emlékhangversenyt Tibay 1989-es halálának – szinte napra pontosan – ötödik évfordulóján, 1997. május 27-én rendezték a Musashino Academia Musicae falai között Tokióban. Az ötlet Tibay Zsolttól származott, aki egyben az est szólistája is volt. Zongorán Tusa Erzsébet működött közre. A műsoron Gustav Láska Op. 54-es *Konzerstück*-, Farkas Ferenc *Quattro Pezzi per contrabasso e pianoforte*- és Paul Hindemth *Sonate für Kontrabass und* Klavier című művei szerepeltek.

---

9 Franz Schubert: „Trout” Quintett. Hungaroton, Echo Collection, HRC 1039.

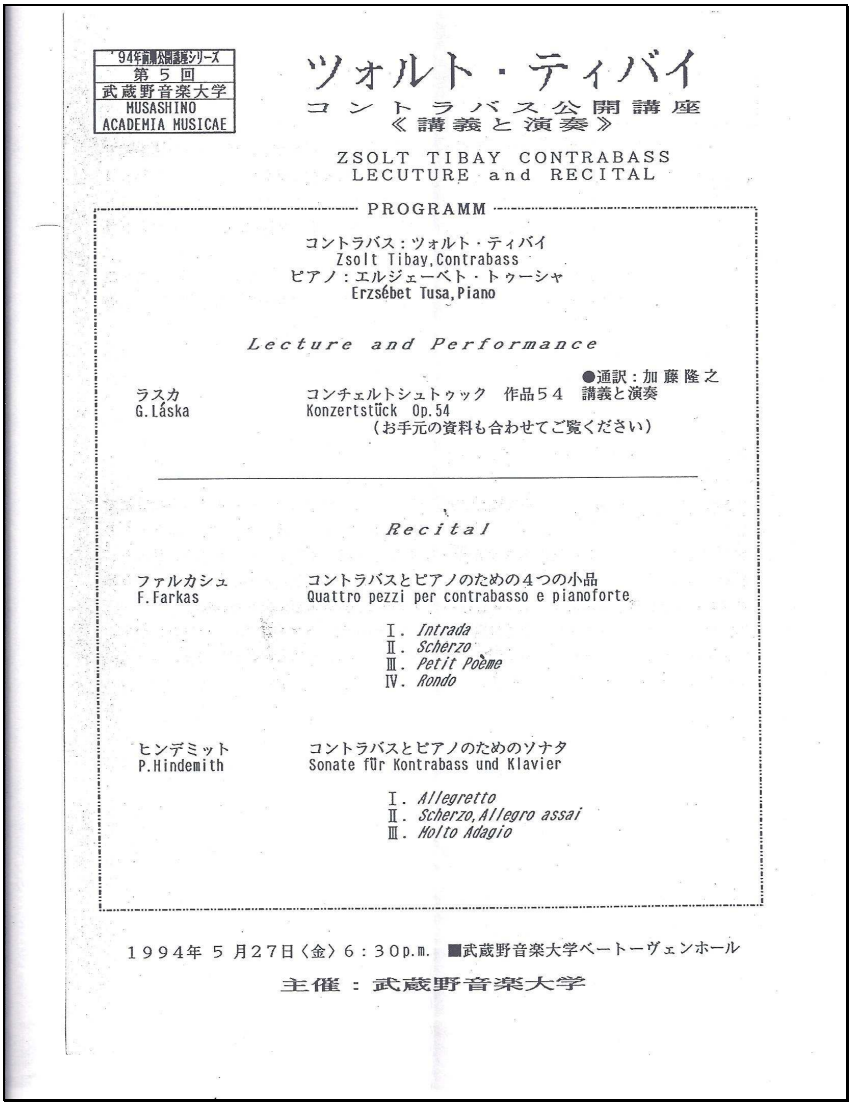

'94年創立公開講座シリーズ
第 5 回
武蔵野音楽大学
MUSASHINO
ACADEMIA MUSICAE

ツォルト・ティバイ
コントラバス公開講座
《講義と演奏》

ZSOLT TIBAY CONTRABASS
LECUTURE and RECITAL

PROGRAMM

コントラバス：ツォルト・ティバイ
Zsolt Tibay,Contrabass
ピアノ：エルジェーベト・トゥーシャ
Erzsébet Tusa,Piano

Lecture and Performance

●通訳：加藤隆之

ラスカ
G.Láska
コンチェルトシュトゥック 作品５４ 講義と演奏
Konzertstück Op.54
（お手元の資料も合わせてご覧ください）

Recital

ファルカシュ
F.Farkas
コントラバスとピアノのための４つの小品
Quattro pezzi per contrabasso e pianoforte

Ⅰ. *Intrada*
Ⅱ. *Scherzo*
Ⅲ. *Petit Poème*
Ⅳ. *Rondo*

ヒンデミット
P.Hindemith
コントラバスとピアノのためのソナタ
Sonate für Kontrabass und Klavier

Ⅰ. *Allegretto*
Ⅱ. *Scherzo,Allegro assai*
Ⅲ. *Molto Adagio*

１９９４年 ５ 月２７日〈金〉６：３０p.m. ■武蔵野音楽大学ベートーヴェンホール
主催：武蔵野音楽大学

Emlékhangverseny Tokióban

4.2. Az I. Tibay Zoltán Emlékverseny

Dolgozatom előző fejezetében már foglalkoztam a debreceni nagybőgős összejövetelekkel, ám úgy gondolom, a XIX. Nemzetközi Nagybőgős Találkozóval mindenképpen külön is kell foglalkoznom. Ennek oka a következő: A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni konzervatóriuma és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola 1997. május 16-án közösen rendezte meg az I. Tibay Zoltán Emlékversenyt. Zsűriben a Tibay kortárs Lev Rakov mellett helyett foglalt Miloslav Gajdos, Stefan Thomasz,[10] Kubina Péter és Járdányi Gergely. E helyütt idézném Lev Rakov azon mondása amit egy Szovjetunióban történt találkozásuk alkalmával

[10] Stefan Thomas a III. fekjezetben még Thomas István néven szerepelt. 1997-ben már ez utóbbi a nevet használta.

hangzott el Tibay Zoltánról. *„Két féle nagybőgős van. Van, aki remek zenekari muzsikus, van aki kitűnő szólista, és van egy aki mindkettő: ő Tibay Zoltán.”*

Rakov – aki moszkvai Csajkovszkij Akadémia nagybőgő professzora volt – szavainak külön nyomatékot ad, hogy egyrészt Tibay kortársa volt, másrészt élőben is hallotta játszani. Az már sajnos csak a hipotézisek világát gazdagítja, hogy sokkal közelebbi kapcsolat is kialakulhatott volna közöttük, ha nem az akkor fennálló rendszerben élnek.[11]

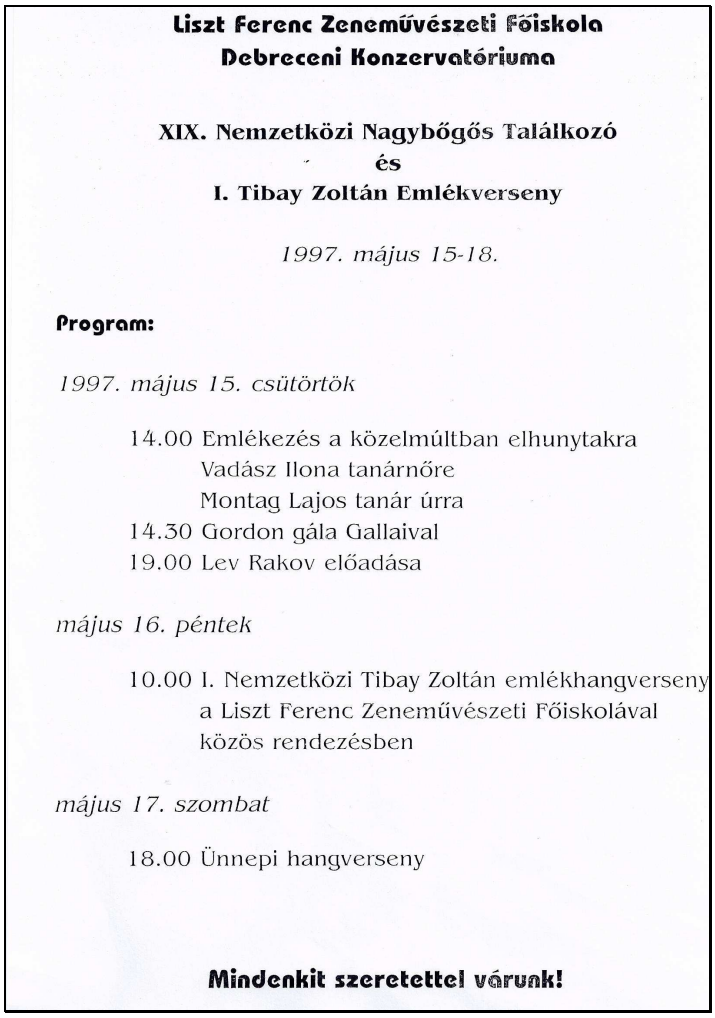

Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola
Debreceni Konzervatóriuma

XIX. Nemzetközi Nagybőgős Találkozó
és
I. Tibay Zoltán Emlékverseny

1997. május 15-18.

Program:

1997. május 15. csütörtök

14.00 Emlékezés a közelmúltban elhunytakra
Vadász Ilona tanárnőre
Montag Lajos tanár úrra
14.30 Gordon gála Gallaival
19.00 Lev Rakov előadása

május 16. péntek

10.00 I. Nemzetközi Tibay Zoltán emlékhangverseny
a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolával
közös rendezésben

május 17. szombat

18.00 Ünnepi hangverseny

Mindenkit szeretettel várunk!

Az 1997-es verseny plakátja

[11] Köztudomású, hogy az úgynevezett szocialista táboron belül minden eszközzel korlátozták az országok közötti utazást, kiváltképpen igaz volt ez az akkori Szovjetunióra.

4.3. A Tatai Országos Nagybőgőtábor

2002-ben, nagyjából a Debreceni Nagybőgős Találkozók megszűnésével egy időben a Komárom-Esztergom megyei Tatán egy újszerű kezdeményezés bontakozott ki, mely az I. Tatai Országos Nagybőgős Tábor elnevezésű esemény-sorozatban öltött testet. Bár a Menner Bernát Városi Zeneiskola akkori igazgatójával – Ocskay Lászlóval – történt első megbeszélésen még volt szerencsém jelen lenni, az ötlet és a megvalósítás azonban egyértelműen Kubina Péter érdeme. A helyszín rendkívül jó választásnak bizonyult, hiszen Budapesttől mindössze 70 kilométerre, egy csendes kisváros szép és nyugodt környezetében található a tábor helyszíne. Az intézmény kezdettől fogva támogatta az ötletet. A konstruktív hozzáállást mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a tábor időtartama alatt az egész zeneiskolát, annak minden tantermével és egyéb helységével együtt a nagybőgősök rendelkezésére bocsátják. A jelentkezési lapot kitöltő tanítványok rendkívül sok módozat közül választhatnak. Jelentkezni lehet aktív vagy passzív hallgatónak, de a jelentkezni szándékozó maga döntheti el, hogy egy vagy több napon keresztül kíván-e részt venni a szakmai munkában. A tábor eleinte egy hetes volt, később három napos intervallumra redukálódott, mivelhogy az egy hetes megoldás túl hosszúnak bizonyult. Az oktatók és a hallgatók körében is egyértelmű sikert aratott a három intenzív napra történt áttérés. Az első nap a kora délutáni hangszeres órák után – immár hagyományosan – a tábor tanárainak hangversenyével kezdődik. A második napon az előadásoké és a tanításé a főszerep. A meghívott oktatók között megtalálhatóak az ország közép- és felsőfokán tanító tanárok, vezető magyar zenekarok gordon-művészei illetve neves külföldi professzorok. Mesterkurzust tartott többek között: Berkes Balázs, Cziglényi Ákos, Duka Norbert, Enreiter István, Fejérvári Zsolt, Hamar Dániel, Járdányi Gergely, Kapusi Kálmán, Keresztfalvi Gizella, Lukácsházi István, Alper Müfettisoglu (Ankara), Prínyi Csaba, Saru Károly, Radoslav Sasina (Pozsony), Schunk László, Sztankov Iván, Stefan Thomasz (Bukarest) és Tibay Zsolt (Tokió). A tábor állandó korrepetitora Vitályos Balázs zongoraművész.

Szintén remek kezdeményezésnek bizonyult, hogy a tanórák között neves hangszerész-mesterek tartanak előadásokat. A táborban részt vevő növendékek ebből következőn meghallgatták többek között Kis Zoltán és Rácz Barnabás restaurálással, a barokk nagybőgővel, valamint az utazó-szétszedhető gordonnal kapcsolatos előadásait, és szóba került a mesterfokú hangszer-készítés, a beállítás, és a sajnos

egyre gyakoribb hamisítványok felismerésének problematikája is. Kirobbanó sikere volt Hamar Dániel előadásának, mely a vonó-technikát alapvetően népzenei szemszögből vizsgálta, illetőleg Berkes Balázs pengetés-technikai, dzsessz-koncerttel kombinált előadásának is.

A Tatai Országos Nagybőgős Tábor nem csupán szakmai szimpóziumként működik, hanem nagyon intenzív tanítás is folyik itt, s így az idelátogató növendékek olyan, más intézményekben tanító tanároktól is tanulhatnak, akikkel az iskolai évek alatt különben nem találkozhatnának.

Bátran állíthatjuk, hogy Kubina Péter szakmailag is figyelemre méltó kezdeményezése nyugodtan nevezhető a Tibay Zoltán-féle tanári életmű méltó folytatásának. A tábor szellemiségére a Tanár úr által képviselt értékek jellemzőek: a zene és a hangszer szeretetén keresztüli egymásra figyelés, a kollégák és növendékek mindenkori segítése, az összefogás, a szakmai tisztesség és alázat, melyet az itt tanító és előadást tartó tanárok megpróbálnak ápolni és továbbadni.

A tábor létrehozásának – a tehetséggondozás mellett – fontos célja, hogy a leendő nagybőgősöket összekovácsolja, a nagybőgős társadalmat szakmailag is egységesítse, a hangszert és a szakmát népszerűsítse. Nagyon nagy segítséget jelent, hogy a kollégák a kezdetektől fogva lelkesen jönnek, és munkájukkal támogatják ezt a nemes ügyet.

A kurzusra jelentkezők életkora rendkívül széles skálán mozog: évről évre egyre nagyobb számban jelentkeznek kezdők, közép- és felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók, ám az utóbbi időben egyre többször látni vidéki zenekarokban dolgozó, diplomával rendelkező kollégákat is a résztvevők között. Örvendetes tény, hogy a tábornak külföldön is – elsősorban Törökországban, Romániában és Szlovákiában – nagyon jó híre van. Egyre többen – sokan visszatérő hallgatóként – látogatnak el nyaranta Tatára.

4.4. Tibay Zoltán születésének Centenáriumi Ünnepsége

Kétségtelen, hogy a Tibay emlékhangversenyek, emlékünnepségek és emlékversenyek során a legimpozánsabb a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kistermében 2010. március 8-án megrendezésre került Centenáriumi Ünnepség volt a legnagyobb szabású.

A rendezvény-sorozatot egy a nagysikerű hangverseny nyitotta, melyen Tibay Zoltán egykori növendékei léptek fel. A koncert különlegességekkel is szolgált. A zsúfolásig megtelt terem hallgatósága egy magyarországi bemutatónak és egy ősbemutatónak is tapsolhatott. Előbbi Vas László: *Szólószonáta* című műve volt Tibay Zsolt tolmácsolásában, míg utóbbi szerzője Gallai Attila címe pedig *II. Concerto nagybőgőre és kamaraegyüttesre* volt. Ezt a művet Kubina Péter nagybőgő szólójával és a szerző vezényletével hallhatta a közönség.

A háromnapos rendezvény keretét Tibay Zsolt mesterkurzusa tette felejthetetlenné.

EMLÉKHANGVERSENY
TIBAY ZOLTÁN
(1910-1989)
nagybőgőművész,
a Zeneakadémia egykori tanára
születésének 100 éves évfordulója alkalmából

2010. március 8. hétfő este 7 óra
Zeneakadémia Kisterem
Közreműködnek
a Tanár Úr volt növendékei

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!
A belépés díjtalan!

Műsor:

J. S. Bach: Wachet auf…korál (Enreiter I., Lukácsházi I., Nagy L., Tóth I.)
Tibay Zoltán élete (Czíglényi Ákos megemlékezése)
Tibay Zoltán: Fantasia Concertante (Lukácsházi István, Ittzés Vilma)
Vas László: Szólószonáta, magyarországi bemutató (Tibay Zsolt)
N. Paganini: Mózes-fantázia (Duka Norbert)
Bartók Béla: Este a székelyeknél (Duka Norbert)

-szünet-

Gallai Attila: II. Concerto nagybőgőre és kamaraegyüttesre (Kubina Péter, Concerto Klarinétegyüttes: Töttős K., Galavics G. Szakály D. Szűcs P. Monarchia Vonósnégyes: Schuster A., Benkő É., Nagy E. Simonova Jaroslava)
Ősbemutató, vezényel a Szerző
G. Bottesini: Fantasia la Sonnambula (Járdányi Gergely, Failoni Donatella)
Max Bruch: Kol Nidrei (Sztankov Iván, Granik Anna)
„Jazz" (Berkes Balázs, Gyárfás István)

A Centenáriumi Ünnepség műsorfüzete

Bibliográfia

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola 100 éve
Zeneműkiadó, Budapest, 1977

A Nemzeti Zenede
L.F.Z.E. Budapesti Tanárképző Intézete, Budapest, 2005

Bordás Tibor: Adatok a nagybőgő történetéhez
Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola, Debrecen 1981

——————— Nagybőgők és nagybőgősök
Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1995

Bónis Ferenc: A Budapesti Filharmóniai Társaság Százötven Esztendeje
Balassi Kiadó, 2005

http://mek.niif.hu/02200/02227/html/03/718.html

http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz10/193.html

http://www.soroksar.hu

http://www.classicsonline.com/catalogue/product.aspx?pid=257641

http://www.elib.hu/02100/02139/html/sz23/129.html

Kilenc Évtized a Magyar Zeneművészet Szolgálatában, Filharmóniai Társaság
Budapest, 1943

Mezei Gyula – Benedek András: A közoktatás rendszere
BME Pedagógiai tanszék Budapest, 2005.

Muzsika című folyóirat
1980. szeptember, XXIII, évf. 9.szám,

Simandl, Franz: New Method for the Double Bass
Carl Fischer, Inc., New York 1986

Staud GézaA Budapesti Operaház 100 éve
Zeneműkiadó Budapest, 1984

van der Meer, John Henry: Hangszerek
Zeneműkiadó, Budapest, 1988.

www. nagybogo.hu